

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะ
เมืองรอง

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

มิถุนายน 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

มิถุนายน 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

APPROACHES TO CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT IN BURIRAM
PROVINCE, THAILAND AS A SECONDARY DESTINATION

SIRIVICHAYA KAMCHOMPOO

A Thesis Submitted to University of Phayao
in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Arts Degree in Tourism and Hotel Management
June 2021

Copyright 2021 by University of Phayao

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ของ สิริวิชญา คำชมภู

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุษณะ เตชคณา)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

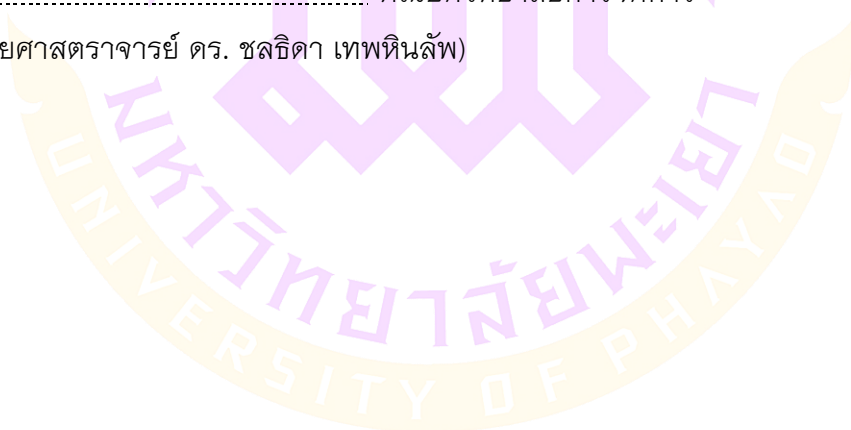
(รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ชวลีย์ ณ ถลาง)

..... คณบดีวิทยาลัยการจัดการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชลธิดา เทพหินลับ)

เรื่อง:	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง
ผู้วิจัย:	สิริวิญา คำชมภู, วิทยานิพนธ์: ศศ.ม. (การจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2563
อาจารย์ที่ปรึกษา:	รองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ชวลีย์ ณ ถลาง
คำสำคัญ:	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาการท่องเที่ยว, ท่องเที่ยวเมืองรอง, เที่ยวบุรีรัมย์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ รายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 32 คน จากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในฐานะเมืองรอง เนื่องจากสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อารยธรรมสมัยอาณาจักรขอมโบราณ และมีวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีการสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น แต่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดยังมีองค์ประกอบที่ต้องพัฒนาเพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจของคนบุรีรัมย์ จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า บุรีรัมย์มีจุดเด่นด้านทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นร่องรอยอารยธรรมขอมโบราณ จุดอ่อนคือ ชุมชนขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ แต่การเป็นเมืองกีฬา และการมีเขยฝรั่งถือเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว แล้วยุคฤทธิเศรษฐกิจโลก และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดการชะงักงัน

จากผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้บุรีรัมย์เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณ โดยการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยว “ท่องเที่ยวบุรีรัมย์ตามรอยอารยธรรมขอมโบราณบนเส้นทางราชมรรคา ชมแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ สัมผัสวิถีชุมชน 4 กลุ่มชาติพันธุ์ และตื่นใจกับแหล่งท่องเที่ยว UNSEEN” และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาดังนี้ 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การปลูกจิตสำนึก และพัฒนาจิตใจ 3) การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สำเร็จ

Title: APPROACHES TO CULTURAL TOURISM DEVELOPMENT IN BURIRAM PROVINCE, THAILAND AS A SECONDARY DESTINATION

Author: Sirivichaya Kamchompoo, Thesis: M.A. (Tourism and Hotel Management), University of Phayao, 2020

Advisor: Associate Professor Dr. Seri Wongmonta Co–advisor Associate Professor Chawalee Na thalang

Keywords: Cultural Tourism, Tourism Development, Secondary Tourist Destination, Tour Buriram

ABSTRACT

Research study: Approaches to cultural tourism development in Buriram Province, Thailand as a secondary destination has its objectives to 1) study the potential and its outstanding tourism resources in cultural tourism development; 2) analyze SWOT of Buriram for cultural tourism development; and 3) propose approaches to cultural tourism development of Buriram Province as a secondary destination. The researcher uses the qualitative research method by using these research tools: Cultural tourism resources audit and in–depth interviews with 32 key informants from the government, business, community and academics sectors.

The results showed that Buriram has the potential to develop cultural tourism as a secondary destination as most tourist attractions are historical sites of the ancient Khmer civilization and the way of life of 4 ethnic groups living together. Art, culture, customs and traditions have been passed down from generation to generation. However, in the management of cultural tourism in the province, there are still factors that need to be developed as not enough to use tourism as the economic, social, environmental and mental driver of Buriram people. From SWOT analysis, Buriram province has strengths in cultural tourism resources as traces of ancient Khmer civilization. Weaknesses include the discontinuity of the government sector in supporting community tourism management; community lacks the innovative ideas in product extensions. However, being a sports city and having Farang husbands are a great opportunity to accept more tourists. But the global economic crisis and the epidemic situation of the Covid–19 virus cause the tourism situation in Buriram province to stall down.

From research results, researcher summarizes the approaches for the cultural tourism development in Buriram Province, Thailand as a secondary destination by setting a vision for Buriram to be the center of cultural tourism in the ancient Khmer civilization and branding a campaign “Tour Buriram in the trail of the Ancient Khmer on the Ratchamankha route, See the great ancient sites, Experience the community of 4 ethnic groups and be amazed with UNSEEN tourist attractions.” Besides, development strategies are as follows: 1) Infrastructure development to raise of cultural tourism management 2) Raising awareness and mental development; 3) Economic development and society for cultural tourism; and 4) Integration of cooperation from all sectors to jointly develop cultural tourism to be successful.

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยเล่มนี้สำเร็จขึ้นได้ เนื่องจากผู้มีพระคุณทั้งหลายโดยได้รับความกรุณาจากท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูษณะ เตชคณา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. เสรี วงษ์มณฑา ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านรองศาสตราจารย์ชวลีย์ ณ ถลาง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำสั่งสอนตลอดจนช่วยตรวจปรับแก้ให้งานวิจัยเล่มนี้สมบูรณ์ รวมถึงท่านรองศาสตราจารย์ ดร. พยอม ธรรมบุตร ที่คอยอบรมสั่งสอนตั้งแต่สมัยที่ผู้วิจัยศึกษาในระดับปริญญาตรี และเป็นแรงบันดาลใจในการเข้าศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม ณ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยาแห่งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุก ๆ ท่าน ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน และนักวิชาการที่กรุณาให้สัมภาษณ์ ขอขอบคุณอาจารย์ผู้สอนประจำหลักสูตรทุก ๆ ท่าน และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนที่คอยเอื้ออำนวยความสะดวก จงงานวิจัยเล่มนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และอีกส่วนที่สำคัญยิ่งเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโท 2561 ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้กันเหนียวแน่น พร้อมทั้งคอยเป็นที่ปรึกษาคอยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไปด้วยกันตลอดการทำวิจัย และทุก ๆ ท่านที่คอยเป็นกำลังใจผลักดันให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จได้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ทองมี สุดซารี และคุณพ่อคุณ คำชมภู บุพการีผู้ให้กำเนิดผู้คอยสนับสนุนและอบรมสั่งสอนบุตรคนนีมาโดยตลอด และบุคคลทั้ง 2 ท่านนี้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต ถึงแม้ว่าท่านทั้งสองได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ท่านล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

สิริวิชญา คำชมภู

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
บทที่ 2	9
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
บริบทพื้นที่ ภูมิหลัง และข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์	9
1 ข้อมูลทางกายภาพ	9
2 ภูมิหลัง	11
3 ข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์	14
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	43

1 ความหมายของการท่องเที่ยว	43
2 รูปแบบการท่องเที่ยว	44
แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ และการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	48
1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยว	48
2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว	56
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	63
1 แนวคิดด้านวัฒนธรรม	63
2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	64
3 องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	67
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	67
กรอบแนวคิดการวิจัย	72
บทที่ 3	74
วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
การวิจัยเชิงคุณภาพ	74
1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	74
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	75
3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	77
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	78
5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	78
6. การตรวจพิสูจน์ความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของข้อมูล	79
บทที่ 4	82
ผลการศึกษาริวิจัย	82
ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	83

ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 1	83
ส่วนที่ 1 รายงานตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของ จังหวัดบุรีรัมย์	83
ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้ เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	106
ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 2	112
ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดแข็ง (Strength)	112
ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดอ่อน (Weakness)	118
ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโอกาส (Opportunities)	123
ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรค (Threats).....	128
ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 3	132
ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Attractions).....	132
ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม(Accessibility)	138
ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (Amenities)	143
ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยว (Ancillaries).....	149
ส่วนที่ 5 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับที่พักแรม (Accommodations)	153
ส่วนที่ 6 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็น เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น (Activities).....	158
ส่วนที่ 7 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation).....	163
บทที่ 5	168
สรุปและอภิปรายผลการศึกษาวิจัย.....	168

สรุปผลการศึกษาวิจัย	169
สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	169
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของ จังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	169
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม	170
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง.....	173
การอภิปรายผลการวิจัย.....	179
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของ จังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	179
ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัด บุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	180
ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง	183
ข้อเสนอแนะ.....	193
ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้	193
ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	193
ภาคผนวก	194
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัย	195
บรรณานุกรม	200
ประวัติผู้วิจัย	202

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง	105
ตาราง 2 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	111
ตาราง 3 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	117
ตาราง 4 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	122
ตาราง 5 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	127
ตาราง 6 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	131
ตาราง 7 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	137
ตาราง 8 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	142
ตาราง 9 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	147
ตาราง 10 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	152

ตาราง 11 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม..... 157

ตาราง 12 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 162

ตาราง 13 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม..... 167

ตาราง 14 TOWS Matrix สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์..... 189

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	72
ภาพ 2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	83
ภาพ 3 ปราสาทหินเมืองต่ำ	84
ภาพ 4 ปราสาทบ้านบุ	85
ภาพ 5 วัดเขาพระอังคาร	86
ภาพ 6 พระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวจนคุณานุสรณ์ (วัดป่าเขาน้อย).....	87
ภาพ 7 แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด	88
ภาพ 8 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้	89
ภาพ 9 พิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย	89
ภาพ 10 ผ้าขึ้นดินแดง อุตสาหกรรมเมืองบุรีรัมย์	91
ภาพ 11 ผ้าหมักโคลนบารายพันปี	92
ภาพ 12 ผ้าภูอัคนี	92
ภาพ 13 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-โคราช	94
ภาพ 14 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว	94
ภาพ 15 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร	95
ภาพ 16 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย	95
ภาพ 17 การออกไปคล้องช้างของชาวไทย-กวย	96
ภาพ 18 พิธีกรรมแซนโฎนตา	97
ภาพ 19 งานประเพณีแข่งเรือยาว	98
ภาพ 20 งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง	99
ภาพ 21 งานมหกรรมว่าวอีสานบุรีรัมย์	100

ภาพ 22 งานแห่เทียนพรรษาประโคนชัย	100
ภาพ 23 กุ้งจ่อมประโคนชัย	101
ภาพ 24 ลูกชั้นยืนกิน	102
ภาพ 25 วงกันตรึมแบบดั้งเดิม	103
ภาพ 26 การแสดงเรือมตรีต	103
ภาพ 27 แบบสัมผัสภาษาถิ่นเชิงลึก	195
ภาพ 28 แบบสัมผัสภาษาถิ่นเชิงลึก (ต่อ)	196
ภาพ 29 แบบสัมผัสภาษาถิ่นเชิงลึก (ต่อ)	197
ภาพ 30 แบบสัมผัสภาษาถิ่นเชิงลึก (ต่อ)	198
ภาพ 31 แบบสัมผัสภาษาถิ่นเชิงลึก (ต่อ)	199

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของโลก มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจากการศึกษาขององค์การท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในองค์การสหประชาชาติ ได้มีการคาดการณ์ว่าภายในปี 2573 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกประมาณ 1,800 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรปจำนวน 717 ล้านคน รองลงมาคือนักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภาคพื้นแปซิฟิก ซึ่งมีจำนวนถึง 397 ล้านคน ซึ่งภูมิภาคแห่งนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีผู้เดินทางมาจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับประโยชน์จากทำเลที่ตั้งซึ่งอยู่ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก อีกทั้งยังตั้งอยู่ระหว่างทวีปยุโรป ทวีปแอฟริกา และทวีปออสเตรเลีย พื้นที่ดังกล่าวมีการถ่ายทอดและพัฒนาความรู้ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และแนวคิดต่าง ๆ ทั้งจากอารยธรรมของจีน และอินเดีย ที่ถูกหล่อหลอมรวมยอดจนกลายเป็นอัตลักษณ์ และอารยธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่เรารู้จักกันในชื่อ ดินแดนสุวรรณภูมิ ด้วยการเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคม และการค้าทำให้นักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลกต่างหลั่งไหลเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การศึกษา และพักผ่อนหย่อนใจกันเป็นจำนวนมาก โดยหนึ่งในประเทศที่ถือว่าเป็นไข่มุกด้านการท่องเที่ยว และทำเลที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภูมิภาคก็คือ ประเทศไทยของเรา หรือชื่ออย่างเป็นทางการคือ ราชอาณาจักรไทย

(ที่มา: World Tourism Organization, 2015)

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติทั้งภูเขา แม่น้ำ ทะเล และเกาะแก่งต่าง ๆ ซึ่งดึงดูดผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกให้มาท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง จากสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทยปี 2560 (International Tourist Arrivals to Thailand 2017) เปรียบเทียบกับปี 2559 แสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้าประเทศไทยมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ชาวจีน 9.8 ล้านคนในปี 2560 8.8 ล้านคนในปี 2559 รองลงมาเป็นชาว

มาเลเซียเดินทางมาประเทศไทยปี 2560 จำนวน 3.4 ล้านคน ลดลงจากปี 2559 ที่มีจำนวน 3.5 ล้านคน ลำดับต่อมาไม่น่าเชื่อว่าเป็นชาวเกาหลีที่เดินทางเข้าไทยปี 2560 จำนวนมากถึง 1.7 ล้านคน และปีก่อนหน้า 1.5 ล้านคน เพิ่มขึ้นหลายเปอร์เซ็นต์มากกว่าคนญี่ปุ่นเสียอีก อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าประเทศไทยนำรายได้เข้าสู่ประเทศมากที่สุดยังคงเป็นชาวจีนมีมูลค่า 5.25 แสนล้านบาท ชาวรัสเซียมาจับจ่ายใช้สอยในประเทศเราเหมือนกัน โดยมีมูลค่ามากถึง 1.05 แสนล้านบาท รองลงมาลำดับสามเป็นชาวมาเลเซียสร้างเงินกว่า 0.76 แสนล้านบาท โดยจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศไปเยือนมากที่สุดในปีงบประมาณ 2560 10 อันดับแรกเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล (ที่มา: เว็บไซต์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือว่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งนับเป็นโอกาสอันดีของประเทศไทยในการสนับสนุนการท่องเที่ยวให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 แต่ทว่าความมุ่งเน้นที่การพัฒนาอย่างรวดเร็วเกินไปอาจนำมาซึ่งค่านิยมที่สวนกระแสในการดำรงชีวิตเนื่องจากถูกรอบงำทางความคิดจากชาติที่เจริญจึงทำให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างรุนแรง วัฒนธรรมท้องถิ่นอาจถูกกลืนหายประกอบกับการขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ส่งผลเสียไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนการหลงทางในการพัฒนาที่ไปพบกับความล้มเหลว และความไม่ยั่งยืน ฉะนั้นเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ผู้วิจัยคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนขึ้นในทุกพื้นที่ทั่วประเทศควรจะมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวระดับเขตหรืออำเภอโดยบริหารการพัฒนาให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองการหารายได้เข้าประเทศจากการท่องเที่ยว และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดความเสียหาย หรือผลกระทบน้อยที่สุด

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยมีนโยบายชัดเจนซึ่งให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้าง และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และชุมชนด้วยการผลักดันให้นักท่องเที่ยวเดินทางเชื่อมโยงจากเมืองหลักสู่ “เมืองรอง” มากขึ้น เพื่อให้มีเงินมาใช้สอยที่เมืองรอง และกระจายลงสู่ท้องถิ่น หนุนให้เกิดการกระจายรายได้อย่างรวดเร็ว และ

ทั่วถึงตามนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยการวางโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อกับการเดินทาง และเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า รัฐบาลเร่งการลงทุนในโครงการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ เช่น การวางโครงข่ายการคมนาคม สร้างระบบรางรถไฟที่พาดผ่านเมืองรอง และการพัฒนาท่าอากาศยานในสวนภูมิภาค กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้รับมอบหมายให้เร่งคิด และลงมือทำให้การท่องเที่ยวเมืองรอง และชุมชนสามารถแจ้งเกิดได้อย่างเต็มตัวและยั่งยืนส่งผลให้ช่วง 2 ไตรมาสแรกของปี 2561 การท่องเที่ยวใน 55 เมืองรองมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องสร้างรายได้ถึง 1.16 แสนล้านบาท เติบโตกว่าร้อยละ 9 จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่ไหลเข้าสู่เมืองรองรวมกันกว่า 38 ล้านคน เพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 5 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมา จึงได้มีการเร่งขยายผลผลักดันนโยบายการท่องเที่ยวไทยปี 2561 ต่อเนื่องถึงปี 2562 หวังให้เม็ดเงินจากการท่องเที่ยวได้กระจายอย่างทั่วถึง และลงลึกถึงระดับชุมชนยกระดับรายได้ของฐานรากหญ้าให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วม และเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหมุน “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เติบโตอย่างแข็งแกร่ง และยั่งยืน

กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬาได้บูรณาการความร่วมมือกับทุกกระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมผลักดันมาตรการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไทยไปเที่ยวเมืองรองมากขึ้น เช่น มาตรการภาษี และจัดอบรมสัมมนาในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง 55 จังหวัด สามารถนำไปลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามที่ใช้จ่ายจริงสูงสุดไม่เกิน 15,000 บาท ซึ่งได้สิ้นสุดมาตรการนี้ในวันที่ 31 ธันวาคม 2561

การท่องเที่ยวเมืองรองมีทั้งหมด 55 จังหวัดทั่วประเทศไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ประกอบด้วย

ภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ตาก แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์

ภาคกลาง ได้แก่ ชัยนาท อ่างทอง ลพบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สิงห์บุรี

ภาคตะวันออก ได้แก่ นครนายก ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด สระแก้ว

ภาคใต้ ได้แก่ สตูล พัทลุง ระนอง ชุมพร นครศรีธรรมราช ตรัง ปัตตานี นราธิวาส ยะลา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้งสิ้น 18 จังหวัด ได้แก่ บุรีรัมย์ ชัยภูมิ อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร กาฬสินธุ์ สุรินทร์ นครพนม ยโสธร อำนาจเจริญ หนองบัวลำภู เลย ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ศรีสะเกษและมุกดาหาร โดยเมืองรองที่มีความโดดเด่น และมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคือ จังหวัดบุรีรัมย์

ในปี 2561 บุรีรัมย์มีสถิตินักท่องเที่ยวจำนวน 2,014,791 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 19.23 เมื่อเทียบกับปี 2560 (1,627,328 คน) และมีรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2561 จำนวน 4,246.95 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 37.93 เมื่อเทียบกับปี 2560 (2,636.07 ล้านบาท) โดยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นการแวะเที่ยวที่ปราสาทพนมรุ้งโดยไม่มีการพักค้างคืน จึงทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง แต่ในปัจจุบันจะมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นในวันที่มีการแข่งขันฟุตบอล และแข่งขันรถยนต์ทางเรียบ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเที่ยวที่บุรีรัมย์เพิ่มมากขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) ถ้ามีการแข่งขันฟุตบอล หรือช่วงที่มีการแข่งรถจะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 30,000-50,000 คน

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองแห่งความรื่นรมย์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญนำเที่ยวหลายแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งโบราณสถานศิลปะแบบขอมโบราณที่มีอยู่มากมายกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ยู่อักในฐานะเมืองเกษตรกรรม และหัตถกรรมเพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดี และเป็นแหล่งทอผ้าไหมที่สวยงาม และมีชื่อเสียง นอกจากนี้ด้วยสภาพพื้นที่ตั้งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านจึงทำให้มีความหลากหลายของเชื้อชาติซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรมจนทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า **“เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา”** ขณะเดียวกันบุรีรัมย์ก็มีบทบาทสำคัญในด้านอุตสาหกรรมอีกสถานะหนึ่งเพราะเป็นแหล่งผลิตหินก่อสร้างแหล่งใหญ่ที่มีคุณภาพดีที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะในย่านอำเภอเมืองบุรีรัมย์ อำเภอนางรอง และเฉลิมพระเกียรติ สามารถส่งหินจำหน่ายให้แก่จังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคอีสานตอนล่าง และภาคอื่น ๆ

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาจังหวัดบุรีรัมย์มีชื่อเสียงโด่งดังในประเด็นการเป็นเมืองกีฬา โดยการมีทีมฟุตบอลที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ทีมฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ด หรือทีมปราสาทสายฟ้าได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวบุรีรัมย์เป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งการสร้างสนามฟุตบอลช้างอารีนา ซึ่งเป็นสนามฟุตบอลระดับเว็ลด์คลาสแห่งแรกของไทย การสร้างสนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชั่นแนลเซอร์กิต จากการขึ้นชมกับการเป็นเมืองกีฬาทำให้มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่เน้นการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเพียงอย่างเดียว โดยอาจหลงลืมไปว่า อันที่จริงแล้วบุรีรัมย์ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่างมากมาย เนื่องจากบุรีรัมย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมโบราณ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่งที่น่าสนใจ แต่นักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งคนในพื้นที่เองยังให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง

ด้วยผู้วิจัยเองมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงตระหนักและมีความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ และนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึงแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง มีศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร
2. จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง มีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร
3. แนวทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยทำการศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์โดยทำการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ และทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT) เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ เนื่องจากจังหวัดบุรีรัมย์มีพื้นที่กว้างขวางถึง 23 อำเภอ ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่เพื่อทำการวิจัยเพียง 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่

- 2.1 อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ศาลหลักเมืองบุรีรัมย์ วัดกลางพระอารามหลวง วนอุทยานภูเขาไฟกระโดง เป็นต้น

- 2.2 อำเภอประโคนชัย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ปราสาทบ้านบุ ปราสาทเมืองต่ำ อาหารพื้นเมือง-กุ้งจ่อม การแสดงลิเกเขมร เป็นต้น

- 2.3 อำเภอนางรอง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัดขุนก้อง วัดร่องมันเทศ ถนนคนเดินถมหมี่ดกมมอ เป็นต้น

- 2.4 อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง วัดเขาพระอังคาร เป็นต้น

- 2.5 อำเภอบ้านกรวด ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อำเภอบ้านกรวด แหล่งเตาเผาโบราณ แหล่งหินตัด เป็นต้น

- 2.6 อำเภอละหานทราย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัดป่าละหานทราย เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะเมืองรอง 4 กลุ่มรวม 32 คนดังนี้

3.1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ปลัดจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด และพัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์

3.2 ภาคเอกชนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ ได้แก่ ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ บริษัทขนส่งเอกชน ผู้ประกอบการด้านที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ ร้านอาหารของที่ระลึก ร้านอาหาร และผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่จะทำการวิจัย

3.3 ผู้แทนชุมชน ได้แก่ ผู้แทนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการวิจัย

3.4 นักวิชาการด้านท่องเที่ยว และการตลาดจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

เมืองรอง หมายถึง 55 จังหวัดที่ไม่ใช่เมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองท่องเที่ยว 24 เมืองที่ต้องห้ามพลาด ตามที่รัฐบาลออกนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดบุรีรัมย์เป็น 1 ใน 18 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

แนวทางการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่นำเสนอเพื่อทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง มีความเจริญ และกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งที่มีให้ศึกษาอยู่เป็นเนื้อ และกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จังหวัดบุรีรัมย์จัดขึ้น ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานเทศกาลต่าง ๆ งาน

มหรหรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ หัตถกรรม ดนตรีและการแสดง วิธีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญา ภาษาและประเพณี เป็นต้น

ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง โดยใช้หลักการ 6As ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) บริการเบ็ดเตล็ดเพิ่มเติมในแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ที่พักแรม (Accommodations) และกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดไว้ได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะเมืองรอง ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาโดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ ภูมิหลัง และข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ และการพัฒนาการท่องเที่ยว
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบทพื้นที่ ภูมิหลัง และข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

1 ข้อมูลทางกายภาพ

1.1 ตำแหน่งที่ตั้ง จังหวัดบุรีรัมย์ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 15 ลิปดาเหนือกับ 15 องศา 45 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 30 ลิปดาตะวันออกกับ 103 องศา 45 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 385 กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ 376 กิโลเมตร

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

1.2 ขอบเขตจังหวัด

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว และราชอาณาจักรกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

1.3 พื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 10,393.945 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,451,178.125 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.11 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคิดเป็นร้อยละ 2.01 ของพื้นที่ประเทศไทย

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

1.4 พรมแดน จังหวัดบุรีรัมย์มีพรมแดนโดยรอบยาวประมาณ 638 กิโลเมตร เป็นพรมแดนที่เป็นธรรมชาติทั้งสิ้นคือ ใช้แนวสันเขาแบ่งเขตยาวประมาณ 170 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 24.89 พรมแดนที่เป็นลำน้ำยาวประมาณ 363 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 53.15 และใช้เส้นแนวตรงในที่ราบเป็นแนวพรมแดนอีก 150 กิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ 21.96

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

1.5 รูปร่าง มีความยาวมากกว่าความกว้างกล่าวคือ วัดความยาวของจังหวัดจากแผนที่ภูมิศาสตร์อัตราส่วน 1:250,000 ของกรมแผนที่ทหารได้ประมาณ 182 กิโลเมตร ส่วนความกว้างวัดได้ประมาณ 90 กิโลเมตร ในทางภูมิศาสตร์การเมืองได้วิเคราะห์รูปร่างที่ดีของพื้นที่ไว้ว่า จะต้องมีความยาว และความกว้างเท่ากัน หรือยาว: กว้างเท่ากับ 1 ซึ่งรูปร่างของพื้นที่ดังกล่าวอาจเกือบกลม หรือเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส เมื่อพิจารณารูปร่างของจังหวัดบุรีรัมย์แล้วจะมีรูปร่างคล้ายเต่า มีหัวอยู่ทางตอนบน และลำตัวอยู่ทางตอนกลางและตอนใต้ ถ้าคิดตามสัดส่วนความยาวต่อความกว้างแล้วจะมีค่าประมาณ 2.02 ซึ่งเป็นรูปร่างที่ไม่ดีคือ ไม่กะทัดรัด เพราะจะมีรูปร่างยาวรีในตอนบนแล้วแผ่กว้างทางตอนกลาง และตอนใต้ จึงทำให้เกิดข้อเสียในด้านต่าง ๆ การสื่อสารโทรคมนาคมไม่สะดวกยากแก่การพัฒนา เสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาสูง ตลอดจนการดูแลของเจ้าหน้าที่ไม่ทั่วถึง

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

1.6 ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงทางตอนใต้ บริเวณอำเภอละหานทราย อำเภอโนนดินแดง และอำเภอบ้านกรวด มีเทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาพนมดงรักกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย พื้นที่ลาดจากทิศใต้ลงไปทางทิศเหนือมีลักษณะเป็นลูกคลื่นน้อย ๆ เป็นที่ราบชั้นบันไดของเขา และภูมิประเทศที่เกิดจากภูเขาไฟ ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ

1) พื้นที่สูง และภูเขาทางตอนใต้เป็นพื้นที่ลอนลึก ภูเขา และช่องเขาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีความสูงตั้งแต่ 200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 25 ของพื้นที่จังหวัดได้แก่ บริเวณด้านตะวันตกของอำเภอหนองหงส์ ตอนใต้ของอำเภอโนนสุวรรณ หนองกี่ นางรอง ปะคำ ละหานทราย บ้านกรวด และโนนดินแดง

2) พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นตอนกลางของจังหวัดความสูงประมาณ 150-200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่จะทอดขนานเป็นแนวยาวทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่จังหวัดได้แก่ บริเวณอำเภอประโคนชัย พลับพลาชัย เมืองบุรีรัมย์ หาราช ลำปลายมาศ คูเมือง กระสัง บ้านด่าน และบางส่วนของอำเภอ นางรอง หนองกี่ หนองหงส์ สตึก พุทไธสง นาโพธิ์ บ้านใหม่ไชยพจน์ เฉลิมพระเกียรติ ชำนิ และแคนดง

3) พื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลมีความสูงเฉลี่ยต่ำกว่า 150 เมตรได้แก่ พื้นที่บริเวณอำเภอพุทไธสง คูเมือง และสตึก

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

2 ภูมิหลัง

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์เริ่มมีขึ้นครั้งตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยปรากฏชื่อว่าเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมา และปรากฏชื่อต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ว่า บุรีรัมย์มีฐานะเป็นเมือง ๆ หนึ่งจนถึง พ.ศ.2476 ได้มีการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคใหม่จึงได้ชื่อเป็น จังหวัดบุรีรัมย์มาจนถึงปัจจุบันนี้

ชื่อเมืองบุรีรัมย์ไม่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา และธนบุรีเฉพาะชื่อเมืองอื่นซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ เมืองนางรอง เมืองพุทไธสง และเมืองประโคนชัย พ.ศ. 2319 รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี กรมการเมืองนครราชสีมามีใบบอกเข้ามาว่า พระยานางรองคบคิดเป็นกบฏร่วมกับเจ้าโอ เจ้าอิน และอุปฮาดเมืองจำปาศักดิ์ จึงโปรดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อยังดำรงตำแหน่ง เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพไปปราบจับตัวพระยานางรองประหารชีวิต และสมทบเจ้าพระยาสุรสีห์ (สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) คุมกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือยกไปตีเมืองจำปาศักดิ์ เมืองโขง และเมืองอัตปือได้ทั้ง 3 เมือง ประหารชีวิตเจ้าโอ เจ้าอิน อุปฮาดเมือง

จำปาศักดิ์แล้วเกลี้ยกล่อมเมืองต่าง ๆ ไกลเคียงให้สวามิภักดิ์ได้แก่ เขมรป่าดง ตะลุง สุรินทร์ ลังชะ และขุนันธ์ รวบรวมผู้คนตั้งเมืองขึ้นในเขตขอมร้าวเรียกว่า เมืองแปะ แต่งตั้งบุตรเจ้าเมือง พิไลสมัน (พุทไธสง) ให้เป็นเจ้าเมือง ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยานครภักดี ประมาณปลายรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หรือต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนชื่อเมืองแปะเป็นบุรีรัมย์ด้วยปรากฏว่า ได้มีการแต่งตั้งพระ ส่ำแดงฤทธิรงค์เป็นพระนครภักดีศรีนครา ผู้สำเร็จราชการเมืองบุรีรัมย์ขึ้นเมืองนครราชสีมาใน พ.ศ. 2411 เมืองบุรีรัมย์ และเมืองนางรองผลัดกันมีความสำคัญเรื่อยมา พ.ศ. 2433 เมืองบุรีรัมย์โอนไปขึ้นกับหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือมีหนองคายเป็นศูนย์กลาง และเมืองบุรีรัมย์มีเมืองใน ลังกัด 1 แห่งคือ เมืองนางรอง ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2440 - 2441 เมืองบุรีรัมย์ได้กลับไปขึ้นกับ มณฑลนครราชสีมาเรียกว่า "บริเวณนางรอง" ประกอบด้วย เมืองบุรีรัมย์ นางรอง รัตนบุรี ประโคนชัย และพุทไธสง พ.ศ. 2442 มีประกาศเปลี่ยนชื่อ มณฑลลาวเฉียงเป็นมณฑลฝ่าย ตะวันตกเฉียงเหนือ มณฑลลาวพวนเป็นมณฑลฝ่ายเหนือ มณฑลลาวเป็นมณฑล ตะวันออกเฉียงเหนือ มณฑลเขมรเป็นมณฑลตะวันออก และในคราวนี้เปลี่ยนชื่อบริเวณ นางรองเป็น "เมืองนางรอง" มีฐานะเป็นเมืองจัตวาตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมืองบุรีรัมย์ แต่ตราตำแหน่ง เป็นตราผู้ว่าการนางรอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น "บุรีรัมย์" และ เปลี่ยนตราตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองบุรีรัมย์ตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2444 เป็นต้นมา พ.ศ. 2450 กระทรวงมหาดไทยปรับปรุงหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มณฑล นครราชสีมาประกอบด้วย 3 เมือง 17 อำเภอคือ เมืองนครราชสีมา 10 อำเภอ เมืองชัยภูมิ 3 อำเภอ และเมืองบุรีรัมย์ 4 อำเภอคือ นางรอง พุทไธสง ประโคนชัย และรัตนบุรี ต่อมาได้มีการ ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้นยุบมณฑล นครราชสีมาจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัด และอำเภอ เมืองบุรีรัมย์จึง มีฐานะเป็น "จังหวัดบุรีรัมย์" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอารย ธรรมขอมโบราณเช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ วัดเขาพระอังคาร เขาปลายบัด บุรีรัมย์เป็นเมืองภูเขาไฟมีภูเขาไฟที่ดับแล้วจำนวน 6 ลูก มีปล่องภูเขาไฟที่ชัดเจนโดยเฉพาะที่ เขากระโดงในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีแหล่ง ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ สนามฟุตบอลช้างอารีนา (เดิมคือสนามฟุตบอลไอโมบาย) สนามแข่งขันของทีม “ปราสาทสายฟ้า” บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ที่ผ่านมานั้นแฟนบอลจะรู้จักกันใน

หลายชื่อทั้งไอ-โมบายสเตเดียม หรือบุรีรัมย์สเตเดียม หรืออินเตอร์คาสเซิลสเตเดียม ชื่อที่ใช้ในการแข่งขันระดับนานาชาติ ก่อนที่ล่าสุดจะกลายมาเป็นช้างอารีนาในปัจจุบัน โดยพื้นที่หญ้าของสนามแห่งนี้ขึ้นชื่อว่าสวยงาม และเป็น “ฟุตบอลสเตเดียม” แห่งแรกของไทยที่มีมาตรฐาน และได้รับการรับรองจากสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (FIFA) และสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย (AFC) เริ่มใช้อย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2555 ปัจจุบันมีความจุอยู่ที่ 32,600 ที่นั่ง สร้างด้วยงบประมาณกว่า 500 ล้านบาท (ไม่รวมที่ดิน) โดยโครงสร้างประกอบด้วยเหล็ก และไฟเบอร์ ซึ่งขนาดน้ำหนักของโครงสร้างสนามนั้นเท่ากับกับหินที่ใช้สร้างปราสาทหินพนมรุ้ง แหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรมสมัยขอมโบราณของจังหวัดจนกลายเป็นสนามที่ถูกพูดถึง เมื่อกลายเป็นสนามฟุตบอลที่ได้มาตรฐานในระดับสากลแห่งแรกในประเทศไทยที่ไม่มีลู่วิ่งมาคั่น ที่สำคัญสนามแห่งนี้ผ่านมาตรฐานฟีฟ่าระดับเวิลด์คลาส และเอเอฟซีระดับเอคلاسสเตเดียม ที่เด็ดไปกว่านั้นสนามยังโด่งดังไปทั่วโลก เมื่อถูกบันทึกกินเนสบุ๊กว่าเป็นสนามฟุตบอลในระดับฟีฟ่าที่ใช้เวลาก่อสร้างน้อยที่สุดในโลกคือ 256 วัน ปัจจุบันสนามแห่งนี้ได้กลายเป็นแลนด์มาร์กของคนเดินทางมายังจังหวัดบุรีรัมย์ไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ไม่มีการแข่งขัน บริเวณพื้นที่ของช้างอารีนา ก็เต็มไปด้วยพื้นที่กิจกรรมเล่นกีฬาของชาวบุรีรัมย์ มีทั้งสนามบาสเกตบอล สนามฟุตบอล สนามตะกร้อ สนามวอลเลย์บอลรวมไปถึงกีฬาเอ็กซ์ตรีมอีกด้วย นอกจากนี้สถาปัตยกรรมราคากว่า 500 ล้านบาท แลนด์มาร์กใหม่ของคนบุรีรัมย์แห่งนี้ยังเปิดให้แฟนบอล และประชาชนทั่วไปเข้าชมทุกซอกมุมภายในสนาม เจกเช่นเดียวกับสเตเดียมทัวร์ของทีมใหญ่ ๆ ทั่วโลก เพียงแต่ว่าที่นี่เปิดให้เข้าชมฟรี ไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้นจึงทำให้ช้างอารีนามีคนมาเยี่ยมเยือนไม่ขาดสาย สนามแข่งรถมอเตอร์สปอร์ตระดับมาตรฐานโลก “Chang International Circuit” บุรีรัมย์อินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิต หรือช้างอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตเป็นสนามแข่งรถมาตรฐานสมาพันธ์รถยนต์นานาชาติในประเทศไทย ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของช้างอารีนา ตำบลอิสาน อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ในวันที่ 24 กันยายน 2557 สนามช้างได้รับการรับรองจากสมาพันธ์รถยนต์นานาชาติว่า เป็นสนามแข่งรถระดับมาตรฐานเอฟไอเอเกรด 1 (FIA Grade 1) ซึ่งเป็นระดับสนามที่อนุญาตให้ใช้จัดการแข่งขันรถสูตรหนึ่ง (ฟอร์มูล่าวัน) ได้

(ที่มา: ข้อมูลสรุปจังหวัดบุรีรัมย์ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์, 2563)

3 ข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

3.1 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง หรือปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นหนึ่งในปราสาทหินในกลุ่มราชมรรคา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 (บ้านดอนหนองแหน) ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 77 กิโลเมตร ประกอบไปด้วยโบราณสถานสำคัญ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สูงประมาณ 200 เมตรจากพื้นราบ (ประมาณ 350 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง)

คำว่า พนมรุ้ง นั้น มาจากภาษาเขมร คำว่า วนรุง แปลว่า ภูเขาใหญ่ ปัจจุบันปราสาทหินพนมรุ้งกำลังอยู่ในเกณฑ์กำลังพิจารณาเป็นมรดกโลกเช่นเดียวกับ ปราสาทหินในกลุ่มราชมรรคา ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นหนึ่งในปราสาทหินขอมของไทยที่มีชื่อเสียงมากที่สุด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงเป็นภาพพื้นหลังตราสัญลักษณ์ของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ดอีกด้วย อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ปราสาทบนยอดภูเขาไฟที่สวยงามที่สุดกับปรากฏการณ์มหัศจรรย์ของแสงตะวันสาดส่องลอด 15 ช่องประตู

ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นโดยมีรูปแบบของศิลปะเขมรโบราณที่มีความงดงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ความงดงาม และความยิ่งใหญ่ของปราสาทแห่งนี้ปรากฏให้เห็นได้ในรูปของงานสถาปัตยกรรม การจำลองลดทอนรายละเอียดที่ดั่งบนยอดเขามีแผนผังตามแนวแกนที่มีองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เรียงตัวกันเป็นแนวเส้นตรงพุ่งเข้าหาจุดศูนย์กลางคือ ปราสาทประธาน จากงานก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่นี้ชวนให้เกิดความสงสัย และอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่งว่า คนในสมัยโบราณสร้างปราสาทหลังนี้ขึ้นมาได้อย่างไร

ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นที่รู้จักของชาวท้องถิ่นเป็นอย่างดีได้มีนิทานพื้นบ้านเรื่อง "อินทอรับดา" กล่าวถึงคู่พระคู่นางชัชเชพเนจรไปจนพบที่พักพิงซึ่งเป็นปราสาทหินอันงดงามกรังอยู่ท่ามกลางป่าเขา แต่สำหรับบุคคลภายนอกต่างบ้านต่างเมืองนั้น ปราสาทแห่งนี้รู้จักกันครั้งแรกตามที่มีเอกสารที่มีการกล่าวถึงปราสาทพนมรุ้งเป็นครั้งแรกคือ บันทึกของนายเอเตียน เอมอนิเยร์ (Etienne Aymonier) ชาวฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2428 ตีพิมพ์เป็นบทความใน พ.ศ. 2445

ปี พ.ศ. 2449 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาที่ปราสาทหินพนมรุ้ง คราวเสด็จมณฑลอีสาน และเสด็จอีกครั้งในปี พ.ศ. 2472 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทหินพนมรุ้งเป็นโบราณสถานของชาติประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และปี พ.ศ. 2503-2504 ได้ดำเนินการสำรวจปราสาทหินพนมรุ้งอีกครั้ง ต่อมาใน พ.ศ. 2514 ได้เริ่มดำเนินการบูรณะปราสาทหินพนมรุ้งด้วยวิธีอนัสติโลซิส (การนำชิ้นส่วนของปราสาทกลับเข้าสู่ตำแหน่งเดิม) เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 โดย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธาน

ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวาลัยที่ประทับของพระศิวะพระองค์ที่ประทับอยู่บนยอดเขาไกรลาส ดังนั้นการที่ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นบนยอดเขาพนมรุ้งจึงเป็นการสะท้อนถึงการนับถือศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายได้เป็นอย่างดี อาคารสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของปราสาทพนมรุ้งไม่ได้สร้างขึ้นมาพร้อมกันหมดในคราวเดียว ได้มีการสร้างศาสนสถานเพื่อเป็นศูนย์กลางทางความเชื่อการนับถือศาสนาของชุมชนขึ้นครั้งแรกในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ได้แก่ ปราสาทอิฐ 2 หลังที่ปัจจุบันอยู่ในสภาพพังทลายเหลือเพียงฐาน และกรอบประตู หลังจากนั้นได้มีการก่อสร้างต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ โดยกษัตริย์ของอาณาจักรขอมโรบราณ หรือผู้นำที่ปกครองชุมชนอันมีปราสาทหินพนมรุ้งเป็นศูนย์กลาง ปราสาทหินพนมรุ้งคงมีความสำคัญสืบต่อมาจนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 (พ.ศ. 1511-1544) พระองค์นับถือศาสนาฮินดูไศวนิกาย เช่นเดียวกับพระราชบิดา (พระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2) นอกจากนี้จะมีพระราชโองการให้สร้างจารึกเพื่อสรรเสริญเกียรติคุณของพระราชบิดาแล้วยังทรงถวายที่ดินให้กับเทวสถาน ในสมัยนี้เองเทวสถานบนเขาพนมรุ้งเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยรอบอย่างแท้จริง ข้อความในจารึกพนมรุ้งบางหลักแม้จะมีเนื้อความขาดหายแต่ก็ให้ภาพรวมได้ว่า เทวสถานบนเขาพนมรุ้งเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพคือ ศิวลึงค์ มีอาณาเขตกว้างขวางมีที่ดินซึ่งพระเจ้าแผ่นดิน (พระเจ้าชัยวรมันที่ 5) และข้าราชการระดับต่าง ๆ ถวาย หรือซื้อถวายให้กับเทวสถานพร้อมกับมีพระราชโองการให้ปักหลักเขตที่ดินขึ้นกับเทวสถานพนมรุ้งพร้อมกับการสร้างเมือง สร้างอาคารให้กับโยคี และนักพรตด้วย

(ที่มา: เว็บไซต์ของจังหวัดบุรีรัมย์ <http://www.buriram.go.th>)

3.2 ปราสาทหินเมืองต่ำ

ปราสาทหินเมืองต่ำตั้งอยู่ที่บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้เป็นระยะทางประมาณ 64 กิโลเมตร กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8

มีนาคม พ.ศ. 2478 และได้เข้ามาทำการบูรณะเมื่อพ.ศ. 2531 แล้วเสร็จในพ.ศ. 2539 ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อพ.ศ. 2540 โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาทรงเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด

ปราสาทหินเมืองต่ำเป็นกลุ่มปราสาทอิฐ 5 องค์ ตั้งอยู่บนศิลาแลงอันเดียวกัน การวางผังปราสาทเมืองต่ำค่อนข้างแตกต่างจากปราสาทแห่งอื่น ๆ ที่มีจำนวนองค์ปรากฏเท่ากัน ซึ่งนิยมสร้างองค์ปรากฏประธานไว้ตรงกลาง ส่วนองค์ปรากฏบริวารที่เหลืออีก 4 องค์นั้นจะสร้างไว้ที่มุมของทิศทั้งสี่ เช่น ปราสาทศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น แต่ที่ปราสาทเมืองต่ำจะวางตำแหน่งของปรากฏอิฐทั้ง 5 องค์ เป็น 2 แถวตามแนว ทิศเหนือใต้ แถวแรกจะมีองค์ปรากฏจำนวน 3 องค์

ปรากฏองค์กลางมีขนาดใหญ่กว่าปรากฏอื่น ๆ สันนิษฐาน ว่าปรากฏองค์กลางนี้ คือ ปรากฏองค์ประธานของปราสาทเมืองต่ำ ส่วนแถวหลังมีปรากฏอิฐจำนวน 2 องค์ วางตำแหน่งให้อยู่ระหว่างช่องของปรากฏ 3 องค์ ในแถวแรก ทำให้สามารถมองเห็นปรากฏทั้ง 5 องค์พร้อมกันโดยไม่มีองค์หนึ่งมาบดบัง จากแผนผังของปราสาทดังกล่าวแสดง ให้เห็นถึงความชาญฉลาดของสถาปนิกสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งปรากฏแต่ละองค์และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ยังคงสภาพเหลืออยู่ในปัจจุบันมีรายละเอียด ดังนี้

ปรากฏประธานตั้งอยู่ตรงกลางของแถวหน้า มีขนาดใหญ่กว่าปรากฏบริวารองค์อื่น ๆ มีสภาพให้เห็นเฉพาะฐานเท่านั้น โดยมีผนังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมขนาด 7 x 7 เมตร แม้องค์ประธานจะมีสภาพพังทลายลงเหลือเฉพาะส่วนฐานก็ตาม แต่ลักษณะโครงสร้าง โดยรวมนั้นมีลักษณะเหมือนกับปรากฏบริวารทั้ง 4 องค์ จะต่างก็เพียงแต่ปรากฏประธานมีมุขหน้า ส่วนปรากฏบริวารไม่มี ปรากฏประธานจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก และเป็นด้านที่มีประตูเข้าสู่ภายในองค์ปรากฏเพียงด้านเดียว ส่วนที่เหลืออีก 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตกนั้น ทำเป็นรูปประตูหลอก เปิดปิดเข้าสู่ภายในองค์ปรากฏไม่ได้ ทั้งนี้เป็นเหตุผลทางด้านความมั่นคงแข็งแรงขององค์ปรากฏ ทำให้สามารถรองรับน้ำหนักของวัสดุก่อสร้างที่กดทับลงมาจากส่วนยอดหรือ ชั้นเชิงบาตร จากการขุดค้นเพื่อทำการบูรณะปราสาทเมืองต่ำของกรมศิลปากรได้ขุดพบหน้าบัน และทับหลังของมุขปราสาทปรากฏประธานทำจากหินทรายหน้าบันจำหลักเป็นรูปพระอินทร์ประทับนั่งในท่ามหาราชลีลาสนะคือ นั่งชันเข่าขาขึ้นขาซ้าย

พบเหนือข้างเอราวัณสามเศียรในซุ้มเรือนแก้วอยู่บนหน้ากาล ลักษณะของซุ้มหน้าบันนี้เป็น ศิลปะเขมรแบบบาเยนมีอายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 16

ปราสาทบรีวารแถวหน้าตั้งอยู่สองข้างของปราสาทประธานมีขนาดเท่ากันคือ กว้าง และ ยาวประมาณ 5 เมตร เหนือส่วนฐานขึ้นไปเป็นเรือนธาตุ หรือตัวอาคารก่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีประตูทางเข้าออกทางเดียวที่ด้านทิศตะวันออก ส่วนด้านอื่น ๆ ทำเป็นประตูหลอก เหนือเรือนธาตุขึ้นไปเป็นส่วนหลังคา หรือส่วนยอดทำเป็นรูปเรือนธาตุวางซ้อนขึ้นไปเป็นชั้น ขนาดลดหลั่นกันไปรวม 5 ชั้น แต่พังทลายลงเหลือเพียงสองชั้น ที่ยอดบนสุดของปราสาทแต่ละองค์จะประดับด้วยหินทรายแกะสลักเป็นรูปบัวกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันพังทลายลงมากองอยู่บริเวณ พื้นด้านล่าง

ปราสาทบรีวารแถวหลังของปราสาทเมืองต่ำเป็นปราสาทรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 4 x 4 เมตร ลักษณะโดยรวมของปราสาทเหมือนกับปราสาทประธาน และปราสาทบรีวารแถวหน้า ทับหลังปราสาทบรีวารองค์ด้านทิศเหนือจำหลักเป็นภาพพระกฤษณะ และโควรรณะ พระกฤษณะ นี้ในคัมภีร์ศาสนาฮินดูกล่าวว่า เป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ผู้ทรงเป็นเทพเจ้าสูงสุด 1 ใน 3 องค์ของศาสนาฮินดู มีการกล่าวกันว่า พระกฤษณะได้ระงับวิบุชาพระอินทร์ของเหล่าคน เลี้ยงโค ทำให้พระอินทร์พิโรธบันดาลให้พายุกรวดทรายตกลงมาใส่หมู่บ้านคนเลี้ยงโค พระกฤษณะจึงยกเขาโควรรณะขึ้นป้องกันโดยข้างกายพระองค์จำหลักเป็นภาพคนเลี้ยงโค และโคเข้าหลบกำบังพายุ ข้างใต้ลงไปเป็นรูปหน้ากาลจับพวงมาลัยมีอุบะแบ่งลิ้นว แถบบนทับ หลังมีแถวกรอบรูปสามเหลี่ยมคล้ายกลีบบัวจำนวน 8 กลีบ ส่วนทับหลังปราสาทบรีวารด้านทิศ ใต้จำหลักเป็นภาพพระวรุณเทพเจ้าแห่งฝนฟ้า และเทพรักษาทิศตะวันตกประทับนั่งท่า มหาราชสีลาสนะบนหงส์สามตัวแบกอยู่เหนือกาล มีหน้ากาลจับท่อนพวงมาลัยที่มีอุบะแบ่ง ลิ้นว แถบบนทับหลังสลักเป็นรูปสามเหลี่ยมคล้ายกลีบบัวจำนวน 13 กลีบ

บรรณาลัย หรืออาคารหลังเล็ก ๆ ตั้งอยู่ด้านหน้าปราสาทอยู่ที่มุมด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ และทางทิศตะวันออกเฉียงใต้หันหน้าเข้าสู่กลุ่มปราสาทคือ หันหน้าไป ทางทิศตะวันตก สร้างด้วยอิฐบนฐานศิลาแลงมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่ทับหลังของอาคาร ทั้งสองสลักภาพอย่างเดียวกันคือ สลักภาพตรงกลางเหนือหน้ากาลเป็นรูปเทพประทับนั่งในท่า มหาราชสีลาสนะ หัตถ์ขวาถือวัตถุลักษณะน่าจะเป็นกระบอง หรือคทาอยู่บนแท่นภายในซุ้ม

เหนือหน้ากาลที่คาบท่อนพวงมาลัยไม่มีอุบะเสี้ยวตามแบบศิลปะเขมรแบบบาเยนในครั้งหลัง พุทธศตวรรษที่ 16

ระเบียงคตเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะเป็นห้องยาว ๆ ล้อมรอบกลุ่มปราสาทอิฐ และบรรณาลัย มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยหินทรายเป็นห้องแคบ ๆ ขนาดกว้างประมาณ 2 เมตรต่อกันโดยรอบ ปูพื้นด้วยศิลาแลงผนังของระเบียงคตทั้งด้านนอก และด้านใน มีหน้าต่างเป็นระยะ ๆ ผนังด้านในเป็นหน้าต่างโล่ง ส่วนผนังด้านนอกเป็นลูกกรงทำด้วยหินทรายกลึง เรียกว่า ลูกมะหวดช่องละ 7 ต้น

สระน้ำ และลานปราสาทระหว่างกำแพงคตกับระเบียงแก้ว ถัดจากระเบียงคตออกไป ทั้ง 4 ด้าน มีลานกว้างคั่นอยู่ และที่มุมลานทั้ง 4 มีสระน้ำเป็นรูปหักมุมตามแนวกำแพงที่ว่าง ระหว่างสระทั้ง 4 ทิศคือ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตกเป็นทางเดินเชื่อมระหว่างซุ้มประตูทางเข้าทั้ง 4 ทิศของระเบียงคต

กำแพงแก้ว และซุ้มประตู กำแพงแก้วปราสาทเมืองต่ำนี้ก่อสร้างด้วยศิลาแลงสูงประมาณ 2.70 เมตรมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 120 เมตร ยาวประมาณ 127 เมตร บนสันกำแพงแก้วตกแต่งด้วยบราลีหินทราย บริเวณกึ่งกลางของกำแพงแก้วทั้ง 4 ทิศ มีซุ้มประตูทางเข้าก่อด้วยศิลาทรายมุงกระเบื้อง เครื่องไม้ซุ้มประตูกำแพงแก้วทั้ง 4 ด้านมีลักษณะแตกต่างกันเล็กน้อยคือ ซุ้มประตูทางด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตก จะซัดปีกจากห้องกลางทั้ง 2 ข้าง มีประตู และบันไดขึ้นลงทั้งห้องกลาง และห้องปีก ส่วนที่ซุ้มประตูด้านทิศเหนือ และทิศใต้ซัดปีกออกไปทั้งสองข้างเช่นกัน มีแต่บันไดให้ขึ้นลงเฉพาะห้องกลางเท่านั้น

บารายเป็นแหล่งน้ำที่ขุดสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคและการชลประทานของชุมชน ปัจจุบันเรียกกันว่า ทะเลเมืองต่ำ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของปราสาทเมืองต่ำ มีขนาดกว้างประมาณ 510 เมตร ยาว 1,090 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร ก่อขอบสระด้วยศิลาแลง 36 ชั้น บนขอบสระ ด้านทิศเหนือและทิศใต้มีทำนบเป็นชานกว้างประมาณ 6.90 เมตร ยาว 17 เมตร ปูด้วยศิลาแลงลาดไปยังฝั่งน้ำซึ่งกอบันไดทำนบเป็นทางลาดลงสระจำนวน 5 ชั้น บารายนี้จะมีทางรับน้ำด้านทิศตะวันตกจากภูเขาปลายบัด และภูเขาพนมรุ้ง และระบายน้ำออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

(ที่มา: เว็บไซต์ของจังหวัดบุรีรัมย์ <http://www.buriram.go.th>)

3.3 ปราสาทบ้านบุ ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย มีการสันนิษฐานทางโบราณคดีที่ว่ากันว่า เป็นที่พักของนักแสวงบุญในอดีต หรือบรรดานักเดินทางที่ใช้เส้นทางแห่งนี้ในการเดินทาง ไปมาระหว่างดินแดนสุวรรณภูมิกับเมืองพระนครหลวงในอดีต ทำให้ต้องมีการสร้างสิ่งก่อสร้างแบบนี้ไว้ตลอดเส้นทางโบราณ ซึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นจะพบเห็นอยู่มากมายในหลาย ๆ สภาพ แต่สำหรับที่นี่แล้วนับว่ามีสภาพสมบูรณ์อีกแห่งเลยก็ว่าได้ โดย ปราสาทบ้านบุ นั้นจะเป็นอาคารในลักษณะของสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่อด้วยศิลาแลงแบบเดียวกับปราสาทหินในยุค นั้นโดยมีความกว้าง 5.10 เมตร และมีความยาวกว่า 11.50 เมตร ส่วนที่กรอบของประตู หน้าต่างนั้นจะเป็นศิลาทรายโดยมีประตูทางเข้าออกที่เชื่อมไปยังปราสาททางด้านหน้า และภายในจะมีแท่นบูชาอยู่ 1 แท่นอีกด้วยโดยมีทับหลัง และภาพของพระพุทธรูปปางสมาธิสักไว้ อีกด้วย ซึ่งคาดกันว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นับว่าเป็นอีกหนึ่งในปราสาทหินที่มีความเก่าแก่อีกแห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ และกำลังได้รับความนิยมอย่างมากในการมาท่องเที่ยวในปัจจุบัน

ปราสาทบ้านบุเป็นโบราณสถานขนาดเล็กหลังเดียวก่อสร้างด้วยศิลาแลง มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปราสาทหลังนี้จัดเป็นอยู่ในศาสนสถานประจำที่พักคนเดินทาง 1 ใน 17 แห่งที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอมโปรดให้สร้างขึ้นจากเมืองพระนครหลวงมายังเมืองพิมายตามที่ปรากฏในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ มีอาคารที่เป็นห้องครรภคฤหะ หรือบ้านมีไฟหลังเดียว ตัวอาคารสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายกฐานสูงจากพื้นดินทอดตัวแนวออก-ตก สร้างด้วยศิลาแลงมีประตูเข้าออกสองทางคือ ทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ทางทิศใต้ของตัวปราสาทมีกรอบหน้าต่าง 5 บาน กรอบประตู และหน้าต่างสร้างด้วยหินทรายสีส้มอมเหลือง ต้นปี พ.ศ. 2556 กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจ และทดลองประกอบส่วนหลังคาที่พังลงมาเพื่อเตรียมทำการบูรณะปราสาทบ้านบุใหม่ให้สมบูรณ์ขึ้นในปีถัดไป

ปราสาทบ้านบุเป็นธรรมศาลาสมัยขอมโบราณ “ธรรมศาลา หรือบ้านมีไฟ” เปรียบเสมือนสถานที่ขนส่งผู้โดยสารในสมัยนี้ เพราะถ้าย้อนกลับไป 700 กว่าปีก่อนแล้วบนถนนสายนี้ (เส้นทางสายราชมรรคา) มีสภาพเป็นป่ารกที่บึงช่วงค่าคืนมีตึกดินแล้ว ที่ไหนมีไฟแล้วที่นั่นย่อมปลอดภัย สภาพโดยรอบของธรรมศาลานั้นประกอบไปด้วยโรงเลี้ยงช้าง ม้า กระโจม

ผู้พักสัญจรไปมาระหว่างเมือง ระหว่างชุมชนซึ่งส่วนมากจะสร้างด้วยไม้ และมุงหญ้า จะมีแค่ตัวปราสาทธรรมศาลาเท่านั้นที่ก่อสร้างด้วยหินทรายศิลาแลง

(ที่มา: เว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/3500>)

3.4 วัดเขาพระอังคารเป็นวัดที่มีวัดอุทธรธรรมความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ สร้างมานานในยุคที่ขอมเรืองอำนาจความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ผสมศิลปะขอมแนวเดียวกันกับปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ส่วนสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างที่เห็นในวัดปัจจุบันส่วนใหญ่สร้างใหม่ทับของเก่า มีโบสถ์ที่ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมหลายสมัยดูสวยงามแปลกตา เป็นวัดที่สวยงามใหญ่โตแห่งหนึ่งของบุรีรัมย์ มีโบสถ์ ศาลา และอาคารต่างๆ

ลักษณะเด่นคือ เป็นวัดที่สร้างเลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่าง ๆ หลากรูปแบบงดงามแปลกตา และน่าสนใจยิ่ง ภายในโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง และเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษด้วย บริเวณวัดเป็นปากปล่องภูเขาไฟคาดว่า เคยเป็นที่ตั้งของโบราณสถานสมัยทวารวดี เพราะเสมาหินแกะสลักสมัยดังกล่าวหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก

วัดอุทธรธรรมความสวยงามของวัดเขาพระอังคารด้านพุทธศิลป์เน้นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างศรัทธาต่อผู้มาเยือนได้แก่

3.4.1 โบสถ์ 3 ยอด สวยงามแปลกตาแตกต่างจากโบสถ์วัดทั่วไป โบสถ์ทรงแปลกไม่มีข้อฟ้า ไบระกา หางหงส์ และโบสถ์ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษ

3.4.2. ไบเสมาพันปี ศาลาสนสถาน และโบราณวัตถุอันล้ำค่า มีไบเสมา 8 คู่ ตั้งอยู่ 8 ทิศอย่างองอาจ

3.4.3. พระพิฆเนศงาเดียว

3.4.4. พระพุทธรูป 109 องค์

3.4.5. พระตำหนักศักดิ์สิทธิ์

3.4.6. เทวรูปเจ้าเมืองขอม

3.4.7. พระปางนาคปรกนอกโบสถ์

3.4.8. รอยพระพุทธรูปจำลอง มีรอยพระพุทธรูปจำลองปรากฏชัด สันนิษฐานว่า โบราณวัตถุเหล่านี้ น่าจะสร้างในยุคเดียวกับปราสาทหินพนมรุ้ง หรือมากกว่า 2,000 ปี

3.4.9. พระคันธารราษฎร์

4.10. พระนอนกลางแจ้ง

3.4.11. ปล่องภูเขาไฟ

3.4.12. ถ้ำกรรมฐาน

สิ่งที่โดดเด่นคือ ประติมากรรมการก่อสร้างโบสถ์ ศาลา และอาคารเลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่าง ๆ หลายรูปแบบ และลักษณะเด่นตั้งอยู่บนเขาอังคารเป็นภูเขาไฟที่ดับแล้วอีกลูกหนึ่งในบุรีรัมย์ มีเส้นทางศึกษาเรียนรู้ประเด็นใหม่ นอกจากประเด็นวัดพุทธศิลป์สามารถศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างปราสาท เนื่องจากห่างจากปราสาทพนมรุ้งเพียง 20 กิโลเมตร โดยลงมาจากพนมรุ้งถึงบ้านตาเป๊ก แล้วเลี้ยวซ้ายมาตามทางที่จะไปละหานทรายประมาณ 13 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาเข้าทางลูกรังอีกประมาณ 7 กิโลเมตร จะพบโบราณสถานเก่าแก่ และใบเสมาหินทรายสมัยทวารวดีสำคัญหลายชิ้น

เดิมเขาพระอังคารชื่อ ภูเขาลอย เหตุที่เรียกว่า ภูเขาพระอังคาร เพราะตามประวัติลายแทงธาตุพนมกล่าวไว้ว่า เมื่อ พ.ศ. 8 ได้มีพญาทั้ง 5 ได้นำพระอัฐรงค์ธาตุของพระพุทธเจ้าไปบรรจุที่พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยมีพระมหากัสสปะเถระ และพระอรหันต์ 500 องค์เป็นประธาน อีกพวกหนึ่งได้นำพระอังคารธาตุของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานบรรจุไว้บนภูเขาลอย ตามประวัติว่า ตามที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานแล้วที่เมืองกุสินารา หลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว โทณพราหมณ์ได้แจกพระธาตุไป 8 พระนครแล้ว อยู่มาเมื่อหนึ่งไปขอพระธาตุที่เหลือ พอดีพระธาตุได้แจกไปหมดแล้ว โทณพราหมณ์จึงเอาทะนานทองตวงเอาธาตุพระอังคาร (ขี้เถ้า) ให้มา เมื่อได้พระอังคารธาตุจึงได้เดินทางกลับมาทางทิศอีสานได้พอลูกภูเขาลูกหนึ่งคือ ภูเขาลอย มีรูปลักษณะสวยงามรูปร่างเหมือนรูปพญาครุฑนอนคว่ำหน้า จึงมีความคิดว่าจะนำพระอังคารธาตุบรรจุไว้ที่แห่งนี้ เมื่อลงความเห็นเป็นอันเดียวกันแล้ว จึงได้สร้างสถานที่บรรจุพระอังคารธาตุไว้ที่ไหล่ข้างซ้ายของพญาครุฑ และเปลี่ยนชื่อภูเขาลอยเป็น ภูเขาพระอังคาร ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ลักษณะทั่วไปเป็นเนินลาวาบะซอลท์ ปากกรวยภูเขาเกิดจากการประทุของภูเขาไฟ มีปากปล่องใหญ่อยู่ที่เขาระดุก และมีปากปล่องเล็กอีกหลายแห่ง การประทุของภูเขาไฟเกิดขึ้นในยุคควอเทอร์นารี หรือประมาณ 700,000 ปีมาแล้ว ซากภูเขาไฟถ้ามองระยะไกลจะมีลักษณะเป็นเนินเขาแผ่กว้างเป็นแนวยาวเหนือใต้ ถ้ามองจากที่สูงจะเห็นเป็นรูปคล้ายพญาครุฑที่กำลังกระพือปีก หรือคว่าหน้าหันหัวไปทางทิศใต้มีขุนเขาเขียวขจีคือ หมู่บ้านถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ส่วนที่ลำตัวที่ต้นปีกซ้ายคือ ที่เก็บโบราณวัตถุ และพระอังคารธาตุของพระพุทธเจ้า มีปีกซ้ายเป็นเนินเขายื่นไปทางทิศตะวันออกคือ หมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ส่วนหางยื่นไปทางทิศเหนือทางบ้านสวายสอ อำเภอนางรอง ภูเขาพระอังคารมียอดสูง 331 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางปกคลุมพื้นที่ประมาณ 90 ตารางกิโลเมตร

ภูเขาพระอังคารเป็นแหล่งศึกษาด้านธรณีวิทยาเกี่ยวกับภูเขาไฟ และมีความสำคัญเกี่ยวกับโบราณคดี ทั้งยังมีทรัพยากรหินที่สำคัญ ทรัพยากรป่าไม้หลากหลายพันธุ์รวมทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวิวัฒนาการในการก่อสร้างศาสนสถานด้วยน้ำมือมนุษย์อย่างแท้จริงในสมัยโบราณของบรรพบุรุษของชาวอีสานใต้

บนวัดเขาพระอังคารมีโบราณวัตถุศักดิ์สิทธิ์คือพระอังคารธาตุ รอยพระพุทธบาทจำลอง ใบเสมาศิลาแลง 8 คู่ 8 ทิศ แผ่นเสมาศิลาแลงแกงสลักเป็นรูปต่าง ๆ รูปเสมาธรรมจักรอันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา สร้างเมื่อสมัยใดไม่มีใครทราบแต่สันนิษฐานว่า สร้างก่อนปราสาทเขาพนมรุ้งในสมัยที่ขอมเรืองอำนาจ และนับถือศาสนาพราหมณ์ อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์เข้าครอบครองสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ขาดการทำนุบำรุงรักษาจากผู้คนมานับเป็นพัน ๆ ปี ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2471 หลวงพ่อก้อน ยโสธรโร วัดโพธาราม บ้านผักหวาน ตำบลถนนหัก อำเภอนางรอง ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูโสภณธรรมคุณ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอนางรอง ได้นำพระภิกษุสามเณร และญาติโยมบ้านผักหวาน มาสร้างศาลาเก็บรอยพระพุทธบาทจำลองเพื่อทำบุญเดือน 6 เป็นประจำทุกปี พ.ศ. 2494 พระครูโสภณธรรมคุณได้มรณภาพลง โบราณสถานวัดถูกทิ้งขาดการทำนุบำรุง จะมีแต่ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเช่น บ้านเจริญ บ้านหนองสะแก บ้านปาร์ังมาทำบุญตักบาตรเพื่อทำพิธีบวงสรวงขอฝนทุกปี พ.ศ. 2497 หลวงพ่อบุญมา ธมฺมโชโต เจ้าอาวาสวัดเจริญสุขได้นำญาติโยมบ้านเจริญสุข และญาติโยมบ้านใกล้เคียงมาทำถนนขึ้นไปบนเขาพระ

อังกคารเพื่อสะดวกในการเดินทางขึ้นไปทำบุญบนเขาพระอังกคารในเดือน 10 โดยใช้เกวียนเป็นพาหนะ พ.ศ. 2500 หลวงพ่อบุญมา ธมฺมโชโตได้ไปศึกษาปฏิบัติธรรมสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสณากรรมฐานที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เมื่อกลับมารับนิมนต์จากผู้ใหญ่ และข้าราชการให้ไปจัดสร้างสำนักปฏิบัติธรรมที่วัดเขากระโดง จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนไปหลวงพ่อบุญมาได้ทำนายไว้ว่า ตัวท่านบุญบารมียังมีน้อย ไม่สามารถจะสร้างเขาพระอังกคารให้เจริญรุ่งเรืองได้ ต่อไปจะมีผู้บุญบารมีมาสร้างเขาพระอังกคารให้เจริญรุ่งเรืองได้ หินก็จะขายได้ และจะมีพาหนะยวดยานขึ้นลงมากมาย หลังจากนั้นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์บนเขาพระอังกคารจึงรกร้างขาดผู้ดูแลรักษา ปีหนึ่งจะมีเฉพาะชาวบ้านใกล้เคียงขึ้นไปทำบุญตักบาตร ทำพิธีบวงสรวงขอฝนปีละครั้ง พ.ศ. 2520 พระอาจารย์ปัญญา วุฒิสจากสำนักถ้ำผาแดง จังหวัดอุดรธานี ได้นำปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ได้นิมิตเห็นหลวงปู่วิริยะเมฆ ซึ่งเป็นผู้สำเร็จจอร์หันต์ประทับอยู่บนเขาพระอังกคารมาอาราธนาท่านให้ไปทำการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ปูชนียวัตถุอันล้ำค่า มีพระอังกคารธาตุ ใบเสมาศิลาแลง 8 คู่ 8 ทิศ และรอยพุทธบาทจำลองเพื่อเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สืบทอดประเพณีของพุทธองค์ให้เจริญรุ่งเรืองให้แล้วเสร็จภายใน 10 ปี ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2520 พระอาจารย์ปัญญา วุฒิส ได้เดินทางมายังเขาพระอังกคาร ก็ได้พบเห็นโบราณวัตถุตามที่หลวงปู่วิริยะเมฆนิมิตให้ทุกอย่าง จึงได้จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมเรื่อยมา และมีญาติโยมจากหมู่บ้านใกล้เคียงและต่างจังหวัดมารักษาศีลปฏิบัติธรรมอยู่ประจำเสมอมา

(ที่มา: เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<http://nkr.mcu.ac.th/tour/?p=64>)

3.5 แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์อายุประมาณ 1,000 ปี มี 2 เตา ชื่อเตาเผานายเจียน และเตาเผาสวาย และได้พบเครื่องเคลือบโบราณจำนวนมาก คนโบราณใช้เผาเครื่องปั้นดินเผา หม้อ ไหต่าง ๆ เตาเผาโบราณตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคารระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 21-22 ทางหลวงหมายเลข 2075 ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ 66 กิโลเมตร นักโบราณคดีได้สำรวจพบเตาเผา และเครื่องปั้นดินเผาโบราณจำนวนมากพบว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14-19 โดยเตาเผาเหล่านี้ได้ผลิตเครื่องถ้วยเขมรเพื่อเป็นสินค้าป้อนให้กับเมืองต่าง ๆ ในกัมพูชา และในภูมิภาคต่าง ๆ โดยมีการทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และขยายขอบเขตการผลิตไปยังพื้นที่ใกล้เคียงด้วย

กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งเตาเผาโบราณ 2 แห่งคือ เตาสวาย และเตานายเจียน ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอบ้านกรวดเป็นระยะทาง 5 และ 10 กิโลเมตรตามลำดับ ส่วนเครื่องปั้นดินเผาที่ขุดพบสามารถชมได้ที่หอศิลปกรรมบ้านกรวด ในบริเวณที่ว่าการอำเภอบ้านกรวด

เตาเผาโบราณมีความสำคัญต่อการศึกษาอารยธรรมโบราณ แสดงถึงวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของคนยุคประวัติศาสตร์ เตาเผาบ้านกรวดเป็นโบราณสถานสำคัญที่แสดงถึงเครื่องถ้วยวัฒนธรรมขอม ชาม กระปุก โถ รูปทรงของเตาเผาสร้างขึ้นด้วยดินเหนียวบนเนินดินธรรมชาติตามภูมิปัญญาชาวบ้าน สำหรับการศึกษาในเรื่องเครื่องถ้วยเขมรโบราณที่พบในภาคนี้โดยเฉพาะในเขตอีสานใต้ไม่ค่อยได้มีการศึกษาอย่างจริงจังมาก่อน เตาเผาโบราณโดยเฉพาะที่อำเภอบ้านกรวดนั้นเป็นที่รู้จักมานานแล้ว แต่เพิ่งจะมาตื่นตัว และรู้จักกันมากขึ้นในปี พ.ศ.2511 เนื่องมาจากการอพยพเข้ามาอยู่ของราษฎรในนิคมสร้างตนเองบ้านกรวดมีการคราดไถปรับดินเพื่อการเกษตรได้พบเศษภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก บริเวณเนินดินที่กระจัดกระจายดังกล่าวปลายปี พ.ศ. 2529 สยามสมาคม และทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้จัดให้มีการประชุมเพื่ออนุรักษ์เตาเครื่องเคลือบดินเผาอำเภอบ้านกรวดที่โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร ในปีพ.ศ. 2530 โครงการสำรวจแหล่งโบราณคดี (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดีได้ดำเนินการสำรวจแหล่งเตาเผาโบราณ และขุดค้นที่อำเภอบ้านกรวดอีกครั้ง

(ที่มา: เว็บไซต์ <http://www.buriramguru.com/>)

3.6 วัดกลางพระอารามหลวง วัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองบุรีรัมย์มาแต่โบราณ เดิมเป็นวัดร้างโบราณ สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1) เสด็จผ่านขณะเดินทางไปตีเมืองจำปาศักดิ์จึงโปรดเกล้าให้ยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ให้ชื่อว่า "วัดแปะใหญ่" ในสมัยกรุงธนบุรีตั้งเป็นวัดโดยสมบูรณเมื่อประมาณพ.ศ. 2329 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดกลาง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อปี พ.ศ. 2399 กรมการศาสนายกขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างเมื่อ พ.ศ. 2509 และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการประกาศลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2533

วัดกลางพระอารามหลวงมีสระน้ำโบราณอายุ 3,000 ปี เป็นร่องรอยอารยธรรมขอมมาสร้างเป็นวัดในสมัยอยุธยา พระอุโบสถสร้างแล้วหรือปรับปรุงหลายครั้ง แต่พระประธานยังคงประดิษฐานอยู่ ณ ที่นี้ตลอดมา หลวงพ่อโตประดิษฐานอยู่ด้านหน้า (หลวงพ่อบุ๊พูดว่า) "ลักษณะ

ของหลวงพ่อดินี้ก็เป็นพระปางมารวิชัย ช่างในสันนิษฐานว่าจะเป็นหินศิลาแลงและโอบด้วยปูน แต่ข้อเท็จจริงเราก็ไม่สามารถแกะออกมาดูได้ หรืออาจจะเป็นทองคำก็ได้" หลวงพ่อดินี้เป็นพระพุทธรูปหินศิลาแลงลงรัก ปิดทอง ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมาจนเป็นอย่างไรที่เห็นในทุกวันนี้ (หลวงพ่อบอกว่า) "ก็ถือหลวงพ่อดินี้มาช้านาน ก็ใครเป็นคนตั้งก็ไม่สามารถรู้ได้หรือหลวงพ่อดินี้ เพราะเป็นวัดๆ แรกของเมืองนี้ มีวัดเดียวเท่านั้นในสมัยโบราณกาล เจริญพร" ว่ากันว่าเมื่อพระพุทธรูปองค์นี้มาเรื่องของการขอบุตรธิดาและให้โชคลาภ ทางวัดเปิดให้พุทธศาสนิกชนเข้าสักการะในวันพระเท่านั้น.

ปัจจุบันวัดกลางพระอารามหลวง เป็นสถานที่ตั้งสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีพระเดชพระคุณ พระเทพปริยัตยาจารย์ เจ้าอาวาสวัดกลางพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ พระสุนทรธรรมเมธี พระศรีปริยัติธาดา ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ และมีพระมงคลสุตกิจ (พระมหาบุญถิ่น บุญญสิริ) เป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

(ที่มา: เว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/979>)

3.7 กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์มีกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม 4 กลุ่ม นอกจากภาษาจะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว วิถีชีวิตส่วนรวมของแต่ละกลุ่มยังมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่สามารถบอกได้ว่า เป็นชาติพันธุ์นั้นๆ อีกด้วย

3.7.1 กลุ่มไทย-โคราช ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตอำเภอปะคำ นางรอง หนองกี่ และลำปลายมาศ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 15% ของประชากรในจังหวัดบุรีรัมย์ การแต่งกายจะนุ่งโจงกระเบนทั้งชาย และหญิง เสื้อคอกลมผ้าขาวม้าพาดบ่าด้านซ้าย หญิงนิยมทัดดอกไม้ที่หู ชาวไทยโคราชเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนว่านอนสอนง่ายเชื่อฟังพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และเชื่อฟังผู้นำ ไม่ประพฤติล่วงเกินคำสั่งสอนของผู้เป็นบุพการี มีความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญใส่บาตรให้บรรพบุรุษเป็นประจำเพื่อบริการนิยามทำกันในระหว่างเดือน 6 ไม่กำหนดวันที่แน่นอน เป็นการทำบุญประจำหมู่บ้านซึ่งเชื่อว่าเป็นการส่งผลบุญไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ คือการทำนาทำไร่ เมื่อถึงฤดูการทำนาคือ

เดือน 6 ทุกปี เมื่อก่อนจะลงนางลงทำไร่ไถนาจะต้องประกอบพิธีแรกนา (แรกนาขวัญ) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบอาชีพ

3.7.2 กลุ่มไทย-อีสาน หรือไทย-ลาว จากการศึกษาความเป็นมาของไทล่าวในจังหวัดบุรีรัมย์ดั้งเดิมนั้น มักจะอยู่ทางเหนือแม่น้ำมูลโดยเฉพาะเผ่าพันธุ์คนพทโธสง นาโพธิ์ และบ้านใหม่ไชยพจน์ที่ติดกับเขตจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม เป็นเชื้อสายที่อพยพเนื่องจากการศึกสงคราม สรุปได้ว่าชาติพันธุ์ไทย-ลาวซึ่งเป็นชาวบุรีรัมย์ดั้งเดิมมาจากนครเวียงจันทน์ และในแถบภูมิภาคนี้ลาวเคยปกครองมาก่อนเผ่าพันธุ์เชื้อสายยังคงสืบทายาทกันต่อ ๆ กันมาดังกล่าวไว้ข้างต้น และกระจายกันไปในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์เช่น อำเภอลำปลายมาศ และหนองหงส์ เป็นต้น คนไทยเชื้อสายลาวมีประมาณ 35% ของประชากร ลักษณะการแต่งกายนิยมแต่งกายแบบผ้าซิ่นก๊วย หรือโสร่ง นิยมนุ่งผ้าหัวกูด (หัวกูด) เสื้อนิยมนุ่งเสื้อม่อฮ่อม ทอเอง ตัดเอง ส่วนมากเป็นสีคราม

3.7.3 กลุ่มไทย-เขมร บุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรชาวเขมรอาศัยอยู่มาก ทั้งนี้เพราะพื้นที่อยู่ติดกับพรมแดนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และจังหวัดสุรินทร์ ชาวไทย-เขมรในบุรีรัมย์ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ ประชากรที่พูดภาษาไทย-เขมรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ อำเภอบระโคนชัย บ้านกรวด ปะคำ ละหานทราย กระสัง พลับพลาชัย สตึก และอำเภอเมืองบุรีรัมย์ กลุ่มชาวไทย-เขมรดำเนินชีวิตด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนเองไว้อย่างเหนียวแน่นโดยเฉพาะด้านความเชื่อเช่น ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง การเสกเป่า ยาสั่ง และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการสืบทอดกันมาโดยมีผู้นำสืบทอดสู่ชนรุ่นหลังอย่างเหนียวแน่น สำหรับประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อชาวไทย-เขมรมีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่งคือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายเรียกว่า การทำบุญแซนโถงตา คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายไปแล้วนิยมทำกันในวันสิ้นเดือน 10 ประเพณีเกี่ยวกับการตายจะนิยมฝังเอาไว้ก่อนจะไม่เผา 3-4 ปี จึงจะขุดเอาขึ้นมาเผา

3.7.4 กลุ่มไทย-กวย (ส่วนมากจะเรียกว่า ส่วย หรือกวย) ปัจจุบันมีกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้อพยพไปจากจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ สำหรับ

ชาวทวายในบุรีรัมย์ซึ่งอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์เมื่อประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาแล้ว ได้เข้ามาอยู่ในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ หนองกี่ ลำปลายมาศ กระสัง สตึก พลับพลาชัย บ้านด่าน และประโคนชัยเป็นส่วนใหญ่ ชาวไทย-ทวายพวกเขาจะเรียกตัวเองว่า กูย คำว่า ส่วยเป็นคำพูดเรียกชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกพวกเขาซึ่งปกติพวกเขาไม่ชอบคำว่า ส่วย การนุ่งห่ม และการแต่งกายของชนชาวส่วยนิยมการแต่งกายนุ่งห่มเหมือนชนชาวเขมร แต่พิเศษคือนิยมตัดดอกไม้ที่อยู่ทั้งสองข้าง จะเป็นดอกไม้สีอะไรก็ได้ในงานพิธีต่าง ๆ ถ้าเห็นการแต่งกายตัดดอกไม้ที่หู ปัจจุบันนี้ชาวไทยส่วยในบุรีรัมย์มีอยู่ประมาณ 2% ชนชาวทวายจะถือเครื่องในเรือ การตอบแทนต่อผู้มีพระคุณ เช่นในทุกปีในช่วงสงกรานต์พวกเขาจะต้องหาน้ำไปให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย อาบพร้อมทั้งหาเสื้อผ้าใหม่ ๆ ให้พลัดเปลี่ยนเป็นประจำทุกปี เชื้อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤติตนอกริตนอกรอย ความเชื่อเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนมากจะคล้ายกับพวกเขมรเช่น การตายจะไม่นิยมเผาแต่จะฝังไว้ก่อนเป็นต้น

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

3.8 พิพิธภัณฑสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย ตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 บ้านบึงน้อย ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด วัดแห่งนี้มีมรดกวัฒนธรรมด้านช่างพารา ต้นไม้เศรษฐกิจที่ชาวบ้านที่นี้ปลูกกันแทบทุกครัวเรือน อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอยู่ในสวนพารา ภายในจัดแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านขุดพบบริเวณท้ายหมู่บ้านบึงเจริญแห่งนี้ เป็นพิพิธภัณฑสถานที่ดีดูแล และจัดการโดยวัด และชุมชน วัตถุโบราณที่พบ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับหินสี ก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณวันที่ 28 ธันวาคม 2542 เพื่อเป็นการรวบรวมชิ้นส่วนโบราณวัตถุต่าง ๆ มีการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางโบราณคดีในชุมชน

เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2540 ได้มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ และเศษภาชนะดินเผา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาสีเทาดำไม่มีการเคลือบ มีรูปทรงคล้ายภาชนะบ้านเชียงแต่ไม่มีลายจากการเขียนสี มีเพียงลายจากการทาบเชือก และสายจากการจกดของแหลมลงในเนื้อภาชนะ ที่สำคัญได้ขุดพบภาชนะรูปทรงหิน และโลหะยุคหินใหม่อาทิเช่น กำไลหินสีเขียว เครื่องใช้แบบสำริด ณ บริเวณของหมู่บ้านบึงน้อยอีกครั้งโดย “พระธงชัย ชาทปัญญา”

ปี 2516 เป็นช่วงเวลาแรก ๆ ที่ชาวบ้านได้ไปขุดบ่อน้ำแล้วพบภาชนะดินเผา แต่ยังไม่มีการสนใจจนกระทั่งราวปี 2540 ชาวบ้านได้ขุดดินลึกประมาณ 1 เมตรเพื่อทำไร่มันสำปะหลัง พบเศษภาชนะดินเผาอีกจำนวนมาก พระอาจารย์ธงชัย ชาทปัญญา เจ้าอาวาสวัดป่าพระสบาย

ในขณะนั้นจึงได้ขอให้ผู้ที่ขุดพบโบราณวัตถุนำมารวบรวมไว้ที่วัดเพื่อจะก่อตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ให้คนท้องถิ่น และผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้ จากนั้นได้มีการแจ้งกรมศิลปากรให้มาสำรวจพื้นที่ ซึ่งมีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ และเศษภาชนะดินเผาซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาสีเทาดำไม่มีการเคลือบ มีรูปทรงคล้ายภาชนะบ้านเชียงแต่ไม่มีลายจากการเขียนสี มีเพียงลายจากการทาบเชือก และสายจากการจกดของแหลมลงในเนื้อภาชนะเท่านั้น ส่วนหนึ่งนำไปจัดแสดงที่ปราสาทหินพนมรุ้ง กรมศิลปากรได้สรุปเบื้องต้นว่า โบราณวัตถุที่ขุดพบอยู่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์มีอายุราว 3,000 ปี

หลังจากที่ทางวัด และชุมชนตกลงกันว่า จะสร้างพิพิธภัณฑ์จึงได้ขอทุนสนับสนุนจากโครงการ SIP ราวสี่แสนบาท ชาวบ้าน และผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินสมทบกว่าอีกแปดแสนบาท เพื่อใช้ในการก่อสร้างอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ภายในบริเวณพื้นที่ของวัดป่าพระสบายโดยกรมศิลปากรได้เข้ามาสนับสนุนข้อมูลในการจัดแสดง และทำทะเบียนวัตถุที่มีกว่า 300 ชิ้นให้กับทางพิพิธภัณฑ์ ราวปี 2544 จึงแล้วเสร็จ และเปิดให้เข้าชม

ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงโบราณวัตถุมากมาย ชิ้นที่สมบูรณ์ และมีคุณค่าถูกเก็บไว้ในตู้กระจก ส่วนเศษภาชนะดินเผาที่แตกหักจำนวนมากนำมาวางรวมไว้บนโต๊ะเหล็กตามมุมห้อง โบราณวัตถุที่จัดแสดง อาทิ หินก้อนกลมที่ใช้ทุบวัตถุ หรือลับโลหะ สร้อยคอหินสี กำไลหินเครื่องใช้ที่เป็นเหล็กจำพวกมีด หอก กระดิ่ง กะพรวน แหวนสำริด สร้อยคอสำริด ต่างหู กระสุนดินเผา กระดิ่งดินเผา ภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายบาตร หม้อดินสีแดงไม่เคลือบ ภาชนะดินเผารูปทรงคล้ายกะลา และพาน ภาชนะดินเผาสีดำมีเชิง อย่างไรก็ตามอาคารจัดแสดงเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนที่สร้างอย่างง่าย ๆ แม้จะมีเหล็กดัด และล็อกกุญแจตู้จัดแสดงทุกตู้ก็ยังมีโจรลักลอบเข้ามาขโมยโบราณวัตถุ ดังนั้นผู้ชมไม่ต้องแปลกใจถ้าก่อนเดินออกจากอาคารจัดแสดงจะเห็นที่นอนมุ้งหมอนจัดแสดงบริเวณห้องทางออก คุณสำนวน หลอมขนาดเจ้าของห้องนอนในพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงเจริญ และเจ้าของที่ดินที่ขุดพบโบราณวัตถุคือ ผู้ที่อาสาเข้ามาดูแล และเฝ้ายามพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ในตอนกลางคืนเพื่อปกป้องโบราณวัตถุเหล่านี้จากโจรนั่นเอง

(ที่มา: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ)

3.9 ผ้ามัดหมี่ดินแดง หรือชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่นที่ว่า “ชินหัวแดงดินแดง” หรือ “ชินดินแดง” หรือ “ชินหมี่รวด” ถือได้ว่าเป็นผ้าไหมเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวอำเภอพุทไธสง

และอำเภอนาโพธิ์ โดยลักษณะผ้าไหมจะเป็นมัดหมี่ลายพื้นเมืองทอด้วยไหมทั้งฝืน มีหัวซิ่น และ ดิ้นซิ่นของผ้าจะเป็นสีแดงสด สมัยโบราณทอด้วยพิมพ์เล็กแล้วนำมาต่อหัว และดิ้นซิ่น ปัจจุบันมีการทอต่อเนื่องเป็นฝืนเดียวกันไม่ใช้การต่อระหว่างตัวซิ่น หัวซิ่นและดิ้นซิ่น ผ้ามัดหมี่ดินแดงทอขึ้นครั้งแรกโดยช่างฝีมือทอผ้าในคุ้มของพระยาเสนาสงคราม (เจ้าเมืองคนแรกของอำเภอพุทไธสง) เมื่อประมาณกว่า 200 ปีมาแล้วสันนิษฐานว่า เป็นผ้าซิ่นของกลุ่มชนลาว ต่อมาการทอผ้าซิ่นดินแดงได้แพร่ขยายสู่หมู่บ้านใกล้เคียง และบ้านนาโพธิ์ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอนาโพธิ์

แหล่งผลิตส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอพุทไธสง และนาโพธิ์ ในสมัยโบราณนิยมทอผ้ามัดหมี่ดินแดงให้เด็ก และวัยรุ่นสวมใส่เพราะมีสีสดใส โดยลายหมี่ส่วนใหญ่เป็นลายดั้งเดิมคือ ลายนาคร ลายแห้วเลื้อย (ลายพินเลื้อย) ลายขอต่าง ๆ และต่อมาได้พัฒนา และปรับปรุงการทอเพื่อให้ผู้ใหญ่ได้สวมใส่ในงานบุญประเพณีสำคัญได้ นิยมใช้สวมใส่เฉพาะในงานพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณี และพิธีการที่สำคัญเท่านั้น

ลักษณะพิเศษของผ้ามัดหมี่ดินแดงคือ ส่วนเชิงของผ้ามัดหมี่ทุกฝืนเป็นพื้นสีแดง บางฝืนจกลดลายเป็นแถบริ้วลายจกขนาดเล็ก ดิ้นซิ่นบางครั้งมีการใช้เทคนิคการขีดเก็บเส้นไหมสีหรือที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกว่า การเก็บดินดาว มาผสมผสานเพื่อความสวยงาม และแสดงฝีมือของผู้ทอ ผ้าซิ่นมัดหมี่ดินแดงโบราณมีการต่อหัวซิ่น และดิ้นซิ่น ลวดลายมัดหมี่จะทอเป็นซิ่นหมี่รวด หรือหมี่โลดซึ่งมาจากภาษาท้องถิ่นภาคอีสานหมายถึง การมัด และทอลวดลายมัดหมี่ต่อเนื่องไปรวดเดียว ลักษณะลวดลายผ้ามัดหมี่แบบนี้บางท้องที่ในภาคอีสานจะเรียกว่า หมี่หว่าน

กรรมวิธีการทอเป็นการทอผ้ามัดหมี่เส้นพุ่งคือ มีการมัดลวดลาย และย้อมสีเฉพาะเส้นพุ่ง ส่วนเส้นยืนใช้เส้นไหมย้อมสีตามที่ต้องการแต่ไม่มีการมัดทำลวดลาย ซึ่งเป็นกระบวนการในการทอผ้ามัดหมี่ส่วนใหญ่ของประเทศไทย อุปกรณ์ในการมัดหมี่ได้แก่ โสังหมี่ มีด เชือกกล้วย แต่ปัจจุบันนิยมใช้เชือกฟางที่ทำจากพลาสติกเพราะหาง่ายสะดวกกว่ากัน มีสีให้เลือกอีกด้วย เพราะการมัดหมี่จะมัดลวดลายครั้งเดียวซึ่งใช้เวลาหลายวันกว่าจะเสร็จ ช่างมัดจะใช้เชือกฟางมัดหมี่ที่ละสี สะดวกในเวลาที่ต้องแก้ฟางเพราะบางจุดของลวดลายจะใช้สีขาว หรือไม่ต้องการที่จะผสมสีที่เกิดจากการย้อมทับเส้นหมี่ การย้อมยัดเป็นหลักจะต้องย้อมสีแดงก่อนตามด้วยสีเหลือง และจะย้อมสีครามเป็นสีสุดท้าย แต่จากข้อสังเกตโดยเฉพาะสีธรรมชาติที่

นำมาใช้ของชาวอำเภอนาโพธิ์ จะไม่มีสีคราม ลวดลายมัดหมี่ส่วนใหญ่เป็นลายเก่าดั้งเดิม คือ ลายนาค ลายแฉ่วเลื่อย(ลายฟันเลื่อย) ลายขอต่างๆ นิยมใช้สีเหลือง แดง ขาว มีเขียวปนบ้าง

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

3.10 สัตลิบสองหมายถึง ประเพณีลิบสองเดือนของคนอีสานซึ่งเป็นเนื้อหา หรือเนื้อเรื่องในจิตรกรรมฝาผนังในบริเวณใต้ยอดปราสาทอาคารศูนย์วัฒนธรรมประกอบด้วย ภาพสัญลักษณ์ของชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์คือ

-ภาพช้างผนังด้านทิศตะวันออกเป็นภาพสัญลักษณ์ของชาวไทยส่วย เพราะส่วยมีความผูกพันกับช้างมาโดยตลอด และชำนาญในการคล้องช้างเป็นอย่างดี

-พระธาตุพนมเป็นภาพสัญลักษณ์ของชาวไทยลาว เพราะพระธาตุพนมเป็นที่เคารพสักการะของบรรพบุรุษของชาวไทยลาวเป็นระยะเวลาช้านาน

-ปราสาทเขาพนมรุ้งเป็นภาพสัญลักษณ์ของชาวไทยเขมรที่อาศัยอยู่ในเขตอีสานใต้

-พระพุทธรูปไม้แสดงสัญลักษณ์ของชาวไทยโคราช

สัตลิบสอง หรือประเพณี 12 เดือนมีดังนี้

เดือนที่ 1 หรือเดือนอ้าย งานบุญเข้ากรรมเป็นกิจกรรมของสงฆ์ เป็นพิธีทำบุญโดยให้พระสงฆ์ ผู้ต้องอาบัติเข้าพิธีปวิวาสกรรม จะเป็นวันข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้โดยกำหนดไว้ 9 ราตรีคือ พระภิกษุที่ต้องเข้าปวิวาสกรรมต้องไปพักอยู่บริเวณวัด หรือสถานที่สงบ มีกุฏิชั่วคราวสำหรับพระภิกษุผู้เข้าปวิวาสกรรมได้พักอาศัยลำพังผู้เดียว กิจของพุทธศาสนิกชนคือ หาเครื่องอุปโภคบริโภคถวายพระเถิดว่า จะได้บุญกว่าการทำบุญตักบาตรทั่ว ๆ ไป เมื่อออกกรรมจะมีพระภิกษุสงฆ์ 20 รูปมารับออกกรรม และไม่ถือว่าเป็นการล้างบาป แต่ถือว่าเป็นการปวารณาตนว่าจะไม่กระทำความผิดอีก

เดือนที่ 2 หรือเดือนยี่ งานบุญคุณลาน (ไทยลาว) การคล้องช้าง (ไทยส่วย) ปกติชาวไทยลาวจะทำบุญคุณลานโดยนิมนต์พระสงฆ์ไปเทศน์ที่ลานข้าว มีการทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระประพรหมน้ำมนต์แก่ชาวบ้าน ลานข้าวที่นา และต้นข้าวบริเวณใกล้ลานข้าวถือว่า เป็นสิริมงคลแก่เกษตรกรรม ทำให้ข้าวในนาอุดมสมบูรณ์ ส่วนการคล้องช้างซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวส่วยโดยจะเริ่มเดินทางออกไปรอกคล้องช้างตั้งแต่เดือน 11 จนถึงเดือนยี่รวมเวลาประมาณ 4 เดือน

เดือนที่ 3 หรือเดือนสาม งานบุญมาฆบูชา งานบุญข้าวจี ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญมาฆบูชาคือ มีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ตอนค่ำเวียนเทียนรอบพระอุโบสถซึ่งเป็นประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ทั้งราษฎร์และหลวง ส่วนการทำข้าวจินั้นไม่นิยมกระทำกันจะเหลืออยู่ก็เฉพาะแต่วัดที่รักษาขนบธรรมเนียมที่เคร่งครัดเท่านั้น โดยภายหลังจากการทำบุญมาฆบูชาในตอนเช้าแล้ว ชาวบ้านจะมาชุมนุมกันที่บ้านผู้อาวุโส หรืออาจเป็นบ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยนำข้าวเหนียวหนึ่งมาปั้นแล้วนวดให้เป็นก้อนกลมหรือกลมแบนแล้วใช้ไม้เสียบทาเกลือ และนำไปย่างบนเตาไฟใช้ไฟอ่อน ๆ ย่างพอให้เหลืองหอมแล้วทาไขนำไปย่างให้ไขสุกรับประทานได้ หรือนำไปถวายพระได้ซึ่งกรรมวิธีในการทำข้าวจี บางหมู่บ้านมีการยัดไส้หน้าอ้อย หรือน้ำตาลแดงเข้าไปด้วยถือว่า เป็นข้าวจีชั้นสูงต้องถวายพระ ส่วนข้าวจีที่ไม่ยัดไส้ใช้ถวายเณร (จวน้อย)

เดือนที่ 4 หรือเดือนสี่ งานบุญพระเวสข (บุญมหาชาติ) ชาวบ้านนิยมทำกันทุกหมู่บ้านทุกตำบล นอกจากจะไปฟังเทศน์ครบ 13 กัณฑ์ในวันหนึ่งแล้ว ยังมีการทำขนมจีนเลี้ยงญาติมิตรด้วย และเชื่อว่าใครได้ฟังเทศน์ครบ 13 กัณฑ์ในวันเดียวแล้วจะได้ไปเกิดในสมัยพระศรีอริยเมตไตรอันเป็นภพที่เชื่อว่าอุดมสุข สงบ และสมบูรณ์

เดือนที่ 5 หรือเดือนห้า ประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านนำพระพุทธรูปออกมาสรงน้ำเป็นเวลา 3 วัน 3 คืนแล้วนำท่านกลับที่เดิม ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งขนทรายเข้าวัด และก่อเจดีย์ทรายเป็นการทำบุญเพื่อให้ทางวัดได้นำทรายไปซ่อม หรือสร้างวัดตามความจำเป็น และเหมาะสม ส่วนประเพณีของชาวไทยเขมรก็กระทำในเดือน 5 ในช่วงเวลาทำบุญตรุษสงกรานต์โดยนิมนต์พระที่มีวัดอยู่รอบ ๆ ภูเขา มีการสรงน้ำพระ เล่นสาดน้ำ และมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น เรือมตรขแมงนางตั้ง เป็นต้น

เดือนที่ 6 หรือเดือนหก งานบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีของชาวไทยลาวที่อาศัยอยู่ทั่วไป พวกเขาเชื่อว่า การจุดบั้งไฟเป็นการบูชาพระยาแถนผู้ที่บันดาลให้เกิดฝนตก เป็นพิธีขอฝนเช่นเดียวกับการแห่นางแมว เมื่อถึงเดือนหกถ้าปีใดฝนไม่ตกจะมีการแห่นางแมวเพื่อขอฝนจากพระยาแถน ซึ่งเขาเชื่อว่า พระยาแถนสามารถบันดาลให้เกิดฝนตก ฝนแล้ง หรือน้ำท่วมได้

เดือนที่ 7 หรือเดือนเจ็ด งานบุญข้าสะ (ชำระ) กระทำกันในเดือนเจ็ด วันข้างขึ้น หรือข้างแรมก็ได้ เป็นการทำบุญเพื่อชำระสิ่งที่เป็นเสียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนถือว่า เป็นการปัดเป่าความชั่วร้ายออกจากหมู่บ้าน

เดือนที่ 8 หรือเดือนแปด งานแห่เทียนพรรษา ประเพณีที่เชื่อว่า อะไรเอ่ยเข้าแปด ออกสิบเอ็ดหมายถึง เข้าพรรษาในเดือนแปด และออกพรรษาในเดือนสิบเอ็ดนั่นเอง พุทธศาสนิกชนจะไปเวียนเทียนที่วัดเนื่องในวันเข้าพรรษา ที่อำเภอประโคนชัยมีการจัดงานแห่เทียนพรรษาแบบลาว-เขมร ซึ่งเป็นการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ทุกปี

เดือนที่ 9 หรือเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารใส่ใบตองไปวางไว้ใต้ต้นไม้ในบริเวณวัด เพื่อทำบุญให้ญาติผู้ล่วงลับ ข้าวปลาอาหารที่ใส่ใบตองไปวางไว้ใต้ต้นไม้ในบริเวณวัดนั้นเรียกว่า ข้าวประดับดิน เป็นการนำข้าวปลาอาหารไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับที่ได้รับการปลดปล่อยให้ออกมาท่องเที่ยว บุญข้าวประดับดินจะทำในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9

เดือนที่ 10 หรือเดือนสิบ งานบุญข้าวสาก (สลากภัต) ทำในวันเพ็ญเดือน 10 เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ตาย มีการทำสลากให้พระจับเพื่อที่จะได้ถวายของตามสลากนั้น ถือว่า เป็นการส่งเปรต หรือผู้ล่วงลับที่ออกมาท่องเที่ยวในเดือน 9 ให้กลับสู่แดนของตนในเดือน 10 นี้

เดือนที่ 11 หรือเดือนสิบเอ็ด งานบุญออกพรรษา มีการกวนข้าวทิพย์โดยหญิงสาว พรหมจารีที่ยังไม่มีรอบเดือนมาช่วยกันกวนข้าวทิพย์ นอกจากนี้ในเทศกาลยังมีการทอดกฐินด้วยเริ่มจากวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

เดือนที่ 12 หรือเดือนสิบสอง งานบุญกฐิน เป็นการทำบุญถวายผ้าแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษาแล้ว นอกจากบุญกฐินยังมีการสงฆ์ (แข่งเรือ) และประเพณีลอยกระทง การสงฆ์ (แข่งเรือ) เป็นประเพณีของชาวอีสานที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ลำน้ำมูล ลำน้ำชี และลำน้ำโขง ประเพณีลอยกระทงเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า และลอยบาป หรือลอยสิ่งชั่วร้ายให้หายไปในพื้นที่ (ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

3.11 การคล้องช้างของชาวกูย

ในประเทศไทยมีการคล้องช้างหรือจับช้างป่ามาตั้งแต่สมัยโบราณ ในอดีตพระมหากษัตริย์ไทยทรงช้างเพื่อเป็นราชพาหนะใช้เดินทางในยามปกติ และใช้ช้างในยามศึกสงครามเรียกว่า “สงครามยุทธหัตถี” ดังนั้นจึงมีการคล้องช้างเพื่อนำมาใช้ในราชการโดยให้เข้า

ราชบริพาร และบรรดาทหารมีการฝึกจับข้างป่า และใช้ข้างทำศึกสงครามอีกด้วย การคล้องข้างป่ามีวิธีการจับข้าง 3 วิธี คือ

1) จับข้างป่าทั้งโขลงคือ การจับคราวละมาก ๆ ด้วยการทำคอกข้างขนาดใหญ่ แล้วไล่ต้อนโขลงข้างเข้ามาภายในคอก เรียกว่า “วังข้าง” ซึ่งได้ใช้วิธีนี้ในสมัยอยุธยา

2) จับด้วยการทำเพนียดโดยต้อนข้างให้เข้าเพนียดทั้งโขลง จากนั้นก็เลือกเฉพาะข้างที่ต้องการ หากไม่ต้องการก็ปล่อยเข้าป่ากลับไป

3) การจับข้างโดยหมอช้าง วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้ความสามารถเฉพาะของบุคคลโดยการนำข้างที่ฝึกไว้ไล่ต้อนข้างป่า คล้องเท้าข้างด้วยปวง หรือเชือกปะกำเรียกวิธีนี้ว่า การ “โพนข้าง” วิธีนี้เป็นวิธีที่ชาวภูษานิยมใช้กันมาก มีพิธีกรรม และถ่ายทอดวิธีการสืบต่อกันมา

เดิมชาวภูษานิยมออกคล้องข้างบริเวณชายแดนกัมพูชา บางครั้งเลขขึ้นไปถึงเขตจำปาศักดิ์เพราะมีข้างชุกชุม อีกทั้งใกล้แหล่งที่อยู่อาศัย ในประเทศไทยจะคล้องข้างในเขตดงลานอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย แต่ภูมิประเทศมีป่าที่ทึบมากไม่เหมาะสมกับการไล่ติดตามข้าง การเลือกเวลาในการคล้องข้างคือ ปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาวประมาณเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นช่วงหลังการเก็บเกี่ยว

การเตรียมความพร้อมหลังจากที่กำหนดการคล้องข้าง ชาวภูษาก็เริ่มดูแลข้างเป็นพิเศษให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ จึงต้องบำรุงเลี้ยง และฝึกฝนซักซ้อมเป็นอย่างดี ใช้งานเป็นเวลา 1 เดือน อีกทั้งคนที่จะออกคล้องข้างนอกจากต้องเป็นคนกล้าหาญแล้ว ยังต้องรักษาตัวเองไม่ให้มีอันตรายเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะการคล้องข้างแต่ละครั้งเป็นเวลานานนับเดือน วัสดุอุปกรณ์ก็ต้องได้รับการดูแล ซ่อมแซม หรือทำขึ้นใหม่เพื่อให้มีสภาพใช้งานได้เป็นอย่างดี วัสดุอุปกรณ์ดังกล่าว ได้แก่

1) เชือกหนังปะกำเป็นปวงบาดใช้คล้องข้าง ถือว่าสำคัญที่สุดทำจากหนังควายแห้ง 2-3 เส้น นำมาพันเกลียว โดยทั่วไปจะมีความยาวประมาณ 50-70 เมตร หนังปะกำนี้ถือว่าเป็นที่สิงของดวงวิญญาณปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ ถือว่าเป็นเครื่องมือประจำตระกูล ต้องปฏิบัติบูชาเป็นอย่างดี ผู้หญิงที่ไม่ใช่สายโลหิตห้ามแตะต้อง หากละเมิดถือว่าทำผิดปะกำอาจทำให้เจ็บป่วย หรือเสียชีวิตวิกลจริตได้

2) ทามคอบเป็นแอกหนึ่งแห่งขนาดใหญ่ ทำจากหนังควายหรือควายพันธ์เป็นเกลียว 6 เกลียวหรือ 8 เกลียว มีเงื่อนสำหรับรัดคอข้างป่า ทามมี 2 เส้น สำหรับสวมคอข้างเส้นหนึ่ง อีกเส้นหนึ่งสำหรับผูกติดกับต้นไม้ ที่หูทามทั้งสองข้างมีโซ่โยงติดกับกาหรั้นเชื่อมหนังปะกำเป็นปวงบาศใช้คล้องเท้าช้าง

3) กาหรั้น หรือเตืองเป็นห่วงเหล็กใหญ่ และเล็กติดกัน 2 วง ใช้เป็นหัวต่อระหว่างทามคอกับห่วงโซ่ ใช้โยงทามทั้งสองที่ล่ามคอช้างเชลยไว้กับต้นไม้ ป้องกันไม่ให้โซ่ทามรัดคอช้าง

4) สลก หรือชดกมีลักษณะคล้ายทามคอบ ทำด้วยหนังควายแท้ ๆ พันธ์เป็นเกลียว 3 เกลียว และที่ปลายทั้งสองข้างทำเป็นห่วงผูกปลายหนังปะกำไว้ป้องกันไม่ให้ช้างป่าหลุดหนีไปได้

5) ชนั๊ก ทำด้วยเหล็กบิดเป็นเกลียวคล้ายบังเหียนมาต่อกันเป็นห่วงๆ 2-3 ท่อน ใช้เชือกป่าน หรือปอเหนียวขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร ยาว 4-5 เมตร สอดห่วงทั้งสองผูกสวมกับคอช้างสำหรับหมอช้างขึ้นขี่คอ อาศัยหัวแม่เท้าสอดคิ๊บเชือกชนั๊กเป็นหลักมันป้องกันการพลัดตก

6) โยง หรือสายลำโพงเป็นเชือกหนึ่งทำด้วยหนังควายมีขนาดเท่าหนึ่งปะกำมีไว้สำหรับล่ามช้างที่คล้องได้แล้วโดยปลายข้างหนึ่งจะผูกติดไว้กับต้นไม้

7) สนามมุกเป็นถุงขนาดใหญ่ถักด้วยป่าน หรือหนังมีหูรูดที่ปากถุงสำหรับใส่เสื้อผ้าและเครื่องใช้ประจำตัวของหมอช้างเมื่อออกไปคล้องช้าง

8) ไม้กงเป็นไม้เนื้อแข็งมีลักษณะโค้งงอที่ปลายไม้ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งเจาะรูร้อยเชือกสำหรับผูกกับมือมะ หรือควาญช้างที่นั่งอยู่ท้ายช้าง เพื่อมิให้หลุดมือเมื่อเวลาตีท้ายช้างสำหรับควาญช้าง หรือมะใช้ตีแรงช้างให้วิ่ง

9) ไม้คั้นจามเป็นไม้เนื้อแข็งยาวประมาณ 5 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-3 นิ้ว หมอช้างใช้สำหรับเหน็บเชือกปะกำที่เป็นปวงบาศยื่นออกไปคล้องเท้าช้างข้างใดข้างหนึ่ง

10) สะเนงเกล หรือซังเป็นเขาควางตากแห้งเจาะรูตรงกลาง และใช้ปากเป่าเหมือนเปีหรือเครื่องเป่าอื่น ๆ สำหรับเป่าเป็นสัญญาณให้แก่กันและกัน จะเป่าเมื่อได้ฤกษ์ก่อนออกจากบ้าน เป่าเมื่อออกตระเวนป่าป้องกันการหลงป่าเวลากลางคืน และเมื่อเดินทางกลับก่อนถึงบ้าน

11) ฤกษ์กระเทียม หรือชะยวเป็นฤกษ์ถักด้วยป่านมีหูรูด ใช้สำหรับบรรจุอุปกรณ์เครื่องใช้ประเภทหม้อข้าวหม้อแกง

12) กระสอบหนัง หรือสะตอส์ทำด้วยหนังวัวตากแห้งเย็บเป็นถุงคล้ายกระสอบปุย ใช้สำหรับบรรจุข้าวสาร

13) ปูนธงเป็นฤกษ์เล็ก ๆ ถักด้วยป่านสำหรับบรรจุสิ่งของประเภทหมากพลูบุหรีประจำตัวของใครของมันโดยมีสายสะพาย และมีหูรูด

14) กระต๋าสอง หรือตะกร้าสองเป็นซองถักด้วยหวายยาว 1 ฟุตใช้สำหรับบรรจุเครื่องมือซ่อมแซมอุปกรณ์ชำรุด หรือปลดแก๊วเชือกได้แก่ เขากวางแหลม มีดตอก และหวายถักเป็นเส้นเล็ก ๆ

พิธีกรรมในการคล้องช้างจะเริ่มที่ศาลปะกำ หรือโรงปะกำเพื่อแจ้งให้ผีปะกำ หรือครูปะกำทราบว่า พวกของตนจะออกไปคล้องช้าง ขอความคุ้มครองดูแลรักษาให้แคล้วคลาดจากอันตราย และให้มีโชคลาภกลับมา ในพิธีจะมีครูบาใหญ่ หรือหมอเฒ่าเป็นประธาน มีหมอสะดำอีก 3 คนเป็นผู้ช่วยรวมเป็น 4 คนทำพิธีกรรม ส่วนหมอข้างอื่น และญาติพี่น้องจะนั่งล้อมรอบอยู่ในพิธีนั้น หมอข้างที่จะเข้าทำพิธีเช่นผีปะกำต้องนุ่งโสร่งสีเขียวตองอ่อน ไม่สวมเสื้อ ถือผ้าขาวม้า 2 ผืน ผืนหนึ่งคาดเอว อีกผืนหนึ่งคล้องเฉียงไหล่ เมื่อการเช่นสรวงผีปะกำเสร็จสิ้นลง หมอเฒ่าจะยกหนึ่งปะกำจากศาลปะกำมาวางบนหลังช้างต่าง ๆ โดยมีวนหนึ่งปะกำเป็นวง 2 วงวางทับหลังรองหลังช้างผูกไม้จ่อ หรืองัดติดกับหนึ่งปะกำ เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วหมอเฒ่าทุกคนจะอำลาญาติพี่น้องเพื่อออกเดินทางตามฤกษ์ยามที่หมอเฒ่ากำหนดไว้

พิธีเช่นผีปะกำเป็นประเพณีของชาวไทยภูเขา มีจุดประสงค์เพื่อบอกกล่าว หรือแจ้งให้ผีปะกำทราบก่อนออกคล้องช้าง อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีคือ “ปะกำ” เชือกสำหรับคล้องช้างทำจากหนังโค หรือหนังควาย ชาวภูเขามีความเชื่อว่า วิญญาณของปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์จะมาสิงอยู่ในเชือกปะกำ จึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูล เป็นสิ่งที่อาจบันดาลโชคดี หรือโชคร้าย เมื่อเวลาออกไปคล้องช้าง มีการสร้างร้าน หรือโรงสำหรับเก็บปะกำ และเช่นสรวงประจำเพื่อความ เป็นสิริมงคล โรงปะกำสร้างด้วยเสา 4 ต้นยกเป็นร้านสูงจากพื้นประมาณ 2-3 เมตร มุงหลังคากันแดดฝน ทุกคนในครอบครัวให้ความเคารพนับถือห้ามมิให้ขึ้นไปเหยียบย่ำ การประกอบพิธีกรรมประธานในการประกอบพิธีคือ หมอเฒ่าซึ่งเป็นผู้อาวุโส และมีความชำนาญ

ในการคล้องช้างป่า ครูปาเป็นบุคคลอาวุโสรองลงมา ส่วนบุคคลที่มีความอาวุโสรองลงมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมอสะดำ (ความรู้อาจารย์ช่างขวาช่าง) และหมอสะเตียง (ความรู้อาจารย์ช่างซ้ายช่าง) เสี่ยงตายด้วยคางไก่อกับไข้ต้ม เมื่อเตรียมเครื่องเช่นแล้วก็ถึงเวลาประกอบพิธีกรรม

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

3.12 การละเล่นพื้นบ้านบุรีรัมย์

1) การละเล่นของชาวไทยเขมรบุรีรัมย์ แหล่งที่มีการละเล่นพื้นบ้านที่สำคัญได้แก่อำเภอประโคนชัย ทั้งการแสดงพื้นบ้านในพิธีกรรมรักษาคนไข้เรียกว่า เรือนปันโจล หรือรำเทพประทับทรง เรือมตลอกหรือรำกะลา เรือมก้อนเตยล หรือรำทอเสื่อ เรือมจับกรับ

(จารีรัตน์ พรกแก้ว และคณะ, เอกสารวิชาการราชภัฏบุรีรัมย์ฉบับปฐมฤกษ์ มหาวิทยาลัยวัฒนธรรม 2541: 30)

2) ลิเกเขมร โดยเฉพาะที่อำเภอประโคนชัย คณะที่นิยมมาแสดงบ่อย ๆ คือ คณะของตาเฟือก ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านไทร การเล่นเหมือนลิเกทั่วไป แต่ลิเกเขมรจะใช้ดนตรีเฉพาะรำมะนาเท่านั้น เรื่องที่แสดงส่วนมากเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่น จันทโครพ ลักษณวงศ์ สุวรรณล่องลอย ฯลฯ บทร้องเป็นภาษาเขมรทั้งหมด

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 132)

3) การเล่นกันตร๊อบเมื่อน หรือปรบไก่อ เป็นการละเล่นที่นิยมมากในงานเฝ้าศพขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค ฉลองพระ ปี่ใหม่ เป็นต้น คล้ายการร้องเพลงโคราช แบ่งผู้เล่นเป็นฝ่ายชายฝ่ายหญิงข้างละ 2-3 คน ร้องเป็นนิทานเกี่ยวพาราสิ บทตลกเฮฮา อวยพร แต่ไม่มีดนตรีประกอบ มีเฉพาะการปรบมือ และตีจิ้งหะเท่านั้น การละเล่นชนิดนี้เกิดขึ้นในกัมพูชามาเผยแพร่ครั้งแรกที่อำเภอบ้านกรวด แล้วค่อยขยายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ จนทั่วอำเภอตะลุงซึ่งปัจจุบันคือ อำเภอประโคนชัยจนกลายเป็นการละเล่นพื้นบ้านของที่นี่

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 133)

4) มโหรีเขมรของป่าพลอยลาดประโคนและป่าคำเรียบ สุทนต์รัมย์แห่งบ้านสะเดา ตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัยเป็นวงดนตรีที่สืบเชื้อสายมาจากราชสำนักเขมร เนื่องจากคุณพ่อ

ของป่าพลอย และป่าคำเรียบอพยพมาจากประเทศกัมพูชาเกือบสองชั่วอายุคน เครื่องดนตรีที่ใช้ได้แก่ จะเข้ กระจับปี (จับเปย) ซอ กระตงเต่า กลอง ปี กรับ ล้วนแล้วแต่ประดิษฐ์ขึ้นเองทั้งสิ้น ทุกคนในวงดนตรีล้วนแต่เป็นญาติพี่น้องกันทั้งสิ้น มีอาชีพทำไร่ทำนา จะรวมตัวกันเมื่อมีการออกงาน หรือมีการว่าจ้าง งานที่รับมักเป็นงานเกี่ยวกับพิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผี งานมงคลต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน เป็นลักษณะงานที่มีแบบแผนประเพณีที่จำเป็นต้องมีวงมโหรีประกอบ

(ที่มา: องค์บรรจตุศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน 2547 หน้า 64-65)

5) เพลงกล่อมเด็ก ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดบุรีรัมย์ คือ เพลงกล่อมเด็กของป่าพลอยลาดประโคน ตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัย

(จารีรัตน์ ปรกแก้ว และคณะ. เอกสารวิชาการราชภัฏบุรีรัมย์ ฉบับปฐมฤกษ์ มหาวิทยาลัยวัฒนธรรม 2541, 2541: 31)

3.13 การแสดงนาฏศิลป์ได้แก่

1) เรือมจับกรับ หรือรำจับกรับ เป็นการแสดงพื้นบ้านชนิดหนึ่ง การแสดงมีทั้งชาย และหญิง ทุกคนถือกรับประกอบการแสดง เดิมเป็นการแสดงไม่มีรูปแบบคือ มีการเล่นกรับประกอบกับการรำ ภายหลังภาควิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้นำการเล่นนี้มาฟื้นฟู และมีการจัดรูปแบบเป็นของตนเองมากขึ้น ใช้แสดงในการรื่นเริง และงานประจำปี เพลงที่ใช้ในการแสดงมีลักษณะเป็นเพลงพื้นบ้านของอีสานใต้เช่น เพลงอาลัย เพลงกันตูป เพลงปะการันแจก เป็นต้น

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 135-136)

2) เรือมก็อนเตียบ (ระบำเสื่อ) โดยการทอเสื่อเป็นอาชีพพื้นบ้านอย่างหนึ่งของคนอีสานหมู่บ้านโคกเมืองเป็นที่ ๆ มีการทอเสื่อสวยงามมาก ทางภาควิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงคิดจะเผยแพร่ขั้นตอนการทอเสื่อโดยคิดประดิษฐ์เป็นการแสดงชุดนี้ ขั้นตอนการแสดงมีตั้งแต่การชักชวนไปถอนกก นำมาล้าง ตัดกก เหลากก มัดกก ตาก แล้วนำมาทอ การแสดงไม่มีอุปกรณ์แต่ใช้ลีลาท่าทางในการสื่อ ใช้ดนตรีพื้นเมืองในวงกันตรึม และใช้เพลง แสเนี้ยก (แห่นาค) ประกอบ

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 136)

3) เรือมตลอก (รำกะลา) สืบเนื่องมาจากความนิยมในการปลุกมะพร้าวกันทุกบ้านในแถบอีสานใต้ แต่การปลุกมะพร้าวในภาคอีสานนั้นปลุกยาก ต้องคอยเอาใจใส่เป็นพิเศษ การรำกะลาเป็นที่นิยมมากในสมัยโบราณ แต่ปัจจุบันค่อย ๆ สูญหายไป ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จึงมีโครงการศึกษารวบรวมทำรำมาปรับปรุงให้เข้ากับลักษณะท้องถิ่น การรำชนิดนี้เป็นลักษณะของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแถบชายแดนติดต่อกันระหว่างเขมรกับไทย การสืบค้นจึงสืบค้นจากศิลปินเขมร หรือคนเขมรที่เข้ามาอยู่ในไทยเช่น ที่ค่ายสันติสุขอำเภอบ้านกรวด และจากคุณป้าละม่อม ซึ่งเคยเป็นศิลปินเขมรเข้ามาอยู่ที่ประโคนชัย

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 137-138)

4) กัณฑ์รึม เดิมใช้สำหรับขับประกอบการเช่นบวงสรวงเวลามีการทรงเจ้าเข้าผี ปัจจุบันใช้เล่นเพื่อความบันเทิง และได้รับความนิยมมาก ความไพเราะอยู่ที่เสียงของผู้ร้อง และความไพเราะของดนตรี

(ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544: 142)

3.14 ประเพณีแข่งเรือยาว ชาวเรือบุรีรัมย์ และจากจังหวัดต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมประลองฝีพายที่สนามแข่งเรือหน้าท่าว่าการอำเภอสตึก ในแต่ละปีมีจำนวนเรือเข้าแข่งไม่น้อยกว่า 40-50 ลำ มีขบวนเรือตกแต่งแฟนซีงดงาม เป็นงานประเพณีประจำปีกำหนดจัดในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

3.15 งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง เป็นประเพณีของชาวบ้านรอบ ๆ บริเวณนั้นพากันขึ้นไปนมัสการปิดทองรอยพระพุทธรูปที่รวมทั้งไหว้พระทำบุญในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี จังหวัดได้ส่งเสริมให้จัดงานประเพณีในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือนเมษายน โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์สืบสานประเพณี และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอารยธรรมขอมโบราณ พร้อมชมปรากฏการณ์มหัศจรรย์ดวงอาทิตย์ตกตรง 15 ช่องประตูปราสาท

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

3.16 งานมหกรรมว่าวอีสานบุรีรัมย์ เพื่ออนุรักษ์เอกลักษณ์ของอีสานใต้ให้คงอยู่ และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง เปิดโอกาสให้คนทุกหมู่บ้านทำว่าวแอกมาแข่งขันชิงรางวัลกัน ว่าวที่นำมาเข้าแข่งขันต้องมีขนาดปีกกว้าง 2 เมตรครึ่งขึ้นไป ตัดสินกันที่ความสวยงาม เสียงแอก และลีลาของว่าวบนท้องฟ้า จัดที่สนามกีฬาจังหวัดอำเภอห้วยราชในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือนธันวาคมของทุกปี

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

3.17 กุ้งจ่อม เป็นอาหารท้องถิ่นขึ้นชื่อของบุรีรัมย์โดยเฉพาะกุ้งจ่อมอำเภอประโคนชัย นั้นได้ชื่อว่า เป็นสุดยอดแห่งกุ้งจ่อมที่ผู้นิยมกุ้งจ่อมยอมรับในรสชาติมาช้านาน สำหรับกุ้งจ่อมปลาจ่อมเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการถนอมอาหารของคนไทยนับจากอดีตถึงปัจจุบัน “จ่อม” เป็นภาษาอีสานหมายถึง การหมักดอง

ในอดีตชาวประโคนชัยจะทำ “ปลาจ่อม” จากปลาตัวเล็กตัวน้อยที่มีมากในช่วงฤดูน้ำหลาก ซึ่งเพียงนำปลามาจ่อมก็สามารถเก็บไว้กินได้ทั้งปีโดยปลาจ่อมจะต่างจากปลาร้าตรงที่ปลาร้าใช้ระยะเวลาในการหมักนานกว่าปลาจ่อม นอกจากการทำปลาจ่อมแล้วชาวประโคนชัยยังนำกุ้งฝอยที่สามารถหาได้ง่ายตามแหล่งน้ำทั่วไป มาหมักทำเป็นกุ้งจ่อม และสืบสานเป็นภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

กุ้งจ่อมประโคนชัยถือเป็นกุ้งจ่อมชั้นดีเพราะพิถีพิถันในการทำ เดิมชาวบ้านที่นิยมหมักกุ้งฝอยด้วยเกลือ แต่ต่อมาเปลี่ยนมาหมักด้วยน้ำปลาอย่างดีแทน เนื่องจากให้รสชาติที่ดีกว่า และมีสีส้มสวยงาม สำหรับวิธีการทำกุ้งจ่อมในประโคนชัยหลัก ๆ ก็คล้ายกันทุกบ้านทุกร้าน โดยจะใช้กุ้งฝอยล้างน้ำจนสะอาด นำมาหมักกับน้ำปลาอย่างดีในโถที่มีฝาปิด พอหมักครบ 2 วันก็ใส่ข้าวคั่วลงไป คนข้าวคั่วให้คลุกเคล้าทั่วกัน จากนั้นหมักกุ้งฝอยกับข้าวคั่วต่ออีก 2 วัน เสร็จแล้วจึงนำออกจำหน่าย

กุ้งจ่อมสามารถนำไปทำอาหารได้หลายอย่างทั้งกินสด ๆ กับผักแกลัมนานาชนิด ทำน้ำพริกกุ้งจ่อม ยำกุ้งจ่อม กุ้งจ่อมทรงเครื่อง ทำหลนกุ้งจ่อม ไข่เจียวกุ้งจ่อม เป็นต้น ปัจจุบันกุ้งจ่อมประโคนชัยถือเป็นสินค้าโอท็อปขึ้นชื่อของจังหวัด ที่มีผู้นิยมซื้อติดไม้ติดมือกลับไปทำเป็นของฝาก หรือทำกินเป็นเมนูเด็ดกันเป็นจำนวนมาก

(ที่มา: เว็บไซต์เส้นทางเศรษฐกิจออนไลน์)

3.18 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นแหล่งรวบรวม และจัดแสดงตัวอย่างของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในแถบอีสานใต้ โดยมีที่มาจากการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอีสานใต้” ปี พ.ศ. 2525 จากนั้นจึงมีการเสนอโครงการ และแผนต่อจังหวัดเพื่อผลักดันโครงการสร้างหอวัฒนธรรมอยู่ในแผนหลักของจังหวัด จนนำไปสู่การก่อตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ประกอบด้วย อาคารหลังแรกเป็นอาคารหอวัฒนธรรมสองชั้นที่มีสถาปัตยกรรมแบบปราสาทหินเขาพนมรุ้งที่ผสมผสานกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ หลังที่สองเป็นหอประชุม

พื้นที่อีสานใต้ในที่นี้ได้แก่ บริเวณลุ่มแม่น้ำมูลหรือแอ่งโคราช หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แถบทุ่งกุลาร้องไห้ อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดต่าง ๆ คือ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และบางอำเภอของจังหวัดยโสธร ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ พื้นที่เหล่านี้มีชุมชนโบราณที่หนาแน่นที่สุด และเป็นพื้นที่ที่มีอิทธิพลของวัฒนธรรมขอมแทรกกระจายอยู่อย่างหนาแน่น มีหลักฐานสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า ปราสาทกระจายอยู่ทั่วไปที่สำคัญเช่น ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทเขาพระวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ที่ตั้งชุมชนโบราณแล้ว ยังพบแหล่งเตาเครื่องเคลือบ หรือเครื่องปั้นดินเผาแบบเคลือบซึ่งมีอายุประมาณ 800-1,200 ปี หรืออยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-19 กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์โดยเฉพาะที่อำเภอบ้านกรวดพบมากกว่า 200 เตา

การจัดแสดงชั้นล่างประกอบด้วย

1. นิทรรศการภาพแสดงเครื่องเคลือบพันปีอำเภอบ้านกรวด ภาพปราสาทเขาพนมรุ้ง ภาพผ้าไหมบุรีรัมย์
2. นิทรรศการแหล่งที่ตั้งชุมชนโบราณของจังหวัดบุรีรัมย์ และนิทรรศการโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี และสมัยลพบุรี เป็นต้น
3. นิทรรศการภูมิศาสตร์ แสดงสภาพภูมิศาสตร์บริเวณอีสานใต้ และจังหวัดบุรีรัมย์ แสดงการเกิด และที่ตั้งของภูเขาไฟ รวมทั้งแร่ธาตุที่พบในจังหวัดบุรีรัมย์ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. นิทรรศการโครงกระดูกช้างของชาวส่วย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

5. ห้องสมุดทางวัฒนธรรม และศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นประกอบด้วย สิ่งตีพิมพ์ และสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรม โบราณวัตถุ และวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้ และข้อมูลแก่ผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานด้านศิลปะ และวัฒนธรรมตลอดจนได้รวบรวมข้อมูลท้องถิ่นต่าง ๆ เอาไว้ด้วย

6. ห้องจำหน่ายของที่ระลึก จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านประเภทต่าง ๆ หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม เป็นต้น

7. ห้องคลังโบราณวัตถุ และวัตถุทางวัฒนธรรมที่รอดังแสดงในโอกาสต่อไป
การจัดแสดงชั้นบนประกอบด้วย

1. ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายใต้ยอดปราสาท เป็นภาพกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือน หรือฮีตสิบสองของชาวอีสานใต้โดยเน้นประเพณีอีสานใต้

2. นิทรรศการช่างกับส่วย แสดงอุปกรณ์ และเครื่องมือจับช่างป่า เครื่องประกอบพิธีกรรมของหมอช่างเช่น ศาลปะกำ หนั่งปะกำ เครื่องรางของขลัง เป็นต้น รวมทั้งภาพเกี่ยวกับการคล้องช้างและชีวิตของช่าง

3. นิทรรศการศาสนา และความเชื่อประกอบด้วยพระพุทธรูปหิน พระพุทธรูป และเทวรูปสำริด

4. นิทรรศการผ้ากับวิถีชีวิต จัดแสดงผ้าซึ่งเป็นผลงาน และฝีมือของชาวอีสานใต้ โดยเฉพาะผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของบุรีรัมย์คือ ผ้าซิ่นตีนแดง นอกจากนั้นยังแสดงลายผ้าเช่น ลายมัดหมี่ชนิดต่าง ๆ และผ้าประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีกรรม

5. ห้องเตาเผา และเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ แสดงเตาเผาจำลองจากรูปแบบของเตาเผาบ้านกรวด จัดแสดงผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ จากเตาเผาบ้านกรวด และบริเวณใกล้เคียง

6. นิทรรศการแสดงวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ 4 เผ่าพื้นเมืองซึ่งประกอบด้วย ไทย-ลาว ไทย-เขมร ไทย-ส่วย และไทย-โคราช

7. นิทรรศการห้องประวัติศาสตร์บุรีรัมย์ แสดงถึงบุรีรัมย์ก่อนประวัติศาสตร์ และการก่อตั้งเมืองบุรีรัมย์ตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รัชกาลที่ 1) เสด็จเดินทัพผ่านมา และได้เริ่มก่อตั้งเมืองแปะจนมาเป็นจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งนิทรรศการบุคคลสำคัญในจังหวัดบุรีรัมย์

8. ประติมากรรมเครื่องปั้นดินเผาหุ่นต่ำ แสดงการประชุมไพร่ฟ้าประชาชนของสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกในคราวยกทัพมาปราบอริราชศัตรู และทรงบัญชาการจัดตั้งเมืองแปะ ขึ้นมาเป็นหัวเมืองอีกแห่งหนึ่ง

9. นิทรรศการเครื่องมือล่าดักจับสัตว์

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังที่กล่าวมาแล้ว ทรัพยากรดังกล่าวควรจะต้องมีการบริหารจัดการเป็นระบบ แต่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวทั้ง ๆ ที่มีความภาคภูมิใจในทรัพยากรทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา และธรรมชาติของพื้นที่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังขาดแนวทางการพัฒนาทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนในอนาคต

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงต้องการทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง” เพื่อสนองตอบนโยบายของยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ซึ่งมีวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” ตลอดจนเพื่อสนองนโยบายของมหาวิทยาลัยพะเยาในการสร้าง “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน” อีกทั้งยังเป็นการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ในการนำเสนอการศึกษาศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำเสนอแนวทางดังกล่าวแก่จังหวัดบุรีรัมย์อีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2467 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ ซึ่งในครั้งนั้น

การท่องเที่ยวในประเทศไทยยังเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมธรรมชาติและสถานที่ราชการ หรือสถานที่สำคัญที่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยสร้างขึ้น

1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ไพฑูรย์ พงศบุตร และวิลาสวงศ์ พงศบุตร (2542) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นซึ่งไม่ใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคลนั้น และเป็นการไปเยือนชั่วคราวโดยไม่ใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพหารายได้

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจและเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เดินทางด้วยความสมัครใจ และเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้

ฐิรชญา มณีเนตร (2552) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไปและเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยว มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขัน กีฬา การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมญาติพี่น้องหรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของการท่องเที่ยวว่า เป็นการเดินทางจากที่พำนักไปยังพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ถิ่นพำนักเป็นการชั่วคราวเพื่อจุดประสงค์ต่างๆ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ ความบันเทิงเริงรมย์ การเยี่ยมครอบครัว ญาติพี่น้องหรือบุคคลที่รักและเคารพ การศึกษาหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

2 รูปแบบการท่องเที่ยว

องค์การท่องเที่ยวโลก (www.unwto.org) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

2.1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

2.1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่

มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาดูธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่าง ๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อท้องถิ่นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

2.1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักรราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

2.2.1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชม และเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2.2 การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.2.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural / Village Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ประกอบด้วย

2.3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อน และเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ และความงาม

2.3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา และศาสนา (Edu-meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้สัจธรรมแห่งชีวิต มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์ และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้แก่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเช่น การทำอาหารไทยการนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่าง และงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้าง และเป็นควาญช้าง เป็นต้น

2.3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไท หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์ และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจในประเภทกีฬาเช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สกีนอกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีนน้ำ เป็นต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับความประสบการณ์ และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเขาไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

2.3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Homestay & Farmstay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับความประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษา

สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

2.3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ 5 ของชีวิตคือ การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 – 4 ครั้งต่อปีคร่าวๆ อย่างน้อย 1 เดือน

2.3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมาย หรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มาก ตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัล และจัดนำเที่ยวโดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักแรม และค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจัตรายการพักแรมตั้งแต่ 2 – 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

2.3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE: Meeting/ Incentive/ Conference/ Event) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม และการจัตรายการนำเที่ยวหลังการประชุม โดยการจัตรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามี ภรรยา และ/หรือครอบครัว) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักค้างแรม 2 – 4 วันโดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหาร และบริการท่องเที่ยว

2.3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัตรายการนำเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2 – 7 วัน หรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกษตร (Eco-Agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการผจญภัย

(Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และประวัติศาสตร์ (Geo-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ และการพัฒนาการท่องเที่ยว

1 ศักยภาพทางการท่องเที่ยว

ศักยภาพทางการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว ที่จะสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากจะมาเยี่ยมชม มาจับจ่ายใช้สอย มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ของจุดหมายปลายทางนั้น ๆ

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2529: 40-42) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชุมชน
2. ความสะดวกในการเข้าถึงได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลามาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
4. สภาพแวดล้อมได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณสุข ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบันได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ ก่อนที่จะวางแผนพัฒนา หรือส่งเสริมเพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

เสรี วรย์มณฑา (2561) ได้แนะแนวทางในการประเมินศักยภาพของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวโดยใช้หลักการ 11 As เพื่อมาพิจารณาว่า จุดหมายปลายทางท่องเที่ยวที่นั้น ๆ มีสิ่งเหล่านี้พร้อมเพียงพอแล้วหรือไม่

1. การเข้าถึงจุดหมายปลายทาง (Accessibility) หมายถึง การเดินทางเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในจุดหมายปลายทางนั้น ระบบโครงสร้างคมนาคมขนส่งพื้นฐาน เช่น ท่าอากาศยาน ระบบขนส่งทางบกและทางน้ำ สภาพถนนหนทางต่าง ๆ ที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันระบบขนส่งมีอยู่หลายประเภท ดังนี้

1.1 การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว รถเช่าขับ หรือบริการรถรับ-ส่งรายเที่ยว และรายเหมา

1.2 การเดินทางโดยระบบรางเช่น รถไฟโดยสาร รถไฟฟ้าขนส่งมวลชน และรถไฟความเร็วสูง เป็นต้น

1.3 การเดินทางโดยเครื่องบิน ทั้งที่มีบริการเต็มรูปแบบ และสายการบินต้นทุนต่ำ

1.4 การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง

1.5 การเดินทางโดยเรือโดยสารแบบต่างๆ

2. ที่พักแรม (Accommodations) หมายถึง การมีที่พักประเภทต่างๆ เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวที่จุดหมายปลายทางนั้น ๆ โดยอาจจำแนกประเภทของที่พักได้ดังนี้

2.1 โรงแรม (Hotels) หมายถึง สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราว สำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีคาตอพบแทนเป็นรายคืน ซึ่งในโรงแรมส่วนใหญ่ นอกเหนือจากการมีห้องพักระดับต่างๆไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยวแล้ว ยังจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าพักอีกด้วย เช่น บริการอาหารและเครื่องดื่ม ห้องออกกำลังกาย สถานบริการตัดผมและสปา สระว่ายน้ำ และห้องประชุมจัดเลี้ยง เป็นต้น เราสามารถจำแนกประเภทของโรงแรมตามกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้ (Steadmon, C.E. & Kasavana, M.L, 1988)

2.1.1 โรงแรมเพื่อการพาณิชย์และธุรกิจ (Commercial/City Hotels) โรงแรมประเภทนี้ โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในย่านใจกลางเมืองที่รายล้อมไปด้วยองค์กรทางธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้แขกเข้ามาพักรับประทานอาหารในการติดต่อธุรกิจ โดยนอกจากห้องพักแล้ว ส่วนใหญ่จะมีห้องประชุม ห้องจัดเลี้ยง ร้านอาหารเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เป็น นักธุรกิจใช้ในการประชุมและพูดคุยงาน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โรงแรม ประเภทนี้ส่วนใหญ่จะมีบริการศูนย์ธุรกิจ (Co-working Center) ที่ให้บริการรับส่งจดหมาย อีเมลล์ มีเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ใช้ รวมถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับการพักผ่อน เช่น สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส ฟิตเนส เป็นต้น โรงแรมประเภทนี้ ใช้พนักงาน ชายเข้าไปติดต่อกับองค์กรธุรกิจที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงแรมเพื่อทำสัญญาให้องค์กรธุรกิจ ส่งลูกค้าที่เป็นพนักงานของบริษัทหรือลูกค้าเข้ามาใช้บริการโดยมีการตกลงอัตราค่าบริการไว้ ล่วงหน้า รวมถึงการให้เครดิตกับองค์กรลูกค้า เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ทางการตลาดที่ ผู้ประกอบการนิยมใช้

2.1.2. โรงแรมสนามบิน (Airport Hotels) เป็นโรงแรมที่มุ่งกลุ่มลูกค้าที่ใช้บริการ สนามบิน โรงแรมประเภทนี้มักตั้งอยู่ในพื้นที่สนามบินหรือบริเวณโดยรอบสนามบินที่สามารถ เดินทางเข้าออกสนามบินได้สะดวก โดยกลุ่มลูกค้าหลักของโรงแรมประเภทนี้ ได้แก่ ผู้โดยสาร พนักงานสายการบิน และผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับสนามบิน รวมถึงบริษัททัวร์ โรงแรมในลักษณะ นี้ส่วนใหญ่จะมีการให้บริการเข้าพักในช่วงเวลาที่สั้นกว่าปกติเรียกว่า day use เช่น การคิด ค่าบริการสำหรับการใช้ 2-3 ชั่วโมงเข้ามาเสริมด้วย โดยบริการดังกล่าวตอบสนองความ ต้องการของลูกค้าที่ต้องการพักผ่อนระหว่างรอเปลี่ยนเครื่อง หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางใน ระยะเวลาหลายชั่วโมง เมื่อลงจากเครื่องแล้วต้องการอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนออกไป ท่องเที่ยวต่อ

2.1.3. โรงแรมห้องsuite (Suite Hotels) เป็นโรงแรมคล้ายโรงแรมธุรกิจต่างมุ่งเน้นกลุ่ม ลูกค้าระดับสูงกว่า ห้องพักรส่วนใหญ่ของโรงแรม หรือทั้งหมดจะเป็นห้องsuiteที่แยกห้องนอนกับ ห้องรับแขกออกจากกันโดยบางห้องอาจมีขนาดใหญ่มีห้องประชุมขนาดเล็กพร้อมเคาน์เตอร์ เครื่องดื่มหรือครัวไว้ในห้องพักด้วย

2.1.4. โรงแรมเน้นแขกพักประจำ (Residential Hotels) เป็นโรงแรมที่เน้นกลุ่มลูกค้าเข้า พักในระยะที่ยาวกว่าลูกค้าโรงแรมทั่ว ๆ ไป ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในย่านธุรกิจหรือในเมืองที่เป็น

แหล่งงาน โรงแรมประเภทนี้ในเมืองไทยนิยมเรียกว่า Service Apartment โดยคิดค่าบริการเป็นรายวัน รายสัปดาห์และรายเดือน โดยมีอัตรารายสัปดาห์หรือรายเดือนที่ต่ำกว่ารายวันอย่างชัดเจน โรงแรมประเภทนี้นิยมรวมอาหารเช้าไว้ในค่าบริการ รวมถึงอาจมีรถบริการรับส่งไปยังศูนย์การค้าและแหล่งงานสำคัญอีกด้วย ในห้องพักของโรงแรมส่วนใหญ่จะมีมุมครัว เต้าไมโครเวฟ เต้าไฟฟ้า พร้อมอุปกรณ์เครื่องครัวจำนวนหนึ่งไว้ให้ลูกค้าด้วย

2.1.5. โรงแรมรีสอร์ท หรือสถานตากอากาศ (Resort Hotels) เป็นโรงแรมที่ออกแบบสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพให้เหมาะสมกับการพักผ่อน ส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองท่องเที่ยวและในพื้นที่ที่มีทิวทัศน์สวยงามตามธรรมชาติ เช่น ริมทะเล โรงแรมประเภทนี้จะมีพื้นที่เปิดโล่งในตัวโรงแรมค่อนข้างมาก โดยตกแต่งเป็นสระว่ายน้ำ สวน รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการพักผ่อน เช่น สปาภายในโรงแรมด้วย ปัญหาด้านการตลาดของโรงแรมประเภทนี้คือการมีลูกค้าไม่สม่ำเสมอ ในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวโรงแรมรีสอร์ท จึงมักจัดรายการลดราคาเป็นพิเศษ เพื่อดึงดูดลูกค้าเข้ามาในช่วงนอกฤดูกาล ในเมืองไทยโรงแรมลักษณะนี้พบได้มากแถบจังหวัดชายทะเล เช่น หัวหิน พัทยา และภูเก็ต

2.1.6. โรงแรมซึ่งจัดห้องพักและอาหารเช้า (Bed and Breakfast) โรงแรมประเภทนี้ในต่างประเทศอาจเรียกว่า Motel หรือ B&B นิยมทำเป็นโรงแรมขนาดเล็กไม่เกิน 100 เตียง หรือหลายแห่งอาจมีเพียง 20-30 เตียง ส่วนใหญ่เป็นโรงแรมที่เจ้าของและครอบครัวบริหารจัดการเอง โรงแรมประเภทนี้ในประเทศไทยน่าจะเทียบได้กับ โรงแรมที่เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวและพนักงานขายที่ต้องขับรถระหว่างจังหวัด ต้องการที่พักราคาถูกและปลอดภัย โรงแรมประเภทนี้ราคาเฉลี่ยจะอยู่ประมาณคืนละ 500-700บาท ตั้งอยู่บริเวณชานเมือง มีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างจำกัด ในเมืองไทยส่วนใหญ่จะไม่มีอาหารเช้าให้อาจมีเพียงกาแฟให้บริการ

2.1.7. โรงแรมคอนโดมิเนียม (Condominium Hotel) เป็นอาคารชุดที่จดทะเบียนเป็นโรงแรม โดยมีบางส่วนขายกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิการเช่าออกไปให้กับผู้ซื้อ และมีบางส่วนที่ผู้พัฒนาโครงการเก็บไว้ให้บริการเป็นโรงแรม โดยผู้บริหารอาคารรับห้องของผู้ซื้อมาบริหารการปล่อยเช่าแบบโรงแรมในช่วงที่เจ้าของห้องไม่ได้เข้ามาใช้ ในต่างประเทศโรงแรมลักษณะนี้มีการขายกรรมสิทธิ์ร่วมแบบแบ่งปันเวลาใช้ (Time Sharing) โดยในห้องชุดห้องหนึ่งอาจมีผู้ซื้อ 10 ราย สลับกันใช้รายละ 30 วัน โดยโครงการเป็นผู้บริหารเวลาในการเข้าใช้ และโครงการนำเวลาอีก 2 เดือนที่เหลือ สำรองไว้สำหรับการซ่อมบำรุง หรือนำมาให้เช่ากับบุคคลภายนอก

เพื่อนำรายได้มาใช้เป็นค่าบริหารส่วนกลาง แต่กฎหมายของไทยไม่อนุญาตให้มีการขายในลักษณะกรรมสิทธิ์ร่วมแบบแบ่งปันเวลาใช้

2.1.8. โรงแรมบ่อนการพนัน (Casino Hotels) โรงแรมลักษณะนี้นิยมสร้างให้เป็นโรงแรมขนาดใหญ่ มีห้องพักจำนวนมาก และมีห้องจัดเลี้ยงขนาดใหญ่เพื่อรองรับกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาเล่นการพนันในโรงแรม โรงแรมลักษณะนี้นิยมทำการตลาดร่วมกับบ่อนการพนัน เช่น การจัดแพ็คเกจให้ลูกค้าที่เข้ามาเล่นการพนัน ได้สิทธิ์พักฟรีเมื่อแลกชิปในปริมาณที่กำหนดและเป็นชิปที่ไม่สามารถแลกเปลี่ยนเงินสดคืนได้ โรงแรมลักษณะนี้รายได้หลักอาจไม่ได้มาจากค่าห้องพักแต่มาจากบ่อนการพนัน ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีโรงแรมลักษณะนี้

2.1.9. ศูนย์ประชุม (Conference Centers) โรงแรมประเภทนี้มุ่งเน้นกลุ่มลูกค้าที่มาจัดประชุมสัมมนาและงานแสดงนิทรรศการ โดยปกติแล้วโรงแรมประเภทนี้จะมีจำนวนห้องพักค่อนข้างมาก และมีห้องประชุมสัมมนาทั้งขนาดใหญ่และเล็กจำนวนมากเพื่อให้บริการครบวงจรกับแขกที่เข้ามาจัดประชุมสัมมนา โดยมีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกคล้ายกับโรงแรมประเภทธุรกิจโดยโรงแรมลักษณะดังกล่าวอาจสร้างศูนย์ประชุมกับที่พักไว้ในอาคารเดียวกันหรือแยกอาคารออกจากกัน และแยกการบริหารโรงแรมและศูนย์ประชุมออกจากกันก็ได้ เช่น โรงแรมฮิลตันภูเก็ตอาเคเดย์รีสอร์ทและสปา ซึ่งมีห้องพัก 665 ห้อง อยู่ใน 7 อาคารที่มีการออกแบบลักษณะคล้ายเรือสำราญจะมีศูนย์ประชุมขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับผู้เข้าร่วมประชุมได้เกือบ 2,000 คน เป็นต้น

2.2 บังกะโล กระท่อม (Bungalow, Cottage) หมายถึง ที่พักแรมเป็นหลังๆ สร้างในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ตามพื้นที่ ป่าเขา แหล่งน้ำ หรือชายทะเล

2.3 พื้นที่ตั้งแคมป์หรือที่จอดรถ (Camping Ground, Parking) เป็นบริเวณพื้นที่ที่จัดไว้สำหรับตั้งแคมป์พักแรม หรือจอดรถ เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มหรือครอบครัว บริเวณพื้นที่จะมีบริการห้องสุขา ห้องอาบน้ำ น้ำดื่ม ร้านค้า ร้านอาหาร หรือปั้มน้ำมัน

2.4 เรือพักแรม (House Boat) เป็นที่พักลอยน้ำอยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งน้ำ เช่น ที่จังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะเป็นเรือแพ

2.5 บ้านพักรับรอง (Vacation Home) เป็นบ้านพักของหน่วยราชการหรือหน่วยงานเอกชนจัดไว้ เพื่อใช้รับรองหรือเป็นที่พักแรมแก่บุคลากร หากตั้งอยู่ในสถานที่ธรรมชาติงดงาม

อาจเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปใช้บริการ เช่น บ้านพักรับรองของกองทัพบกที่หาดสวนสนประดิพัทธ์ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.6 หอพักหรือโฮสเทล (Hostel, Dormitory) เป็นที่พักแรมที่สมาคม เช่น YMCA กลุ่มบุคคลหรือสถาบันจัดไว้เพื่อบริการกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่นๆ นักท่องเที่ยวเยาวชนจะนิยมใช้บริการ เพราะอัตราค่าเช่าถูก และตั้งอยู่ในเมือง

2.7 เพนชั่น เกสต์เฮาส์ (Pension, Guesthouse) เป็นที่พักที่เจ้าของบ้านดัดแปลงหรือสร้างขึ้นเพื่อให้บริการเป็นที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยว จัดเป็นธุรกิจที่พักแรมขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนห้องพักไม่มากนัก โดยทั่วไปราคาจะถูก เพราะมีเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นมักอยู่ในย่านชุมชนหรือเมืองท่องเที่ยวใหญ่ๆ

2.8 บ้านพักในหมู่บ้าน (Homestay) ที่พักแรมในหมู่บ้านเป็นที่พักแรมที่เจ้าของบ้านจัดเตรียมหรือดัดแปลงสำหรับเป็นที่พักแรมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ กิจกรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวในหมู่บ้าน และพักค้างคืนร่วมกับเจ้าของบ้าน มีการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ที่พักแรมประเภทนี้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นที่พักสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เช่น หมู่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่

3. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมในการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป เพราะส่วนใหญ่อยากมีประสบการณ์ร่วมในการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การที่ได้เห็นวัฒนธรรมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนแล้วเป็นสิ่งที่ดี หากมีโอกาสได้ร่วมฝึกทำไปด้วยก็จะได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจมากยิ่งขึ้น และจะตราตรึงอยู่ในหัวใจตลอดไป

การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเขาไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

กิจกรรมท่องเที่ยวในโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay) ทำให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือน เพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

และวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น ได้ทำและรับประทานอาหารร่วมเจ้าบ้าน

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา เพื่อทัศนศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สังคมแห่งชีวิต มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

4. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) คือ สถานที่ที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ โดยแหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งมีความโดดเด่น เช่น หมู่เกาะพีพี ในจังหวัดกระบี่ ซึ่งมีหาดทรายสีขาวละเอียด สวยสดงดงาม และมีความหลากหลายทางชีวภาพ หรืออาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นปราสาทหินบนยอดเขาภูเขาไฟที่ดับแล้ว มีการแสดงออกถึงศิลปะในยุคขอมโบราณ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นต้น เราอาจแบ่งแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 2 ประเภทหลักคือ

4.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) เป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพ รวมถึงพื้นที่ที่มนุษย์เข้าไปปรับปรุงองค์ประกอบบางส่วน เพื่อสร้างความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่ควรค่าที่จะได้รับการอนุรักษ์และดูแล เนื่องจากเป็นแหล่งรวมความอุดมสมบูรณ์ของมวลมนุษยชาติ อาทิเช่น อุทยานแห่งชาติทั้ง 154 แห่ง ในประเทศไทย

4.2 แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อันได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัตถุอาราม โบสถ์ วิหาร รวมทั้งสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม

5. บริการเบ็ดเตล็ดที่มีให้บริการนักท่องเที่ยว (Ancillaries) เป็นบริการที่จุดหมายปลายทางท่องเที่ยวจะต้องมี เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการมาท่องเที่ยวให้มากขึ้น

เช่น ร้านอาหาร ไปรษณีย์ ร้านขายของที่ระลึก สถานบริการน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ โรงพยาบาลและคลินิก สุขาสาธารณะ บริการรถเช่าเพื่อเดินทางในพื้นที่

6. สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเสริมสร้างความสุข (Amenities) เป็นสิ่งที่ทำให้รสชาติของชีวิตของนักท่องเที่ยวมีสีสันมากกว่าเดิม เช่น สีสันวิถีชีวิตยามค่ำคืนของจุดหมายปลายทาง ถนนคนเดินยามค่ำคืน (Night Walking Street) เป็นต้น

7. บรรยากาศโดยรวมของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว (Atmosphere) หมายถึงบรรยากาศโดยรอบของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ความสะอาด ระบบการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆ คุณภาพของสิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมถึงความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

8. ความเป็นมิตรของคนในพื้นที่ (Amiability) ในการจัดการท่องเที่ยวของจุดหมายปลายทาง ควรได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคนในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนักท่องเที่ยว สร้างภาพลักษณ์ที่ดีของคนในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะมาท่องเที่ยว มาพบปะกับผู้คนที่มีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้ามา เพราะบางครั้ง คนในบางชุมชนอาจไม่มีความเป็นมิตรให้กับนักท่องเที่ยว เพราะคิดว่าจะมาทำลายสิ่งที่เป็นอยู่ของชุมชน ไม่ชอบความวุ่นวาย

9. การใช้อำนาจรัฐในการดูแลพื้นที่ของจุดหมายปลายทาง (Authorities) เป็นการสนับสนุนจากภาครัฐ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวท้องถิ่น ตำรวจท่องเที่ยว สถานีตำรวจในพื้นที่ เป็นต้น

10. การมีแพ็คเกจรวมหลายกิจกรรมในการท่องเที่ยวในพื้นที่ (Availability) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชอบซื้อแพ็คเกจท่องเที่ยวล่วงหน้า เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เช่น ราคาตัวเครื่องบินพร้อมที่พักและรถรับส่งสนามบิน หรือแพ็คเกจที่พักพร้อมกับกิจกรรมท่องเที่ยวชมเมือง ชมพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

11. จุดหมายปลายทางท่องเที่ยวพันธมิตร (Alliances) ในการจัดการท่องเที่ยวของจุดหมายปลายทาง คงไม่สามารถจัดการได้เป็นอย่างดีเพียงแค่นี้เดียว ผู้บริหารของจุดหมาย

ปลายทางควรจะมีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับจุดหมายปลายทางรอบ ๆ ด้วย เพื่อสร้างจุดเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจร่วมกัน

ทั้งนี้ในการพิจารณาศักยภาพของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ก่อนที่จะวางแนวทางพัฒนาหรือส่งเสริมใด ๆ เพื่อให้การบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

กรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุคศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) การพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยวโดย

1. เสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขัน ในเชิงธุรกิจของภาคบริการที่มีศักยภาพทั้งฐานบริการเดิมและฐานบริการใหม่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของประเทศของประเทศเติบโตได้อย่างเข้มแข็งโดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1.1 พัฒนาศักยภาพของฐานบริการเดิมให้เติบโตอย่างเข้มแข็ง เช่น การท่องเที่ยว บริการขนส่งและโลจิสติกส์ การค้าส่งค้าปลีก อสังหาริมทรัพย์ บริการก่อสร้าง ต่อเรือและซ่อมเรือ และบริการด้านสาธารณสุข ภูเก็ต ธุรกิจด้านกีฬา บริการด้านการเงิน บริการสุขภาพ การประชุมและนิทรรศการนานาชาติ (MICE) เป็นต้น โดยส่งเสริมการลงทุนเพื่อยกระดับศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจบริการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการไทยให้สามารถปรับตัวได้ทันต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต พัฒนาระบบรับรองมาตรฐานและกำหนดให้มีมาตรฐานธุรกิจภาคบริการตามมาตรฐานสากล ยกกระดับคุณภาพให้สนองตอบต่อความต้องการของตลาด และพัฒนายกระดับโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดความเชื่อมโยงกันทั้งภายในและระหว่างประเทศเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจ รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา โดยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการให้ประโยชน์จากนวัตกรรมเพื่อพัฒนาธุรกิจให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ตลอดจนสนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมเพื่อขยายตลาดสินค้าและบริการทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ยกกระดับฐานธุรกิจบริการใหม่ที่มีแนวโน้มขยายตัวและมีศักยภาพในการเติบโต อาทิ ธุรกิจบริการดิจิทัล การศึกษานานาชาติ ธุรกิจบันเทิงและคอนเทนต์ และบริการวิชาชีพให้

ก้าวไปสู่บริการที่ทันสมัยมากขึ้นโดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ เช่น กิจการ Cloud Service แอปพลิเคชันทางการเงิน การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจบริการที่มีศักยภาพเพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันบนฐานการพัฒนาเชิงธุรกิจและกระจายผลประโยชน์ห่วงโซ่อุปทาน

1.3 สร้างกลไกการขับเคลื่อนภายใต้บริการที่เป็นเอกภาพ โดยกำหนดให้มีหน่วยงานเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ภาคบริการของประเทศทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ บูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาภาคบริการทั้งระบบ ควบคู่กับการกำกับ ดูแล และติดตามประเมินผลการพัฒนาให้เป็นไปตามกรอบทิศทางและเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการเพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาภาคบริการในภาพรวมและธุรกิจบริการรายสาขาที่มีศักยภาพ

2. พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการโดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยดำเนินการ

2.1.1 ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน อาทิ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นการกระจายรายได้ไปสู่คนในชุมชนและท้องถิ่นทั่วประเทศอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมรวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพจากทั่วโลก

2.1.2 พัฒนากลุ่มท่องเที่ยวตามศักยภาพของพื้นที่ เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความต้องการของตลาด อาทิ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและการท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม

2.1.3 ฟื้นฟูความเชื่อมั่นและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวไทยในสายตาโลก

2.1.4 ดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดทั้งเชิงรับและเชิงรุกในตลาดเป้าหมายทั้งตลาดศักยภาพเดิมและตลาดใหม่ โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดความคุ้มค่าต่อประสบการณ์มากกว่าการท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน รวมทั้งสนับสนุนให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาทลาดต่างประเทศ

2.1.5 พัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ภาษาต่างประเทศทั่วประเทศ

2.1.6 พัฒนาระบบคมนาคมขนส่งให้เกิดความเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ

2.2 ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัย จัดทำและบังคับใช้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวโดย

2.2.1 เร่งปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการสำหรับอนาคต โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลักการและการบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถนำไปสู่การอำนวยความสะดวกและการพัฒนาภาคการผลิตและบริการได้ตรงตามทิศทางที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2 ทบทวน ปรับปรุง และพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกีฬา ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวของประเทศให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และการจัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวของไทยสู่สากล

2.2.3 ส่งเสริมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการท่องเที่ยวได้ตามวิถีที่พึงมีพึงได้ของบุคคล

2.3 ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นกลไกในการบริหารจัดการและกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและภาคประชาสังคม ในการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม

3. พัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาอย่างครบวงจรโดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.1 ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการกีฬา เนื่องจากกีฬาเป็นหลักฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีผลต่อการสร้างวินัย จิตสำนึก ความสามัคคีและน้ำใจนักกีฬา รวมทั้งสร้างคุณค่าและคุณภาพชีวิตให้ประชาชน ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศจากกิจกรรมและธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกีฬา ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติและครบวงจรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมกีฬาทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์กีฬา ธุรกิจประกันภัย การเดินทาง และการขนส่ง รวมถึงสถาบันพัฒนากีฬาอาชีพทุกระดับ เพื่อให้อุตสาหกรรมกีฬาสามารถสร้างโอกาส สร้างงานและรายได้ รวมถึงสร้างอาชีพให้กับประชาชนทุกกลุ่มโดย

3.1.1 ส่งเสริมกิจกรรมกีฬาเพื่อสร้างรายได้ รวมทั้งสนับสนุนการจัดมหกรรมกีฬานานาชาติ การเป็นเจ้าภาพงานกีฬาระดับโลกและการจัดงานประชุมวิชาการนานาชาติทางด้านกีฬา เวชศาสตร์การกีฬาและวิทยาศาสตร์การกีฬา

3.1.2 ส่งเสริมธุรกิจและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาทั้งในอุตสาหกรรมกีฬา และธุรกิจบริการที่เชื่อมโยงกับการกีฬา อาทิ ธุรกิจอุปกรณ์กีฬา ธุรกิจสถานที่การแข่งขันกีฬา และธุรกิจการฝึกสอนนักกีฬา

3.1.3 ส่งเสริมกิจกรรมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการกีฬาและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการกีฬาและนันทนาการมากขึ้น

3.2 ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการกีฬา เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมกีฬาของประเทศ

3.3 ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการกีฬาเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมกีฬาของประเทศ จึงควรปรับโครงสร้างการบริหารจัดการด้านการกีฬาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติดังนี้

3.3.1 จัดตั้งกลไกการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการระดับชาติเพื่อทำหน้าที่จัดทำและขับเคลื่อนนโยบายด้านการกีฬาของประเทศ

3.3.2 ส่งเสริมการดำเนินการของภาครัฐและเอกชนในการยกระดับอุตสาหกรรมกีฬา

3.3.3 จัดตั้งสถาบันเฉพาะทางด้านการกีฬาเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการกีฬาหรือวิทยาศาสตร์การกีฬาของภูมิภาค

4. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว ก็คือ การดำเนินกิจกรรมบริการด้านการนำเที่ยว เช่น บริการด้านการเดินทาง บริการด้านอาหารและการพักผ่อน และบริการด้านการนำเที่ยว ซึ่งดำเนินการโดยหวังผลกำไร ที่ต้องอาศัยแรงงานและการลงทุนสูง โดยใช้เทคนิควิชาการเฉพาะ มีการวางแผน การจัดองค์การและการตลาด ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงและโดยอ้อม

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม หรือธุรกิจสนับสนุนต่าง ๆ การซื้อบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็น การส่งสินค้าออกที่มองไม่เห็นด้วยสายตา (Invisible Export) เพราะเป็นการซื้อด้วยเงินตราต่างประเทศ การผลิตสินค้า คือ บริการต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวซื้อก็ต้องมีการลงทุน ซึ่งผล ประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศและจะช่วยให้เกิด งานอาชีพอีกหลายแขนง เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ทางด้านสังคม การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนคลาย ความตึงเครียด พร้อมกับการได้รับความรู้ ความเข้าใจใน วัฒนธรรมที่ผิดแผกแตกต่างออกไปอีกครั้ง อุตสาหกรรม ท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินได้ เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ที่ผู้อยู่ในท้องถิ่นได้เก็บมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านขายเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

5. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

5.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านบวกที่สำคัญ คือ รายได้จากเงินตราต่างประเทศ การส่งเสริมรายได้ของรัฐและการสร้างงานและการสร้างโอกาสทางธุรกิจ

5.2 รายได้จากเงินตราต่างประเทศ (Foreign Exchange Earnings) รายจ่ายในการท่องเที่ยว การนำเข้าและส่งออกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ในระบบเศรษฐกิจของประเทศเจ้าภาพ และสามารถกระตุ้นการลงทุนส่งผลให้เกิดการเติบโตทางการเงินในระบบเศรษฐกิจต่างๆ บางประเทศแสวงหาแนวทางเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยต้องการให้นักท่องเที่ยวนำเงินตราเข้ามาใช้ในแต่ละวันเป็นจำนวนที่แน่นอน และไม่อนุญาตให้นำเงินออกนอกประเทศหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยว

5.3 การส่งเสริมรายได้แก่รัฐ (Contribution to Government Revenues) รายได้ของรัฐจากการท่องเที่ยวแบ่งเป็นรายได้ทางตรงและทางอ้อม การสร้างรายได้ทางตรงเกิดจาก ภาษีเงินได้จากผู้ประกอบการธุรกิจและพนักงานในส่วนของนักท่องเที่ยวและภาษีที่เก็บจากนักท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น ภาษีสนามบินในการเดินทางขาออก ส่วนการสร้างรายได้ทางอ้อมเกิดจากภาษีที่เก็บจากสินค้าและบริการที่ขายให้กับนักท่องเที่ยว

5.4 การสร้างงาน (Employment Generation) การเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเป็นสาเหตุสำคัญของการสร้างงาน การท่องเที่ยวสามารถสร้างงานโดยตรงผ่าน ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร ไนท์คลับ แท็กซี่และการขายของที่ระลึก รวมทั้งธุรกิจสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

5.5 การส่งเสริมเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Contribution to Local Economies) การท่องเที่ยวเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่น ถ้าท้องถิ่นใดมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นเสมือนสินทรัพย์ทางการท่องเที่ยวแล้ว รายได้จากการท่องเที่ยวจะเป็นตัววัดมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่อนุรักษ์ทางธรรมชาติเหล่านั้น หากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ย่อมส่งผลกระทบต่อมูลค่าเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ยังมีรายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวด้านอื่นอีก

5.6 ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณ ในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดผลดีในรูปการผลิตสินค้าพื้นเมือง สินค้าของที่ระลึก ตลอดจนบริการในท้องถิ่น การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลา การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม ลดการว่างงาน ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น

6. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

6.1 มีบทบาทกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด

6.2 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย เพราะประชากรโลกเพิ่มจำนวนขึ้นตลอดเวลา ขณะที่การขนส่งสามารถบรรจุผู้โดยสารได้จำนวนมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายการเดินทางถูกลง

6.3 ไม่มีขีดจำกัดในการผลิต เนื่องจากผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เสนอขายให้นักท่องเที่ยวคือความสวยงามของธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ผันแปรหรือขึ้นอยู่กับสภาพฝนฟ้าอากาศ

6.4 ช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี เมื่อมีการท่องเที่ยวเป็นสื่อในการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เจ้าของท้องถิ่นก็จะตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมและช่วยกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้

6.5 มีบทบาทสร้างสรรค์ความเจริญ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคหนึ่ง ย่อมช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

6.6 ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดตั้งกองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว

6.7 ช่วยเสริมสร้างสันติภาพ สัมพันธไมตรี เป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะทำความเข้าใจและเข้าใจกัน

6.8 ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจดี ต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

6.9 ช่วยให้เกิดการพัฒนาาระบบสาธารณสุขภาค

6.10 ลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวงด้วยการมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ดีตามแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

6.11 กระตุ้นการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตให้เกิดรายได้เพิ่มพูน และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสินค้านั้น ๆ

6.12 ช่วยให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นผลให้เกิดการอนุรักษ์

6.13 เป็นประโยชน์ทางการศึกษา การค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวทำให้มีโลกทัศน์กว้างขวาง

6.14 เป็นประโยชน์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อช่วยอำนวยความสะดวก รวดเร็ว

7. ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นเหตุให้มีการมีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น และสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า (ฉันทิช วรรณถนอม, 2552)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1 แนวคิดด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพเพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2513)

(กรมศิลปากร, 2513) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้น เป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา และทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป” ในแนวทางในการศึกษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ.

2539 ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติได้กล่าวถึง ความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐาน และเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคี กลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วยชักนำให้คนประพฤติดี ปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกับบนพื้นแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุข และยามทุกข์

2. วัฒนธรรมเป็นกรอบและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงถือได้ว่า วัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของสมาชิก และของสังคมได้

3. วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เป็นลักษณะเด่นประจำชาติ หรือประจำหมู่คณะซึ่งมีส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อันจะทำให้บังเกิดความรักสามัคคีกัน และจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะ และธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาไม่สามารถแยกออกจากกันได้

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมายถึง การเดินทางของผู้คน หรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัสการชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงาม ทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราว และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิตภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญ

กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น การสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีระดับที่แตกต่างกันซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 ประเภท (จริญญา เจริญสดีใส, 2544) คือ

1. ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบโดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมือง อาทิ การท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

2. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการโดย นักทัศนศึกษาไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ไม่พักค้างโดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่าชนนั้น และแต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมือง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน สถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ศาสนารวมถึง พิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ ภาษาและวรรณกรรม วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ และลักษณะงานและเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าความรู้ในพื้นที่ หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่มีมานานแล้ว และที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ หรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมเป็น

วัตถุประสงค์ หรือใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ: 2557)

ภู่วาสดี สุขเลี้ยง (2545) ได้ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการ และความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการ ประเภท และจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ และเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรม และค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
6. เงินทุน และแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว
8. เรื่องราว และงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยวควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

3 องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC (Richards, 1995) ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 8 ประการ ได้แก่

- 3.1. โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ
- 3.2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
- 3.3. ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ
- 3.4. ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีร่วมสมัย
- 3.5. การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
- 3.6. ภาษาและวรรณกรรม
- 3.7. ประเพณี และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
- 3.8. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง เพื่อประกอบการดำเนินการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

แอนนา สําราน (2562) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรม และความสำคัญของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน คักยภาพ และอุปสรรคข้อจำกัดในการพัฒนาคักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามันโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 22 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และความสำคัญ คักยภาพ อุปสรรค ข้อจำกัด และ

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน ภายใต้ข้อถกเถียงว่าควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามันสู่ระดับภูมิภาคได้อย่างไร ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามันได้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจแล้ว ยังมีความสำคัญในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ศักยภาพและอุปสรรคข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามันมีอยู่ 4 ด้าน คือ อุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่ไม่เพียงพอต่อการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และความร่วมมือของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน ได้แก่ 1) การผลักดันจังหวัดฝั่งอันดามันเป็นศูนย์กลางความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเฉพาะ 2) การสร้างกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานของทุนทางสังคมวัฒนธรรม 3) การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดฝั่งอันดามันให้สามารถรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดฝั่งอันดามัน และ 5) การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดฝั่งอันดามันสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

สุวภัทร ศรีจองแสง (2562) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจ และรวบรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 2) ศึกษาศักยภาพทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ และ 3) แนวทางการพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ควร 1) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เช่น ป้ายบอกเส้นทางเข้าถึง ห้องน้ำ เครื่องมือสื่อความหมาย เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยว และมีคฤหาสน์ท้องถิ่น 2) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว

และสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และ 3) มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก และการตระหนักรู้ของ คนในชุมชนและเยาวชน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความ ชัดเจน

พระมหากวินท์ ยสินทวโส (2561) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) นำเสนอการเพิ่ม คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารใช้การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับงานวิจัยนี้ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด (2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และอนุสาวรีย์ (3) แหล่ง ท่องเที่ยวประเภทพระราชวัง (4) แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์ และ (5) แหล่งท่องเที่ยว อื่น ๆ 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของจังหวัด พระนครศรีอยุธยาได้แก่ แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเลียนแบบน้ำเจ้าพระยา และ แนวทางพัฒนาตลาดน้ำ หรือตลาดชุมชน 3) การเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาควรมีแนวทางการเพิ่ม คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาได้แก่ (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (2) ราคาที่สมเหตุสมผล (3) ความสะอาดสบายของสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวก (4) การ ส่งเสริมการตลาด (5) ฝึกอบรมบุคลากรทางการท่องเที่ยว (6) กระบวนการดำเนินงาน (7) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (8) การจัดชุดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ (9) การมี ส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วรสุวิชัย โปธิสัตย์ (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของบึง กาฬ และ 2) เสนอแนะแนวทางในการจัดวางยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของ บึงกาฬ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

นักการเมืองท้องถิ่น กรรมการหอการค้า ผู้ประกอบการธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว การตลาด และการสื่อสารการท่องเที่ยว แล้วนำเอาคำตอบจากการสัมภาษณ์ของทุกฝ่ายประมวลเป็นแนวทางในการจัดวางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของบึงกาฬอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอันได้แก่ 1) จัดตั้งคณะทำงาน (Task force) เพื่อทำแผนแม่บทในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวบึงกาฬที่ประกอบด้วยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) ทำงานร่วมกันแบบบูรณาการคือ รวมพลัง (Synergy) อย่างสอดคล้องประสาน (Coherence) กลมกลืน (Harmony) และปราศจากความขัดแย้ง (Frictionless Co-Operation) และ 3) วางแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของบึงกาฬบนพื้นฐานปรัชญาความยั่งยืน

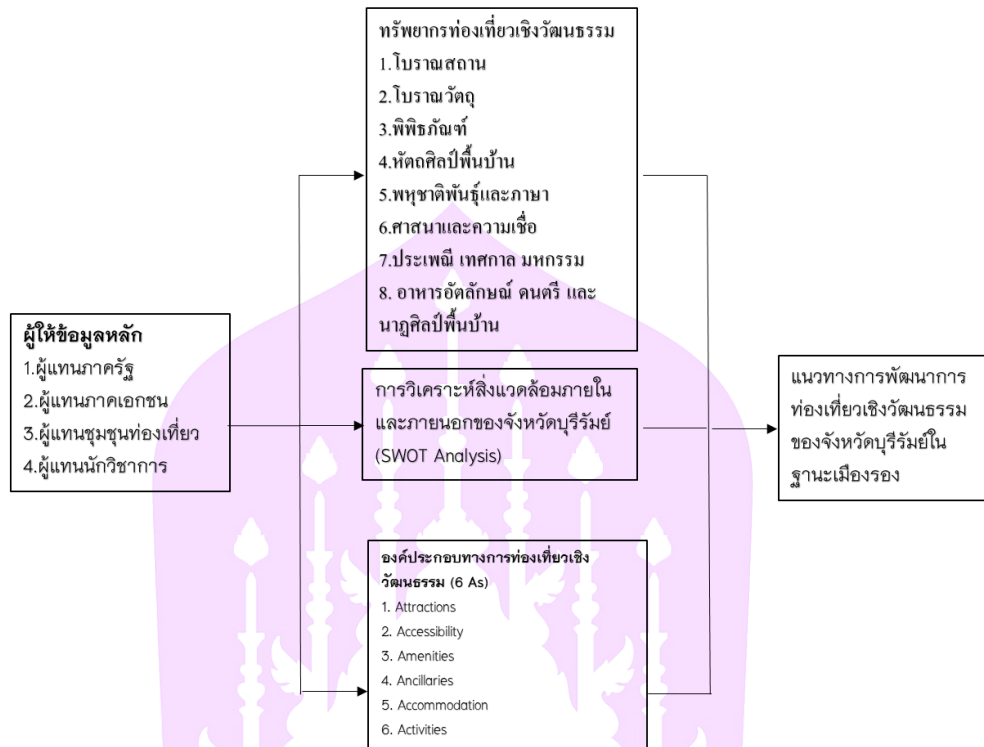
อุดมลักษณ์ เพ็ญนพรัตน์ (2560) ได้ทำการศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ใช้แบบสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความพึงพอใจใน การจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้ 1) ผลักดันจังหวัดศรีสะเกษ เป็นศูนย์กลางความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอีสานใต้ 2) ยกกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ชุมชน 3) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ 4) สร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานของทุนทางสังคมวัฒนธรรม

วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบส่วนประสมทางการตลาด ประเมินศักยภาพทางการตลาด และหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทาง

ประวัติศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานแหล่งท่องเที่ยว และ 3) ผู้เชี่ยวชาญ รวมเป็นจำนวน 26 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดอุดรธานีมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การส่งเสริมการตลาดเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวต่ำ บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการให้บริการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวหลุมขุดค้นทางโบราณคดี วัดโพธิ์ศรีในมีศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดมีค่าเท่ากับ 160 แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์คือ ร่วมกันค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว จัดรายการนำเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ปรับปรุงป้ายแนะนำแหล่งท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2545) ได้ทำการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนกว๊านพะเยา และ 3) เพื่อวิเคราะห์หาข้อเสนอแนะแนวทางจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านร่องไฮ โดยทำประชากรศึกษา 2 กลุ่มคือ ประชากรจากภายในชุมชนจำนวน 156 คน และภายนอกชุมชน โดยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกว๊านพะเยาจำนวน 370 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านการเข้าถึงและแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุง และพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดที่มีให้นักท่องเที่ยว ในชุมชนมีความตระหนักรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนในระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในระดับมากเช่นเดียวกัน 2) นักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับมากด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย 3) ชุมชนจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยรวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง” ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ศึกษาวิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) รวมจำนวน 32 ท่าน (McMillan & Schumacher. 1997: p.534) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระดับผู้บริหาร และระดับปฏิบัติการในพื้นที่ในจังหวัดบุรีรัมย์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงอันได้แก่

1.1 หน่วยงานภาครัฐ คือ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายวางแผน ดูแล และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ปลัดจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด และพัฒนาการท่องเที่ยวบุรีรัมย์รวมจำนวน 8 ท่าน

1.2 หน่วยงานภาคเอกชน คือ ผู้แทนจากผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ และการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งด้านการค้า การลงทุน และการให้บริการ รวมทั้งการสนับสนุน และร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ บริษัทขนส่งเอกชน ผู้ประกอบการด้านที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ ร้านอาหารของที่ระลึก ร้านอาหาร และผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการวิจัยรวมจำนวน 8 ท่าน

1.3 ผู้แทนชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การส่งเสริมภูมิปัญญาของคนในชุมชน หรือการช่วยฟื้นฟู พัฒนา และการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นในการจัดการ และให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการวิจัยรวมจำนวน 12 ท่าน

1.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว และการตลาดได้แก่ อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการท่องเที่ยว และการโรงแรมจำนวน 2 ท่าน และอาจารย์ประจำภาควิชาการตลาดจำนวน 2 ท่านรวม 4 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และกำหนดระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ครั้งนี้คือ

2.1 การศึกษา และค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ ข้อมูลจากเว็บไซต์อินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) ผู้ศึกษาวิจัยนำผลจากการศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรม เอกสาร และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบชี้แนะ (Guided Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน และประเด็นของ ข้อคำถามจะไม่มีข้อกำหนดคำถามที่มีความชัดเจนแบบตายตัว โดยจะเป็นเพียงการกำหนด ข้อคำถามแบบเปิดกว้างใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ทำให้คำถาม นั้นมีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง ซึ่งรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นเป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิง คุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่ง เนื้อหาของการสัมภาษณ์จะเกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง” โดยจะใช้การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายใน และภายนอกของ จังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

- 1) จุดแข็ง (Strength)
- 2) จุดอ่อน (Weakness)
- 3) โอกาส (Opportunities)
- 4) อุปสรรค (Threats)

และ องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 6A's เพื่อใช้ประเมินศักยภาพของจุดหมาย ปลายทางซึ่งประกอบด้วย

- 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)
- 2) เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities)
- 4) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities)

5) ด้านที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodations)

6) ด้านการให้บริการขั้นพื้นฐาน (Ancillary service)

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) มาเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยสร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวคิด เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำแนะนำจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งใช้วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

- ให้
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
  - 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
  - 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

หลังจากนั้นนำคะแนนข้อผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องฯ โดยใช้สูตรโรวินีลลี และแฮมเปิลตัน มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC เป็นค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ เป็นผลรวมของคะแนนจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N เป็นจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาระดับค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามที่ได้จากการคำนวณจากสูตรที่จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 มีรายละเอียดของเกณฑ์พิจารณาดังนี้

ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป คัดเลือกข้อคำถามนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุง หรือตัดทิ้ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้ศึกษาวิจัยใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภทในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยมีวิธีการดังนี้

4.1.1 การสำรวจ (Survey) เป็นสำรวจข้อมูลโดยทั่วไป และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์

4.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) ผู้ศึกษาวิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 32 ท่านโดยมีขั้นตอนติดต่อประสานงานเพื่อทำการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูลหลัก ขอเอกสารทางราชการ (บันทึกข้อความ) จากฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยาสุร่ง “ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง” แล้วจัดส่งให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่ตามวัน เวลา และสถานที่ที่ได้ทำการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์จะจดบันทึกข้อมูล และบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแนวคิด บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวิจัย และเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจ และช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้ศึกษาวิจัยนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายโดยการระบุลักษณะเฉพาะของข้อมูล จัด

ความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญโดยมีวิธีการ 4 ขั้นตอน (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2554) ได้แก่

5.1 กำหนดเกณฑ์คัดเลือกเอกสาร ผู้ศึกษาวิจัยจะตั้งกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อในการวิเคราะห์ให้ชัดเจน ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

5.2 วางเค้าโครงการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาวิจัยจะจัดระบบการจำแนกคำ หรือข้อความในเนื้อหาของเอกสารให้ชัดเจนว่าจะจำแนกคำ หรือข้อความใดบ้าง ซึ่งขั้นตอนนี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาวิจัยสามารถเลือกเนื้อหาที่ต้องการวิเคราะห์ หรือต้องการตัดเนื้อหาส่วนใด ซึ่งพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) การจำแนกต้องสอดคล้องกับปัญหา และวัตถุประสงค์ของตัวแปรในการวิจัย
- 2) การจำแนกต้องมีการครอบคลุมคำในเอกสารเพื่อนำมาลงรหัส แจงนับได้ถูกต้องภายใต้คำหลักการจำแนก
- 3) การจำแนกควรใช้หลักเกณฑ์เดียวกันเพื่อประโยชน์ในการป้องกันการซ้ำซ้อนกันของคำที่จะปรากฏเมื่อทำการแจงนับ
- 4) การแจงนับต้องมีระบบที่เด่นชัดเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนระหว่างข้อความที่จะแจงนับภายใต้การจำแนกแต่ละครั้ง

5.3 การพิจารณาเงื่อนไขแวดล้อมของข้อมูลเอกสารเป็นการพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง และครอบคลุมมากที่สุดโดยลักษณะของข้อมูลที่จะนำมาพิจารณาคือ แหล่งที่มาของข้อมูล เวลาในการบันทึกข้อมูล และบุคคลที่ผู้ให้ข้อมูลประสงค์จะส่งข้อมูลถึงลักษณะของข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการอธิบายข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น

6. การตรวจพิสูจน์ความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของข้อมูล

6.1 ในการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลถูกต้องหรือไม่คือ ตรวจสอบข้อมูลที่ศึกษาโดยใช้แหล่งข้อมูลมากกว่า 1 แหล่งเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล

ด้านเวลาหมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนเดิมหรือไม่

ด้านสถานที่หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่

ด้านบุคคลหมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

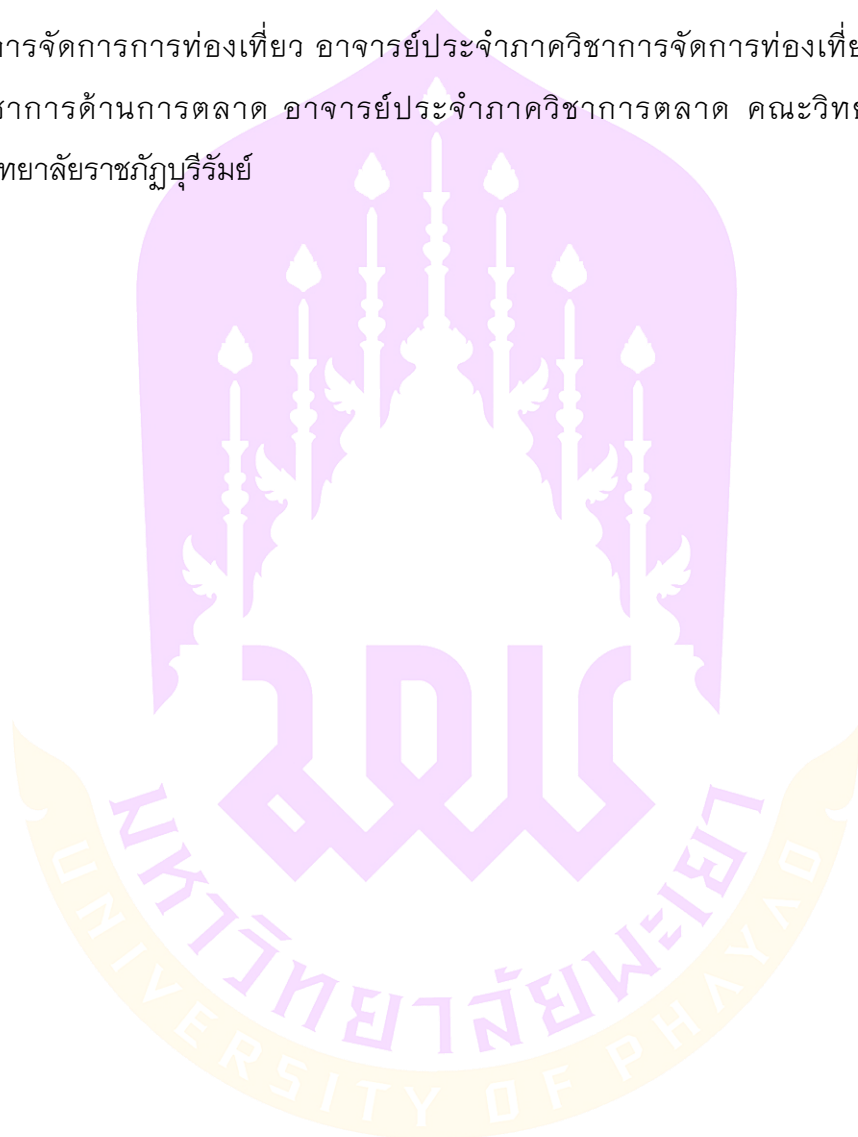
6.2 ผู้ศึกษาวิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อทำการพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยได้มานั้นถูกต้องมีความเชื่อถือได้ของข้อมูลเป็นข้อมูลที่แท้จริง และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ซึ่งการตรวจสอบแหล่งข้อมูลจะพิจารณาจากแหล่งบุคคลหมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้การตรวจสอบจากแหล่งบุคคลมากที่สุด โดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มในคำถามเดียวกัน และจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกันในบุคคลหลาย ๆ คนเพื่อเป็นการยืนยันว่า ข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้อง และตรงกันหรือไม่อย่างไรโดยผู้ศึกษาวิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ และจัดบันทึกข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ (Key Informants) ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดขึ้น จากนั้นผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมข้อมูล และประมวลข้อมูลโดยดำเนินการประชาพิจารณ์ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการศึกษาวิจัย และนักวิชาการรวม 32 คน เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยตรง และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับ และกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองซึ่งประกอบไปด้วย

1. บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐจำนวน 8 ท่านได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ปลัดจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด และพัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์

2. บุคลากรในภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจำนวน 8 ท่านได้แก่ ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ บริษัทขนส่งเอกชน ผู้ประกอบการด้านที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร และผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการศึกษาวิจัย

3. ประชาชนในพื้นที่ และผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้แทนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ที่จะทำการศึกษาวิจัยจำนวน 12 ท่าน

4. นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและด้านการตลาด จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ นักวิชาการด้านการจัดการการท่องเที่ยว อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม นักวิชาการด้านการตลาด อาจารย์ประจำภาควิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีผลกระทบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในฐานะเมืองรอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 32 ท่าน ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่

1. ผู้แทนจากภาครัฐจำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และพัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์

2. ผู้แทนภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการจำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้แทนหอการค้าจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนธุรกิจโรงแรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนร้านขายของที่ระลึกบริเวณอุทยานเขากระโดง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ผู้แทนธุรกิจให้บริการรถรับจ้างในเขตอำเภอนางรอง เฉลิมพระเกียรติ และประโคนชัย ผู้แทนธุรกิจร้านอาหารริมทางในเขตอำเภอประโคนชัย บ้านกรวด และละหานทราย

3. ผู้แทนหมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 11 ท่าน และ 1 รูป ได้แก่ ผู้แทนหมู่บ้านโคกใหญ่-เขากระโดง และหมู่บ้านสวายสอ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ผู้แทนหมู่บ้านโคกเมือง และหมู่บ้านแสงทอง อำเภอประโคนชัย ผู้แทนหมู่บ้านหนองตาเข้ม และหมู่บ้านหนองตาไ้ อำเภอนางรอง ผู้แทนหมู่บ้านหนองจอก และหมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ผู้แทนหมู่บ้านสายตรีพัฒนา 3 และหมู่บ้านสายโท 6 ใต้ อำเภอบ้านกรวด และผู้แทนหมู่บ้านหนองตาแอก และท่านเจ้าอาวาสวัดป่าละหานทราย รองเจ้าคณะอำเภอละหานทราย

4. ผู้แทนนักวิชาการจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม และอาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เพื่อเก็บเป็นข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดังนี้

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 1 จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รายงานตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์จากเอกสารที่จัดทำโดยจังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์จากเอกสารที่จัดทำโดยจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์มีดังนี้

1.1 โบราณสถาน และโบราณวัตถุ

1.1.1 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง (Phanomrung Historical Park)

ภาพ 2 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง

หนึ่งในปราสาทหินในกลุ่มราชมรรคาตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 (บ้านดอนหนองแหน) ตำบลตาเป๊ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 77

กิโลเมตรประกอบไปด้วยโบราณสถานสำคัญซึ่งตั้งอยู่บนยอดภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว สูงประมาณ 200 เมตรจากพื้นราบ หรือประมาณ 350 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นโบราณสถานที่ยังสร้างขึ้นโดยมีรูปแบบของศิลปะเขมรโบราณที่มีความงดงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวาลัยที่ประทับของพระศิวะพระองค์ที่ประทับอยู่บนยอดเขาไกรลาศ ดังนั้นการที่ปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นบนยอดเขาพนมรุ้งจึงเป็นการสะท้อนถึงการนับถือศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกายได้เป็นอย่างดี

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนปราสาทหินพนมรุ้งเป็นโบราณสถานของชาติประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478 และปี พ.ศ. 2503-2504 ได้ดำเนินการสำรวจปราสาทหินพนมรุ้งอีกครั้ง ต่อมาใน พ.ศ. 2514 ได้เริ่มดำเนินการบูรณะปราสาทหินพนมรุ้งด้วยวิธีอนัสติไลซิส (การนำชิ้นส่วนของปราสาทกลับเข้าสู่ตำแหน่งเดิม) เปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นองค์ประธาน

(ที่มา: เว็บไซต์ของจังหวัดบุรีรัมย์ <http://www.buriram.go.th>)

1.1.2 ปราสาทหินเมืองต่ำ

ภาพ 3 ปราสาทหินเมืองต่ำ

ปราสาทหินเมืองต่ำตั้งอยู่ที่บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้เป็นระยะทางประมาณ 64 กิโลเมตร ปราสาทหินเมืองต่ำเป็น

กลุ่มปราสาทอิฐ 5 องค์ตั้งอยู่บนศิลาแลงอันเดียวกัน การวางผังปราสาทเมืองต่ำค่อนข้างแตกต่างจากปราสาทแห่งอื่น ๆ ที่มีจำนวนองค์ปรากฏเท่ากันซึ่งนิยมสร้างองค์ปรากฏประธานไว้ตรงกลาง ส่วนองค์ปรากฏบริวารที่เหลืออีก 4 องค์นั้นจะสร้างไว้ที่มุมของทิศทั้งสี่เช่นปราสาทศรีขรภูมิ เป็นต้น แต่ที่ปราสาทเมืองต่ำจะวางตำแหน่งของปรากฏอิฐทั้ง 5 องค์เป็น 2 แถวตามแนวทิศเหนือใต้ แถวแรกจะมีองค์ปรากฏจำนวน 3 องค์ ปรากฏองค์กลางมีขนาดใหญ่กว่าปรากฏอื่น ๆ สันนิษฐานว่าปรากฏองค์กลางนี้คือ ปรากฏองค์ประธานของปราสาทเมืองต่ำ ส่วนแถวหลังมีปรากฏอิฐจำนวน 2 องค์วางตำแหน่งให้อยู่ระหว่างช่องของปรากฏ 3 องค์ในแถวแรก จากแผนผังของปราสาทดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของสถาปนิกสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

(ที่มา: เว็บไซต์ของจังหวัดบุรีรัมย์ <http://www.buriram.go.th>)

1.1.3 ปราสาทบ้านบุ

ภาพ 4 ปราสาทบ้านบุ

มีการสันนิษฐานทางโบราณคดีว่า ปราสาทบ้านบุเป็นที่พักของนักแสวงบุญหรือบรรดานักเดินทางที่ใช้เส้นทางแห่งนี้ในการเดินทางไปมาระหว่างดินแดนสุวรรณภูมิกับเมืองพระนครหลวงในอดีต ทำให้ต้องมีการสร้างสิ่งก่อสร้างแบบนี้ไว้ตลอดเส้นทางโบราณ ซึ่งในบุรีรัมย์สามารถพบเห็นอยู่มากมายในหลาย ๆ สภาพ แต่สำหรับที่นี่แล้วนับว่ามีสภาพสมบูรณ์อีกแห่งเลขก็ว่าได้ โดยปราสาทบ้านบุนี้จะเป็นอาคารในลักษณะของสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่อด้วยศิลาแลงแบบเดียวกับปราสาทหินในยุคหนึ่ง ส่วนที่กรอบของประตูหน้าต่างนั้นจะเป็นศิลาทรายโดยมีประตูทางเข้าออกที่เชื่อมไปยังปรากฏทางด้านหน้า และภายในจะมีแท่นบูชาอยู่

1 แทนอีกด้วยโดยมีทับหลัง และภาพของพระพุทธรูปปางสมาธิสลักไว้อีกด้วย ซึ่งคาดกันว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นับว่าเป็นอีกหนึ่งในปราสาทหินที่มีความเก่าแก่อีกแห่งของบุรีรัมย์ และกำลังได้รับความนิยมอย่างมากในการมาท่องเที่ยวในปัจจุบัน

(ที่มา: เว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

<https://thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/3500>)

1.1.4 วัดเขาพระอังคาร

ภาพ 5 วัดเขาพระอังคาร

เป็นวัดที่มีวัดอุทธรธรรมความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ สร้างมานานในยุคที่ขอมเรืองอำนาจ ความสวยงามของวัดพุทธศิลป์ผสมศิลปะขอมแนวเดียวกันกับปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ส่วนสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างที่เห็นในวัดปัจจุบันส่วนใหญ่สร้างใหม่ทับของเก่า มีโบสถ์ที่ประยุกต์จากสถาปัตยกรรมหลายสมัยดูสวยงามแปลกตา ลักษณะเด่นคือ เป็นวัดที่สร้างเลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่าง ๆ หลายรูปแบบ งดงามแปลกตา และน่าสนใจ ภายในโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง และเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษด้วย บริเวณวัดเป็นปากปล่องภูเขาไฟคาดว่า เคยเป็นที่ตั้งของโบราณสถานสมัยทวารวดี เพราะเสมาหินแกะสลักสมัยดังกล่าวหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก

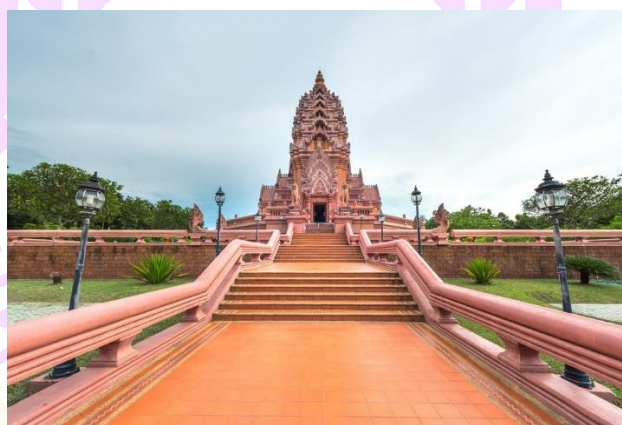
วัดอุทธรธรรมความสวยงามของวัดเขาพระอังคารด้านพุทธศิลป์เน้นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สร้างศรัทธาต่อผู้มาเยือนได้แก่ โบสถ์ 3 ยอด ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวพุทธชาดกเป็นภาษาอังกฤษ ใบเสมาพื้นปี 8 คู่ตั้งอยู่ 8 ทิศ พระพิฆเนศวร

เดี่ยว พระพุทธรูป 109 องค์ พระตำหนักศักดิ์สิทธิ์ เทวรูปเจ้าเมืองขอม พระปางนาคปรกนอกโบสถ์ รอยพระพุทธรูปทงจำลอง พระคันธารราษฎร์ พระนอนกลางแจ้ง ปากปล่องภูเขาไฟ ถ้ำกรรมฐาน สิ่งที่น่าสนใจคือ ประติมากรรมการก่อสร้างโบสถ์ ศาลา และอาคารเลียนแบบสถาปัตยกรรมสมัยต่าง ๆ หลากรูปแบบ และลักษณะเด่นตั้งอยู่บนเขาอังคารเป็นภูเขาไฟที่ดับแล้วอีกลูกหนึ่งในบุรีรัมย์ มีเส้นทางศึกษาเรียนรู้ประเด็นใหม่นอกจากประเด็นวัดพุทธศิลป์สามารถศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างปราสาทเนื่องจากห่างจากปราสาทพนมรุ้งเพียง 20 กิโลเมตรโดยลงมาจากพนมรุ้งถึงบ้านตาเป๊กแล้วเลี้ยวซ้ายมาตามทางที่จะไปสะพานทรายประมาณ 13 กิโลเมตรแล้วเลี้ยวขวาเข้าทางลูกรังอีกประมาณ 7 กิโลเมตรจะพบโบราณสถานเก่าแก่และใบเสมาหินทรายสมัยทวารวดีสำคัญหลายชิ้น

(ที่มา: เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<http://nkr.mcu.ac.th/tour/?p=64>)

1.1.5 พระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวจนคุณานุสรณ์ (วัดป่าเขาน้อย)

ภาพ 6 พระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวจนคุณานุสรณ์ (วัดป่าเขาน้อย)

พระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวจนคุณานุสรณ์ (วัดป่าเขาน้อย) เป็นวัดป่ากรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตที่ได้พัฒนาขึ้นตามปณิธานของพระโพธิธรรมจารย์เถร หรือหลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ อดีตเจ้าอาวาส และวิปัสสนาจารย์เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนทั่วไป บริเวณโดยรอบวัดมีสภาพเป็นป่าเขาจึงเหมาะแก่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน นอกจากนั้นยังมีพระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวจนคุณานุสรณ์ ซึ่งมีรูปทรงคล้ายกับปราสาทหินในสมัยขอม มีความสูงกว่า 31 เมตร ภายในเป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นที่ปฏิบัติภาวนา และมีส่วนที่แสดงภาพประวัติของหลวงปู่สุวัจน์ ชั้นสองเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือน และเก็บอัฐบริขารของหลวงปู่สุวัจน์ ไว้ให้

ประชาชนได้สักการะ โดยหลวงตามหาบัวญาณสัมปันโนได้มาเป็นประธานบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ณ เจดีย์ศรีสุวาคุณานุสรณ์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2550 วัดป่าเขาน้อยอยู่ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ 8.7 กิโลเมตรใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 13 นาที ไม่มีรถสองแถวที่วิ่งไปถึง ต้องเดินทางโดยรถส่วนตัว หรือเหมารถให้ไปส่งเท่านั้น

1.1.6 แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด

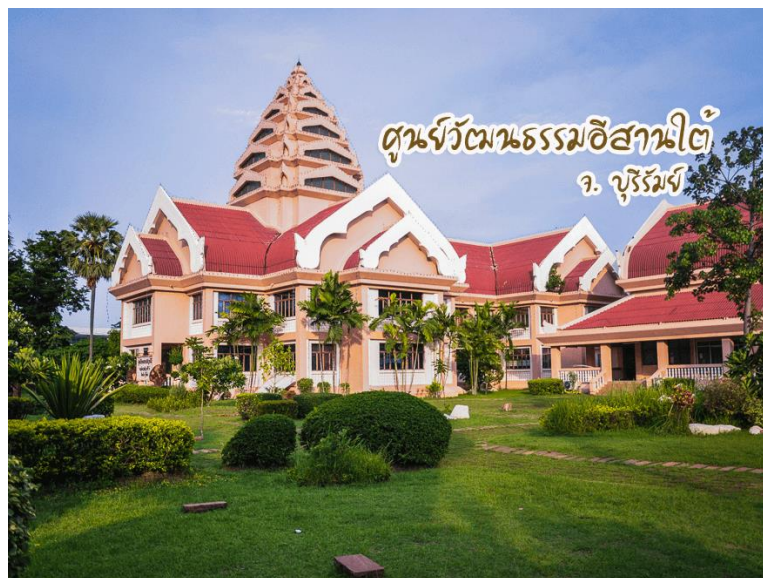
ภาพ 7 แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด

เตาเผาโบราณบ้านกรวดมีอายุประมาณ 1,000 ปี มี 2 เตา ชื่อเตาเผานายเจียน และเตาเผาสวาย และได้พบเครื่องเคลือบโบราณจำนวนมาก คนโบราณใช้เผาเครื่องปั้นดินเผาหม้อ ไหต่าง ๆ เตาเผาโบราณตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคารระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 21-22 ทางหลวงหมายเลข 2075 ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ 66 กิโลเมตร นักโบราณคดีได้สำรวจพบเตาเผา และเครื่องปั้นดินเผาโบราณจำนวนมากพบว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14-19 โดยเตาเผาเหล่านี้ได้ผลิตเครื่องถ้วยเขมรเพื่อเป็นสินค้าป้อนให้กับเมืองต่าง ๆ ในกัมพูชา และในภูมิภาคต่าง ๆ โดยมีการทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และขยายขอบเขตการผลิตไปยังพื้นที่ใกล้เคียงด้วย

(ที่มา: เว็บไซต์ <http://www.buriramguru.com/>)

1.2 พิพิธภัณฑ

1.2.1 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ สำนักศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ภาพ 8 ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้

ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ เป็นแหล่งรวบรวมและจัดแสดงตัวอย่างของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีในแถบอีสานใต้ โดยมีที่มาจากการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอีสานใต้” ในปีพ.ศ. 2525 จากนั้นจึงมีการเสนอโครงการและแผนงานต่อจังหวัด เพื่อผลักดันโครงการก่อสร้างหอวัฒนธรรมให้อยู่ในแผนหลักของจังหวัด จนนำไปสู่การก่อตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประกอบด้วย อาคารหลังแรกเป็นอาคารหอวัฒนธรรมสองชั้นที่มีสถาปัตยกรรมแบบปราสาทหินเขาพนมรุ้งที่ผสมผสานกับสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ หลังที่สองเป็นหอประชุม

1.2.2 พิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย

ภาพ 9 พิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย

พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด (ห่างจากตัวอำเภอบ้านกรวดราว 14 กิโลเมตร) อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ตั้งอยู่ในสวนยางพารา ก่อสร้างขึ้นเมื่อประมาณวันที่ 28 ธันวาคม 2542 เพื่อเป็นการรวบรวมชิ้นส่วนโบราณวัตถุต่าง ๆ มีการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางโบราณคดีในชุมชน ภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านขุดพบบริเวณท้ายหมู่บ้านบึงเจริญแห่งนี้ ได้รับการดูแล และบริหารจัดการโดยวัดและชุมชน โดยวัตถุโบราณที่พบได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับหินสี เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2540 ได้มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ และเศษภาชนะดินเผาซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาสีเทาดำไม่มีการเคลือบ มีรูปทรงคล้ายภาชนะบ้านเชียงแต่ไม่มีลายจากการเขียนสี มีเพียงลายจากการทาบเชือก และลายจากการจกดของแหลมลงในเนื้อภาชนะ ที่สำคัญได้ขุดพบภาชนะรูปทรงหิน และโลหะยุคหินใหม่อาทิ เช่น กำไลหินสีเขียว เครื่องใช้แบบสำริด ณ บริเวณของหมู่บ้านบึงน้อยอีกครั้งโดย “พระธงชัย ชุตินฺธโร”

จากนั้นได้มีการแจ้งกรมศิลปากรให้มาสำรวจพื้นที่ โดยโบราณวัตถุที่ถูกขุดพบส่วนหนึ่งนำไปจัดแสดงที่ปราสาทหินพนมรุ้ง กรมศิลปากรได้สรุปเบื้องต้นว่า โบราณวัตถุที่ขุดพบอยู่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์มีอายุราว 3,000 ปี หลังจากที่ทางวัดและชุมชนตกลงกันว่า จะสร้างพิพิธภัณฑ์จึงได้ขออนุสนับสนุนจากโครงการ SIP ของธนาคารกรุงเทพราวสี่แสนบาท ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินสมทบอีกกว่าแปดแสนบาท เพื่อใช้ในการก่อสร้างอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ภายในบริเวณพื้นที่ของวัดป่าพระสบาย โดยกรมศิลปากรได้เข้ามาสนับสนุนข้อมูลในการจัดแสดง และทำทะเบียนวัตถุที่มีกว่า 300 ชิ้นให้กับทางพิพิธภัณฑ์ราวปี 2544 จึงแล้วเสร็จและเปิดให้เข้าชม

1.3 หัตถศิลป์พื้นบ้าน ที่โดดเด่นได้แก่

1.3.1 ผ้ามัดหมี่ตีนแดง

ภาพ 10 ผ้าซิ่นตีนแดง อุตสาหกรรมเมืองบุรีรัมย์

มีชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่นที่ว่า “ซิ่นหัวแดงตีนแดง” หรือ “ซิ่นตีนแดง” หรือ “ซิ่นหมี่รวด” ถือได้ว่าเป็นผ้าไหมเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวอำเภอพุทไธสง และนาโพธิ์ โดยลักษณะผ้าไหมจะเป็นมัดหมี่ลายพื้นเมืองทอด้วยไหมทั้งผืน มีหัวซิ่นและตีนซิ่นของผ้าจะเป็นสีแดงสด สมัยโบราณทอด้วยฝีมือนักแล้วนำมาต่อหัวและตีนซิ่น ปัจจุบันมีการทอต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกันไม่ใช้การต่อระหว่างตัวซิ่น หัวซิ่นและตีนซิ่น ผ้ามัดหมี่ตีนแดงทอขึ้นครั้งแรกโดยช่างฝีมือทอผ้าในคุ้มของพระยาเสนาสงคราม (เจ้าเมืองคนแรกของอำเภอพุทไธสง) เมื่อประมาณกว่า 200 ปีมาแล้วสันนิษฐานว่า เป็นผ้าซิ่นของกลุ่มชนลาว ต่อมาการทอผ้าซิ่นตีนแดงได้แพร่ขยายสู่หมู่บ้านใกล้เคียง และบ้านนาโพธิ์ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอนาโพธิ์

ลักษณะพิเศษของผ้ามัดหมี่ตีนแดงคือ ส่วนเชิงของผ้ามัดหมี่ทุกผืนเป็นพื้นสีแดง บางผืนจกลดกลายเป็นแถบริ้วลายจกขนาดเล็ก ตีนซิ่นบางครั้งมีการใช้เทคนิคการขีดเก็บเส้นไหมสี หรือที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกว่า การเก็บตีนดาวมาผสมผสานเพื่อความสวยงามและแสดงฝีมือของผู้ทอ ผ้าซิ่นมัดหมี่ตีนแดงโบราณมีการต่อหัวและตีนซิ่น ลดลายมัดหมี่จะทอเป็นซิ่นหมี่รวด หรือหมี่โลดซึ่งมาจากภาษาท้องถิ่นภาคอีสานหมายถึง การมัดและทอลวดลายมัดหมี่ต่อเนื่องไปรวดเดียว

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

1.3.2 ผ้าหมักโคลนบารายพันปี

ภาพ 11 ผ้าหมักโคลนบารายพันปี

การทำผ้าหมักโคลนบารายพันปีเป็นหัตถกรรมของกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนโอทอปนวัตวิถี บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย เพราะที่ชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นตั้งอยู่ใกล้กับปราสาทหินเมืองต่ำมาก เรียกได้ว่าปราสาทอยู่ในเขตของหมู่บ้าน น่าจะถูกต้องกว่า ที่นี้จึงมีภูมิปัญญาในการย้อมสีผ้าด้วยดินโคลนจากบารายของปราสาทหินเมืองต่ำมีอายุนับพันปี ขั้นตอนคือ นำผ้าผ่ายไปชุบโคลนที่กรองเศษหินต่าง ๆ แล้วเพียงไม่นาน ผ้าผ่ายก็จะเปลี่ยนสีเป็นสีน้ำตาลอ่อน ๆ แบบธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการใช้สีจากธรรมชาติอีกหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นสีเหลืองจากขมิ้น สีน้ำเงินจากดอกอัญชัญ มีทั้งผ้าพันคอ กระเป๋า ราคาย่อมเยาว์

1.3.3 ผ้าภูอัคนีหมักดินภูเขาไฟ

ภาพ 12 ผ้าภูอัคนี

"ผ้าภูอัคนี" ของดีจากดินภูเขาไฟ บุรีรัมย์มีตำนานเล่าขานมากมาย แต่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอีกสิ่งหนึ่งนั่นก็คือ "ผ้าผ่าย" ที่มีสี และการสร้างสรรค์ชิ้นงานที่คงความเป็นอัตลักษณ์ของเมือง ผ้าผ่ายที่บุรีรัมย์มีแหล่งผลิตหลายที่ แต่ที่น่าสนใจคือ ผ้าผ่ายจาก

หมู่บ้านเจริญสุข ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อีกทั้งยังตั้งเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้าไหม-ผ้าฝ้าย เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน คุณแม่สมศรี สมาชิกกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหม-ผ้าฝ้ายย้อนอดีตให้ฟังว่า ก่อนการริเริ่มทำผ้าทอ ชาวบ้านก็ได้เข้าไปในป่าเพื่อหาของป่าตามปกติ แต่ในช่วงนั้นเป็นฤดูฝนทำให้พื้นที่ภายในป่ามีความชื้น และดินโคลนภายในป่าค่อนข้างลื่น และชันมาก ในระหว่างที่ชาวบ้านกำลังหาของป่าก็ได้ลื่นล้ม ทำให้ดินโคลนภายในป่าเปื้อนสีของผ้า และเมื่อกลับมาบ้านก็ได้นำสีที่เปื้อนดินโคลนไปทำความสะอาด แต่ทำอย่างไรผ้าก็ยังมีสีของดินติดอยู่ และในระหว่างนั้นนายอำเภอที่เพิ่งย้ายมาประจำการ ได้มาขอให้ชุมชนบ้านเจริญสุข จัดทำผ้าฝ้ายทอมือที่มีลักษณะไม่เหมือนกับที่อื่น เพราะในหมู่บ้านเจริญสุขเป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าอยู่แล้ว เพื่อใช้เป็นเอกลักษณ์ของบุรีรัมย์ และเพื่อให้ข้าราชการได้สวมใส่ และเป็นอัตลักษณ์ให้ทุกอำเภอ ระหว่างนั้นชาวบ้านจึงนึกได้ว่า เมื่อวันก่อนได้เข้าไปในป่า และมีสีของดินโคลนติดสีซึ่งเป็นสีที่แปลก และไม่เคยเห็นมาก่อนจึงได้ไปดูพบว่า สีดินโคลนยังคงติดสีอยู่ทั้ง ๆ ที่ทำความสะอาดแล้ว จากนั้นจึงจุดประกายแนวคิดด้วยการนำสีของดินที่เชื่อว่า เป็นดินภูเขาไฟที่อยู่บนเขาพระอังคารที่เป็นตำนานว่าเป็น 1 ใน 6 ภูเขาไฟที่ดับแล้วของจังหวัดบุรีรัมย์ ดินบริเวณนี้จึงอุดมด้วยแร่ธาตุจากลาวาภูเขาไฟที่ปะทุออกมา จากนั้นได้นำมาสร้างเป็นผ้าทอที่มีสีสันงดงาม และไม่เหมือนกับที่อื่นจนได้รับการขนานนามว่าเป็น “ผ้าภูอัคนี” ที่ได้เป็นที่นิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศ และต่างประเทศ คุณแม่สมศรียังเล่าต่อว่า หลังจากค้นพบความอัศจรรย์ของดินภูเขาไฟแล้ว จึงได้นำดินดังกล่าวมาใช้ในการย้อมผ้า และมีการผสมผสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สีของผ้ามีความงดงามมากขึ้น โดยการนำเปลือกของต้นประดู่มาผสมกับดินเพื่อให้มีสีที่เข้มขึ้น และมีความคงทนสวมใส่แล้วจะทำให้สัมผัสได้ถึงความนุ่มของผ้าที่สวมใส่แล้วสบายตัว และไม่มีที่โหนเหมือน ด้วยวัตถุดิบที่เป็นเอกลักษณ์จนกลายเป็นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อ และเอกลักษณ์ด้านสิ่งทอที่ผ่านการผสมผสานจากผ้าฝ้ายสีขาวเปลี่ยนเป็นสีดินน้ำตาลอ่อนกับน้ำตาลแดงแบบดินภูเขาไฟ

1.4 พหุชาติพันธุ์และภาษา

ประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์มีกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม 4 กลุ่ม นอกจากภาษาจะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว วิธีชีวิตส่วนรวมของแต่ละกลุ่มยังมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่สามารถบอกได้ว่าเป็นชาติพันธุ์นั้น ๆ อีกด้วย

1.4.1 กลุ่มไทย-โคราช

ภาพ 13 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-โคราช

ชาวไทยโคราชเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนว่านอนสอนง่ายเชื่อฟังพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย และเชื่อฟังผู้นำ ไม่ประพฤติล่วงเกินคำสั่งสอนของผู้เป็นบุพการี ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพคือ การทำนาทำไร่ เมื่อถึงฤดูการทำนาคือเดือน 6 ทุกปี เมื่อก่อนจะลงนาลงทำไร่ไถนาจะต้องประกอบพิธีแรกนา (แรกนาขวัญ) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบอาชีพ

1.4.2 กลุ่มไทย-อีสาน หรือไทย-ลาว

ภาพ 14 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

จากการศึกษาความเป็นมาของไทลลาวในจังหวัดบุรีรัมย์ดั้งเดิมนั้น มักจะอยู่ทางเหนือแม่น้ำมูลโดยเฉพาะเผ่าพันธุ์คนพุกไธสง นาโพธิ์ และบ้านใหม่ไชยพจน์ที่ติดกับเขตจังหวัดขอนแก่น และมหาสารคาม เป็นเชื้อสายที่อพยพเนื่องจากการศึกสงครามมาจากนครเวียงจันทน์ และในแถบภูมิภาคนี้ลาวเคยปกครองมาก่อนเผ่าพันธุ์เชื้อสายยังคงสืบทายาทกันต่อ ๆ กันมา และกระจายกันไปในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์เช่น อำเภอลำปลายมาศ และหนองหงส์ เป็นต้น คนไทยเชื้อสายลาวมีประมาณ 35% ของประชากร ลักษณะการแต่งกาย

นิยมแต่งกายแบบผ้าซิ่นกวย หรือโสร่ง นิยมนุ่งผ้าหัวกูด (หัวกูด) เสื้อนิยมนุ่งเสื้อม่อฮ่อม ทอเอง
ตัดเอง ส่วนมากเป็นสีคราม

1.4.3 กลุ่มไทย-เขมร

ภาพ 15 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร

กลุ่มชาวไทย-เขมรดำเนินชีวิตด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้าน
ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น
โดยเฉพาะด้านความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการ
สืบทอดกันมาโดยมีผู้นำสืบทอดสู่ชนรุ่นหลังอย่างเหนียวแน่น สำหรับประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ

1.4.4 กลุ่มไทย-กวย (ส่วนมากจะเรียกว่า ส่วย หรือกวย)

ภาพ 16 การแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-กวย

สำหรับชาวกวยในบุรีรัมย์ซึ่งอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และ
สุรินทร์เมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า กวย คำว่า ส่วยเป็นคำพูด

เรียกชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกพวกเขาซึ่งปกติพวกเขาไม่ชอบคำว่า ส่วย ชาวทวายจะถือเคร่งในเรื่อง การตอบแทนต่อผู้มีพระคุณ เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤติผิดนอกกรอบรอย ความเชื่อเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนมากจะคล้ายกับพวกเขมรเช่น การตายจะไม่นิยมเผาแต่จะฝังไว้ก่อนเป็นต้น

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

1.5 ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ที่โดดเด่นมีดังนี้

1.5.1 พิธีกรรมการคล้องช้างของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ทวาย

การเตรียมความพร้อมหลังจากที่กำหนดการคล้องช้าง ชาวทวายจะเริ่มดูแล ช้างเป็นพิเศษให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ จึงต้องบำรุงเลี้ยง และฝึกฝนซักซ้อมเป็นอย่างดี ใช้งานเป็นเวลา 1 เดือน อีกทั้งคนที่จะออกคล้องช้างนอกจากต้องเป็นคนกล้าหาญแล้ว ยังต้อง รักษาตัวเองไม่ให้มีอันตรายเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะการคล้องช้างแต่ละครั้งเป็นเวลานานนับเดือน วัสดุ อุปกรณ์ก็ต้องได้รับการดูแล ซ่อมแซม หรือทำขึ้นใหม่เพื่อให้มีสภาพใช้งานได้เป็นอย่างดี

ภาพ 17 การออกไปคล้องช้างของชาวไทย-ทวาย

พิธีกรรมในการคล้องช้างจะเริ่มที่ศาลปะกำ หรือโรงปะกำเพื่อแจ้งให้ผีปะกำ หรือครูปะกำทราบว่า พวกของตนจะออกไปคล้องช้าง ขอความคุ้มครองดูแลรักษาให้แคล้วคลาดจากอันตราย และให้มีโชคลาภกลับมา ในพิธีจะมีครูปะกำใหญ่ หรือหมอเฒ่าเป็นประธาน มี

หมอสวดอีก 3 คนเป็นผู้ช่วยรวมเป็น 4 คนทำพิธีกรรม ส่วนหมอข้างอื่น และญาติพี่น้องจะนั่งล้อมรอบอยู่ในพิธีนั้น หมอข้างที่จะเข้าทำพิธีเช่นตีปะกำต้องนุ่งโจงกระเบนสีขาวสะอาด ไม่สวมเสื้อ ถือผ้าขาวม้า 2 ผืน ผืนหนึ่งคาดเอว อีกผืนหนึ่งคล้องเฉลียงไหล่ เมื่อการเช่นสรวงผีปะกำเสร็จสิ้นลง หมอเฒ่าจะยกหนึ่งปะกำจากศาลปะกำมาวางบนหลังข้างต่าง ๆ โดยมีหมอนหนึ่งปะกำเป็นวง 2 วงวางทับหนึ่งรองหลังข้างผูกไม้จอบ หรืองกติดกับหนึ่งปะกำ เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วหมอเฒ่าทุกคนจะอัญญาตีพี่น้องเพื่อออกเดินทางตามฤกษ์ยามที่หมอเฒ่ากำหนดไว้

(ที่มา: ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ จังหวัดบุรีรัมย์)

1.5.2 พิธีกรรมแซนโฌนตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร

ภาพ 18 พิธีกรรมแซนโฌนตา

ประเพณีแซนโฌนตา คืออีกประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมายาวนานนับพันปีของชาวเขมรพื้นเมืองบุรีรัมย์ ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความรักความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม 14 ค่ำเดือน 10 ของทุกปีเมื่อถึงวันแรม 14 ค่ำเดือน 10 จุดประสงค์ของประเพณีแซนโฌนตา นอกจากจะเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผีบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ การสร้างปฏิสัมพันธ์ ความรักความอบอุ่นของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ ตลอดจนถึงการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน คำว่า"แซนโฌนตา"มาจากคำว่า "แซน" หมายถึง การเช่นไหว้ การบวงสรวง "โฌน" หมายถึง ยาย หรือย่า และ "ตา" หมายถึง ตา หรือปู่ "โฌนตา" จึงหมายถึง ปู่ย่า ตายาย การทำบุญให้ปู่ย่า ตายาย หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

การเตรียมอุปกรณ์เครื่องเซ่นไหว้ การเซ่นไหว้ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน การเซ่นไหว้ศาลพระภูมิประจำบ้าน การประกอบพิธีกรรมแซนโถงตาที่บ้าน การประกอบพิธีกรรมบายเบ็ญ (เครื่องเซ่นไหว้) การประกอบพิธีกรรมที่วัด ประกอบด้วย อาหารคาว – หวาน ผลไม้ เครื่องดื่มได้แก่ ปลาหนึ่ง ปลาย่าง หมูย่าง ไก่ย่าง แกง วุ้นเส้น แกงกล้วย ต้มยำไก่ ลาบหมู ไก่หนึ่ง ซึ่งต้องเป็นไก่ทั้งตัวเอาเครื่องในออก อาหารหวาน ได้แก่ ข้าวต้มมัดใบมะพร้าว ขนมเทียน ขนมนางเล็ด ขนมไซค (ขนมดอกบัว) ขนมโกรต ข้าวกระยาสาธ ผลไม้ได้แก่ มะพร้าวอ่อน กล้วย ส้ม ละมุด พุทรา องุ่น เป็นต้น เครื่องดื่มได้แก่ น้ำเปล่า เหล้าขาว น้ำอัดลม เหล้าสีต่าง ๆ เป็นต้น อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ เสื่อหวาย ที่นอนแบบพับ หมอน ผ้าขาว ผ้าไหม ผ้าโสร่ง อาหารต่าง ๆ พาน ชูบ เทียน กรวย 5 ซ่อที่ทำจากใบตองสดม้วนเป็นกรวยแล้วสอดด้วยชูบ และใบกรวย การจัดกรวย 5 ซ่อคือ ชั้น 5 หมายถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ประเพณีแซนโถงตามีความเป็นมายาวนานนับพันปี มีความเชื่อว่าถ้าในยุคของตนได้แซนโถงตาให้แก่ ผีบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ไปแล้ว รุ่นลูกจะต้องแซนโถงตาให้ตนเหมือนกัน เพื่อให้ลูกหลานต้องปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันไปไม่สิ้นสุด ดังนั้นลูกหลานของชาวไทยเขมรทุกรุ่นจึงต้องประกอบพิธีแซนโถงตา หรือพิธีกราบไหว้ เซ่นไหว้บรรพบุรุษมาตราบนานทุกวันนี้

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

1.6 ประเพณี เทศกาล มหกรรม ที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

1.6.1 งานประเพณีแข่งเรือยาว

ภาพ 19 งานประเพณีแข่งเรือยาว

ชาวเรือบุรีรัมย์ และจากจังหวัดต่าง ๆ มาร่วมชุมนุมประลองฝีพายที่สนามแข่ง เรือหน้าที่ว่าการอำเภอสตึก ในแต่ละปีมีจำนวนเรือเข้าแข่งไม่น้อยกว่า 40-50 ลำ มีขบวนเรือ ตกแต่งแฟนซีงดงาม เป็นงานประเพณีประจำปีกำหนดจัดในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือน พฤศจิกายนของทุกปี ผู้ชนะการแข่งขันจะได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระ กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

1.6.2 งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

ภาพ 20 งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง

เป็นประเพณีของชาวบ้านรอบ ๆ บริเวณนั้นพากันขึ้นไปนมัสการปิดทองรอย พระพุทธรูปที่รวมทั้งไหว้พระทำบุญในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี จังหวัดได้ส่งเสริมให้มี งานประเพณีในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือนเมษายน โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์สืบ สานประเพณี และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอารยธรรมขอมโบราณ พร้อมชมปรากฏการณ์ มหัทศจรรย์ดวงอาทิตย์ตกตรง 15 ช่องประตูปราสาท

(ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

1.6.3 งานมหกรรมว่าวอีสานบุรีรัมย์

ภาพ 21 งานมหกรรมว่าวอีสานบุรีรัมย์

งานมหกรรมว่าวอีสานถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีที่อำเภอห้วยราช เพื่อเป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของอีสานใต้ให้คงอยู่ และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง เปิดโอกาสให้คนทุกหมู่บ้านทำว่าวแอกมาแข่งขันชิงรางวัลกัน ว่าวที่นำมาเข้าแข่งขันต้องมีขนาดปีกกว้าง 2 เมตรครึ่งขึ้นไป ตัดลिनกันที่ความสวยงาม เสียงแอก และลีลาของว่าวบนท้องฟ้า โดยจัดที่สนามกีฬาอำเภอห้วยราชในวันเสาร์-อาทิตย์แรกของเดือนธันวาคมของทุกปี (ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์)

1.6.4 งานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอประโคนชัย

ภาพ 22 งานแห่เทียนพรรษาประโคนชัย

งานแห่เทียนพรรษาของอำเภอประโคนชัย มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่อลังการเป็นประจำทุกปี ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญเดือนแปด เป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนา โดยผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว และไทย-เขมร โดยมีการประดับประดา

ดอกไม้ แสง สี เสียง ให้สวยงามให้เป็นจุดเก็บภาพที่ระลึกได้ สามารถให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวสัมผัส เยี่ยมชม ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกได้ตลอดทั้งวัน โดยในยุคที่มีโรคระบาดนี้ จะมีแนวคิดท่องเที่ยวชุมชนแนวใหม่ทางไกลโควิด

1.7 อาหารอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

1.7.1 กุ้งจ่อม เป็นอาหารท้องถิ่นขึ้นชื่อของบุรีรัมย์โดยเฉพาะกุ้งจ่อมอำเภอประโคนชัยนั้นได้ชื่อว่า เป็นสุดยอดแห่งกุ้งจ่อมที่ผู้นิยมกุ้งจ่อมยอมรับในรสชาติมาช้านาน สำหรับกุ้งจ่อม ปลาจ่อมเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการถนอมอาหารของคนไทยนับจากอดีตถึงปัจจุบัน “จ่อม” เป็นภาษาอีสานหมายถึง การหมักดอง

ภาพ 23 กุ้งจ่อมประโคนชัย

กุ้งจ่อมประโคนชัยถือเป็นกุ้งจ่อมชั้นดีเพราะพิถีพิถันในการทำ เดิมชาวบ้านที่นี่นิยมหมักกุ้งฝอยด้วยเกลือ แต่ต่อมาเปลี่ยนมาหมักด้วยน้ำปลาอย่างดีแทน เนื่องจากให้รสชาติที่ดีกว่า และมีสีส้มสวยงาม สำหรับวิธีการทำกุ้งจ่อมในประโคนชัยหลัก ๆ ก็คล้ายกันทุกบ้านทุกร้าน โดยจะใช้กุ้งฝอยล้างน้ำจนสะอาด นำมาหมักกับน้ำปลาอย่างดีในโถงที่มีฝาปิด พอหมักครบ 2 วันก็ใส่ข้าวคั่วลงไป คนข้าวคั่วให้คลุกเคล้าทั่วกัน จากนั้นหมักกุ้งฝอยกับข้าวคั่วต่ออีก 2 วัน เสร็จแล้วจึงนำออกจำหน่าย

(ที่มา: เว็บไซต์เส้นทางเศรษฐกิจออนไลน์)

1.7.2 ลูกชิ้นยี่นกิน

ภาพ 24 ลูกชิ้นยี่นกิน

ลูกชิ้นบุรีรัมย์ปกติแล้วจะมีขายกันอยู่ทั่วทั้งจังหวัดตามมุมและจุดสำคัญต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวหรือคนพื้นที่สามารถหาทานได้ไม่ยากมากนัก แต่ในโซนที่ตั้งอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟนั้นจะเป็นจุดที่มีร้านลูกชิ้นจำนวนมากให้เลือกกินได้ง่าย และอร่อย หลายร้านเป็นร้านเก่าแก่ดั้งเดิม และแต่ละร้านก็จะมีเอกลักษณ์ของตัวเองแตกต่างกันไป จะถูกใจใครขึ้นอยู่กับจริตของแต่ละคน นอกจากลูกชิ้นหมูจะเป็นพระเอกของลูกชิ้นทอดของบุรีรัมย์แล้ว หัวใจสำคัญที่ต้องมาคู่กันคือ น้ำจิ้มรสเด็ดที่มีความเข้มข้นมากถึงมากที่สุด โดยแต่ละร้านก็จะมีรสชาติของตัวเองแตกต่างกันไป อาจจะมีความคล้ายแต่ไม่เหมือนกันแน่นอน

(ที่มา: เว็บไซต์เส้นทางเศรษฐกิจออนไลน์)

1.8 ดนตรี และนาฏยศิลป์พื้นบ้านที่โดดเด่น ได้แก่

1.8.1 กัณฑ์รึม

กัณฑ์รึม หรือโจ๊ะกัณฑ์รึมเป็นวงดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสานใต้ นิยมเล่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ เป็นต้น ลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของกัณฑ์รึมคือเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่นำเอาจังหวะตีโทน โจ๊ะ-คะครึม-ครึม มาเป็นชื่อวงดนตรีที่เรียกว่ากัณฑ์รึม

ภาพ 25 วงกันตรึมแบบดั้งเดิม

เครื่องดนตรีกันตรึมประกอบด้วย ปี่อ้อ 1 เล้า ซอกกันตรึม หรือซอกกลาง 1 คัน กลองโพน 2 ใบ เครื่องประกอบจังหวะมีฉิ่ง ฉาบ กรับ ทำนองเพลงใช้แม่บทเพลงพื้นบ้านเช่น มะลิบัวโตง ผกาขวัญแจก โอมตุ๊ก สืบทอดกันมาจากพ่อครูแม่ครูเพลง เนื้อเพลงที่ใช้ร้องจะเป็น ภาษาเขมรสูง มีเนื้อหาที่สะท้อนถึงความเป็นมา ความรัก และการบรรยายให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การเล่นกันตรึมนิยมเล่นในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน โกนจุก บวชนาค หรืองานเทศกาลต่าง ๆ ปัจจุบันมีผู้นำไปบรรเลงทั้งประเภทเพลงครู เพลงพิธีการ เพลงเข้า ขบวนแห่ เพลงเบ็ดเตล็ด ซึ่งมีทั้งท่วงทำนอง อ่อนหวาน สนุกสนาน และโคกเศร้า กันตรึมได้รับการสืบทอดแบบมุขปาฐะ (Oral Tradition) ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กันตรึมพื้นบ้านจึงมีสภาพที่ไม่แตกต่างกับการละเล่นพื้นบ้านอื่น ๆ ที่กำลังลดความนิยมลงไป

1.8.2 เรือมตรัด หรือรำตรุษ

ภาพ 26 การแสดงเรือมตรัด

เรือมตรัดคือ รำตรุษสงกรานต์ เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวอีสานใต้มา ตั้งแต่โบราณ มีความเชื่อเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานในวันขึ้นปีใหม่ของไทย สมัยก่อนที่ใช้เดือนเมษายนของทุกปีเป็นวันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้เรือมตรัดมีความสัมพันธ์

เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การแต่งกายนิยมให้สวยงามตามประเพณีผู้หญิงนุ่งซิ่นไหม ผู้ชายนุ่งโสร่ง หรือโจงกระเบนสีล้วนสวยงาม รวมเป็นคณะเรียมตรด เคลื่อนขบวนร้องรำไปตามหมู่บ้านทุกหลังคาเรือน

การเล่นเรียมตรดมีผู้ร้องรำเพลงเป็นต้นบทร้องนำ หรือเรียกว่า พ่อเพลงแม่เพลง ส่วนคนอื่น ๆ เป็นผู้ร้องตาม หรือเรียกว่าลูกคู่ เครื่องดนตรีประกอบด้วย กลองกันตรึม 2 ใบ หรือมากกว่านั้น ฉิ่ง ฉาบ ซอ จอกกร็อง ฯลฯ ทั้งที่ทุกครั้งที่มีการแสดงจะต้องมีกลองกันตรึมประกอบเสมอ เนื้อร้องเรียมตรด เริ่มจากบทขออนุญาตเจ้าของบ้านต่อด้วยบทอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรถึงการขอรับบริจาคบทเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ตอนท้ายเป็นบทให้ศีลให้พรเจ้าของบ้าน และบทร้องลาแล้วจึงย้ายคณะเรียมตรดไปยังบ้านอื่นต่อไป

สรุปทรัพยากรการท่องเที่ยว (Resources Audit) เชียงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

บุรีรัมย์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่เป็นแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อารยธรรมขอมโบราณอายุนับพันปี โบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ถูกขุดค้นพบ ซึ่งแสดงถึงการตั้งรกรากของมนุษย์ในบริเวณเมืองนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ภาษา ศิลปะ ความเป็นอยู่ ตลอดจนอาหารการกินที่เป็นอัตลักษณ์หลากหลาย มีงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่า ที่มีการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ตาราง 1 ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้เด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์
1. โบราณสถาน และโบราณวัตถุ	<ol style="list-style-type: none"> อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ ปราสาทบ้านบุ วัดเขาพระอังคาร พระบรมธาตุเจดีย์ศรีสุวรรณคูมณาสถรณ์ (วัดป่าเขาใหญ่) แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด
2. พิพิธภัณฑ	<ol style="list-style-type: none"> ศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิพิธภัณฑยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระศบาย อำเภอบ้านกรวด
3. ทักษะศิลปินพื้นบ้าน	<ol style="list-style-type: none"> ผ้าซิ่นตีนแดง อำเภอนาโพธิ์ ผ้าหมวกโคลนบารายพื้นเป็ ชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม หมู่บ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย ผ้าภูอัสน์ ชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม หมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
4. กลุ่มชาติพันธุ์	<ol style="list-style-type: none"> ไทย-โคราช ไทย-ลาว ไทย-เขมร ไทย-ญาย
5. ความเชื่อ และพิธีกรรม	<ol style="list-style-type: none"> พิธีกรรมคล้องช้างของชาวไทย-ญาย พิธีแห่นาญนตาของชาวไทย-เขมร
6. ประเพณี เทศกาล มหกรรมทางวัฒนธรรม	<ol style="list-style-type: none"> ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ งานประเพณีแข่งเรือกลำน่ามูล อำเภอห้วยราช งานมหกรรมว่าวอีสาน อำเภอห้วยราช งานแห่เทียนพรรษา อำเภอประโคนชัย
7. อาหารอัตลักษณ์	<ol style="list-style-type: none"> กุ้งจอมประโคนชัย ลูกชิ้นอินทิน หน้าสถานีรถไฟบุรีรัมย์
8. ดนตรีพื้นบ้าน และนาฏยศิลป์พื้นบ้าน	<ol style="list-style-type: none"> กันตรึม เรือมตรีด

ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 ภาคส่วน ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

2.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“จังหวัดบุรีรัมย์มีศักยภาพในการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมาก เนื่องจากบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางแห่งเป็นที่รู้จักของคนไทย และชาวต่างประเทศ นอกเหนือจากนี้ บุรีรัมย์มีผู้นำที่มีความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น”

“การที่เมืองบุรีรัมย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ดังที่มีการขุดค้นพบโบราณวัตถุที่อำเภอบ้านกรวด รวมทั้งแหล่งเตาเผาโบราณ และลานหินตัด ทำให้คนรุ่นเราในปัจจุบันสามารถสันนิษฐานได้ว่า บุรีรัมย์มีผู้คนที่มาตั้งรกราก ดำรงชีวิตอยู่มาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ บุรีรัมย์ยังมีแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญ และยิ่งใหญ่ มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกนั่นคือ ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ที่ถูกก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าราชนทรพรหมันที่ 2 สมัยพุทธศตวรรษที่ 15 เป็น 1 ในปราสาทหินกลุ่มราชมรรคา สร้างเป็นแนวทิศทางเดียวกับปราสาทหินนครวัดนครธม ในเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา เคยมีผู้ไม่ประสงค์ดีสมัยที่มีสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มาขโมยตัดเอาแผ่นหินที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของปราสาทหินแห่งนี้ไปนั่นคือ ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่มีความงดงาม และทางการไทยก็ได้รับคืนมาจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเมื่อหลายปีก่อน เมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เมืองที่เป็นร่องรอยของอารยธรรมอาณาจักรขอมโบราณ อีกทั้งบุรีรัมย์ยังมีผู้นำที่มีศักยภาพ วิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และมีนโยบายที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์มีความโดดเด่นอย่างมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ด้วยกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงพอจะทำให้บุรีรัมย์มีศักยภาพมาพอที่จะถูกพัฒนาให้เป็น

เมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากการเป็นเมืองกีฬา”

2.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“บุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีศักยภาพมากพอที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมได้ เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริงจับต้องได้ มีประวัติศาสตร์ เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนที่น่าประทับใจ และมีการพัฒนาระบบคมนาคมของจังหวัดเพื่อความสะดวกให้ผู้เดินทางมาท่องเที่ยว”

“บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริงจับต้องได้ ดังที่เราสามารถเห็นร่องรอยอารยธรรมของอาณาจักรขอมโบราณจากปราสาทหินต่าง ๆ ที่ถูกก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศาสนสถาน หรือเทวสถานทั้งที่ถูกใช้ประกอบพิธีกรรมของกษัตริย์ และของราษฎร ถูกสร้างกระจายอยู่ในทั้ง 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ มีทั้งปราสาทขนาดใหญ่อย่าง ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ และปราสาทขนาดเล็กอย่าง ปราสาทบ้านบุ ปราสาทหนองหงษ์ ปราสาทหินเขากระโดง ปราสาทหนองเบน ปราสาทโคกคฤ เป็นต้น นอกจากนี้บุรีรัมย์ยังมีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวไทยปณัตวิถีจำนวน 98 หมู่บ้าน ที่เตรียมพร้อมรับรองนักท่องเที่ยวด้วยโฮมสเตย์ที่มีมาตรฐาน รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนที่มีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอัตลักษณ์ที่น่าชื่นชม และศึกษาเรียนรู้ นอกจากนี้จังหวัดบุรีรัมย์มีการพัฒนาระบบคมนาคมในจังหวัด อาทิ โครงการพัฒนาท่าอากาศยานบุรีรัมย์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับปริมาณเที่ยวบินและผู้โดยสารที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีการขยายทางวิ่งของอากาศยานพร้อมระบบไฟนำร่องให้สามารถรองรับอากาศยานขนาดใหญ่เช่น เครื่องบินแบบโบอิง 737-800 โบอิง 777-300ER และ โบอิง 777-400ER และการขยายหลุมจอดอากาศยานให้สามารถรองรับอากาศยานดังกล่าวได้รวม 8 หลุมจอด รวมทั้งการพัฒนาถนนทางหลวงขยายถนนจาก 2 ช่องจราจรเป็น 4 ช่องจราจร รวมทั้งมีการติดตั้งกล้องตรวจจับความเร็วเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุที่ไม่พึงประสงค์เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า บุรีรัมย์มีศักยภาพอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

2.3 **ผู้แทนภาคชุมชน** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“หากจะพัฒนาให้บุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือว่าเมืองบุรีรัมย์เป็นเมืองหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่มีศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากบุรีรัมย์ตั้งอยู่ในเขตอีสานใต้จึงทำให้มีการอาศัยอยู่รวมกันของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ซึ่งทำให้มีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลาย ที่นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจอยากเรียนรู้วิถีชาวบ้านสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้”

“บุรีรัมย์มีศักยภาพมากพอที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะบุรีรัมย์อยู่ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ที่มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยที่อาณาจักรขอมโบราณเรืองอำนาจ มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีภูเขาไฟที่ดับไปแล้วถึง 6 ลูก บุรีรัมย์เป็นเมืองที่มี 4 กลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานอยู่ โดยมีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม ความเชื่อ อาหาร งานหัตถศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์มาสู่ชนรุ่นหลังในปัจจุบัน โดยหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์มีอยู่ประมาณ 98 หมู่บ้านในทั้ง 23 อำเภอ โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ และซาบซึ้งไปกับวิถีชีวิตของชุมชน งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่า การที่บุรีรัมย์มีภูเขาไฟที่ดับแล้วนี้ทำให้บางชุมชนได้มีแนวคิดต่อยอดเพื่อทำงานหัตถศิลป์ที่มีชื่อเสียง อาทิ ผ้าภูอัคนีของหมู่บ้านเจริญสุขที่นำเอาดินโคลนจากป่าบริเวณเชิงเขาพระอังคารที่เป็น 1 ในภูเขาไฟที่ดับแล้ว มาย้อมผ้าเพื่อทำเป็นผ้าภูอัคนีที่มีความงดงามและมีการจดสิทธิบัตรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวน่าจะพอประเมินได้ว่าบุรีรัมย์มีศักยภาพมากพอจริง ๆ”

2.4 **ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและการตลาด** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ

สังคม เพื่อการศึกษาเรียนรู้บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว”

“จังหวัดบุรีรัมย์ หรือเมืองแปะ หรือเมืองเซาะกราว เป็นจังหวัดหนึ่งในกลุ่มอีสานใต้ที่มีศักยภาพอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากบุรีรัมย์มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และนำศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม รวมไปถึงสถานที่ที่มีความผูกพันทางจิตใจที่ให้ชนรุ่นหลังได้ชื่นชม และศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรมพื้นบ้าน ภาษา การแต่งกาย อาหาร ดนตรี และนาฏศิลป์พื้นบ้านบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม และมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มไทย-โคราช กลุ่มไทย-ลาว กลุ่มไทย-เขมร และกลุ่มไทย-กวย รวมทั้งชนกลุ่มน้อยอย่างชนเผ่าเยอ ซึ่งอาจตกสำรวจ ต่างอาศัยอยู่ร่วมกันจนเกิดสังคมแบบพหุวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจจนทำให้มีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ที่ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีจำนวน 98 หมู่บ้าน โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการด้วย นักท่องเที่ยวที่อยากได้รับประสบการณ์ที่แปลกแตกต่างจากชีวิตในสังคมเมืองที่มีแต่ความวุ่นวาย สัมผัสชีวิตตามวิถีชุมชนที่มีการสืบสานอัตลักษณ์ที่สวยงามน่าประทับใจ ชาวชุมชนต่าง ๆ มีความพร้อม และมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความอบอุ่นแบบมีไมตรีจิต”

สรุปผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพ (Potential) ของจังหวัดบุรีรัมย์ ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า บุรีรัมย์มีศักยภาพมากพอที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยบุรีรัมย์ได้ถูกกำหนดให้อยู่เขตการพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลักที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบปราสาทหินของอาณาจักรขอมโบราณ

แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมของเมืองบุรีรัมย์มีอยู่จริงจับต้องได้ มีประวัติศาสตร์ เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนเพื่อการศึกษาเรียนรู้บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว บุรีรัมย์มีการอาศัยอยู่รวมกันของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ซึ่งทำให้มีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายน่าสนใจ นอกจากนี้บุรีรัมย์ยังมีผู้นำที่มีความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนาระบบคมนาคมของจังหวัดเพื่อความสะดวกให้ผู้เดินทางมาท่องเที่ยว

ตาราง 2 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถกถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีศักยภาพ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างดีหรือไม่	จังหวัดบุรีรัมย์มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่มาก แต่แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางส่วนยังเป็นที่ยึดจองของคนไทย และชาวต่างประเทศ นอกเหนือจากนี้ บุริรัมย์ยังมีผู้นำที่มีความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น	บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริง จับต้องได้ มีประวัติศาสตร์ เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนที่น่าประทับใจ	เมืองบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีศักยภาพมาก เนื่องจากบุรีรัมย์ตั้งอยู่ในเขตอีสานใต้ จึงทำให้มีการอาศัยอยู่รวมกันของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ซึ่งทำให้มีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลายน่าสนใจ	จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม เพื่อศึกษาเรียนรู้บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 2 จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่มีผลกระทบต่อในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดแข็ง (Strength) ที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับจุดแข็ง (Strength) ที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

1.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“บุรีรัมย์มีจุดแข็งเกี่ยวกับการที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณ แหล่งโบราณสถาน มีศักยภาพสูง และมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนโอทอปนวัตกรรม”

“บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางของอารยธรรมขอมโบราณ แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยว และศึกษาธรรมชาติ ที่มีศักยภาพสูง และมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย เช่น ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ซึ่งมีปรากฏการณ์มหัศจรรย์ทางสถาปัตยกรรม โดยสามารถมองเห็นพระอาทิตย์ขึ้น และตกตรงกับ 15 ช่องประตู ซึ่งจะเกิดขึ้นแค่ปีละ 2 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีปราสาทหินเมืองต่ำ ภูเขาไฟที่ดับแล้ว 6 ลูก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นปากปล่องภูเขาไฟได้อย่างชัดเจน มีงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งที่จัดอย่างยิ่งใหญ่ทุกปี มีงานประเพณีปราสาทเมืองต่ำตามรอยอารยธรรมขอม เป็นต้น ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นดังกล่าวข้างต้น ทำให้บุรีรัมย์สามารถนำข้อดีทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นจุดขายของจังหวัดได้ ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐ อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ได้มีการส่งเสริมการจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม”

ขึ้นจำนวน 96 หมู่บ้านใน 23 อำเภอ เพื่อให้ภาคชุมชนมีความตระหนัก และตื่นตัวในการจัดการการท่องเที่ยวแนวศึกษาวินิชีวิตชุมชน มีการดึงเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความชัดเจนมาให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส และได้รับประสบการณ์ที่น่าอัศจรรย์ใจ”

1.2 **ผู้แทนภาคเอกชน** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“ชุมชนมีความเข้มแข็ง และให้ความสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นอีสานได้ไว้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และนักการเมืองท้องถิ่นของบุรีรัมย์มีความรักและความเข้าใจต่อคนบุรีรัมย์ และมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการกระจายรายได้ให้ทั่วถึง”

“มีการส่งเสริม และสนับสนุนจากภาครัฐก่อให้เกิดโครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม จำนวน 96 หมู่บ้านจากทั้ง 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยโครงการดังกล่าวเป็นการดึงเอาอัตลักษณ์ของชุมชนที่เข้มแข็งมาสร้างเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของแต่ละชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานฝีมือ ศิลปะ หัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฝีมือทางด้านนี้อยู่มาก ทำให้เป็นข้อดี หรือจุดแข็งของคนบุรีรัมย์ในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นของบุรีรัมย์รักคนบุรีรัมย์ และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา จึงมีความพร้อมในการร่วมช่วยพัฒนาบุรีรัมย์ให้นำการท่องเที่ยว และกีฬามาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง”

1.3 **ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“จุดแข็งคือ วิถีชีวิตของคนบุรีรัมย์ที่มีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดบุรีรัมย์มีความยิ่งใหญ่ อดีตกาล และมีความงดงาม โดดเด่น และมีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมวิถีชุมชน”

“คนบุรีรัมย์มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมีความเชื่อด้านการเคารพบรรพบุรุษ ผู้มีพระคุณ การตอบแทนต่อบุพการี โดยจะเห็นได้จากการที่บุรีรัมย์มีกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ 4 กลุ่มซึ่งมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อที่ยึดถือ และปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งงานศิลปะ หัตถกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยหลักที่มีประโยชน์ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะสิ่งนี้จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน นอกเหนือจากนี้บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ อลังการที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมของอาณาจักรขอมโบราณที่ปกครองพื้นที่แถบนี้เมื่อหลายพันปีก่อน อาทิ การสร้างปราสาทหินเขาพนมรุ้งบนยอดภูเขาไฟที่ดับแล้ว ซึ่งเขาพนมรุ้งนี้ ถือเป็น 1 ในภูเขาไฟ 6 ลูกของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ดับไปแล้ว อีกประการหนึ่งหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมมีความเข้มแข็งในการคิดกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการต่าง ๆ การติดตามความช่วยเหลือ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีหมู่บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย ซึ่งได้รับรางวัล”

1.4 **ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“เมืองบุรีรัมย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน คนบุรีรัมย์มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง รักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มที่ชัดเจนในเรื่องของภาษา การแต่งกาย และประเพณีที่ค่อนข้างชัดเจน และมีการสร้างสนามกีฬาฟุตบอลช้างอารีนา และสนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตจนได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองกีฬา”

“ถ้าพูดถึงบุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พอจะทราบกันเป็นอย่างดีว่า บุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังที่มีการขุดค้นพบแหล่งเตาเผาโบราณอายุนับพันปี และโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอบ้านกรวด ทำให้ได้ทราบว่า บุรีรัมย์มีการตั้งรกราก อาศัยอยู่ของมนุษย์มาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตั้งถิ่นฐานใกล้เขตแนวภูเขาไฟ ซึ่งพื้นดินบริเวณรอบ ๆ ภูเขาไฟมักมีความอุดม

สมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ มากมาย และความอัศจรรย์ของดินภูเขาไฟนี้ทำให้เกิดแนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านในการย้อมสีผ้าด้วยดินภูเขาไฟที่หมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ วันหนึ่งเมื่อชาวบ้านเดินทางไปหาของป่าท่ามกลางสายฝนบริเวณป่าดิบชื้นเขาพระอังคาร ซึ่งอยู่ใกล้ปากปล่องภูเขาไฟที่ดับแล้วเช่นกัน ทำให้เสื้อผ้าถูกสีของดินบริเวณนั้นติดตามเสื้อผ้า และซักไม่ออก ชาวบ้านจึงเกิดไอเดียการย้อมสีผ้าดังกล่าวจนได้ชื่อว่า ผ้าภูอัคนีที่มีชื่อเสียงของหมู่บ้านนี้ นอกจากนี้ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในจังหวัดบุรีรัมย์มีการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มอย่างชัดเจนในเรื่องของการใช้ภาษาพูด การแต่งกาย และประเพณีที่ค่อนข้างชัดเจน อาทิ หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม บ้านแสงทอง อำเภอประโคนชัย ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทย-เขมร ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาราชการก็ว่าได้ วิถีชีวิตของที่หมู่บ้านนี้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นเขมรอยู่มาก มีวงกันตริ้มประจำหมู่บ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่ยังคงแต่งกายแบบดั้งเดิมอยู่ นอกจากนี้อาหารพื้นบ้านของที่นี่จะมีแกงกล้วยที่เป็นอัตลักษณ์อีกด้วย หรือแม้แต่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในอำเภอนางรองส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-โคราช ทำให้มีการใช้ภาษาที่มีการผสมผสานจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของคนนางรองไปเลย โดยหากนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนคนเดินถนนหมีดมมอ บริเวณใกล้กับตลาดสดบุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวจะเห็นป้ายสื่อความหมายที่สอนภาษานางรองตั้งอยู่เป็นระยะ ๆ ตลอดเส้นทางของถนนในตลาดถนนคนเดิน นอกจากนี้ยังมีการสร้างสนามกีฬาฟุตบอลข้างอารีนา และสนามแข่งรถข้างอินเตอร์เนชั่นแนลเซอร์กิตจนได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองกีฬาอีกด้วย”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับจุดแข็ง (Strengths) ที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า บุรีรัมย์มีจุดแข็งเกี่ยวกับการที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณที่มีความยิ่งใหญ่ อลังการ และมีความงดงามโดดเด่น แหล่งโบราณสถาน มีศักยภาพสูง และมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็ง ยังรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มที่ชัดเจนในเรื่องของภาษา การแต่งกาย และประเพณี วิถีชีวิตของคนบุรีรัมย์ที่มีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวโดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนโอทอปนวัตวิถี รวมทั้งการมีนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความรักและความเข้าใจต่อคนบุรีรัมย์ และมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงทุกตำบล

ตาราง 3 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดแข็งที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคมหาวิทยาลัย
จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่มีผลกระทบท่อในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณ 2. แหล่งโบราณสถานมีศักยภาพสูง และมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนมีความเข้มแข็ง และให้ความสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นอีสานได้ไว้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2. บุรีรัมย์มีนักการเมืองท้องถิ่นที่เข้าใจคนบุรีรัมย์ มีความพร้อมในการช่วยพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว เพื่อการกระจายรายได้ให้ทั่วถึง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิถีชีวิตของคนบุรีรัมย์ที่มีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงที่มี การถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น 2. บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ อลังการ 3. มีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโฮมทอปัน วัฒวิถีที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวระดับวัฒนธรรมวิถีมุขม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. บุรีรัมย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และคนบุรีรัมย์มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง 2. มีการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มที่ชัดเจนในเรื่องของ ภาษา การแต่งกาย และประเพณีที่ค่อนข้างชัดเจน 3. การสร้างสนามกีฬาฟุตบอลช้างอารีนา และสนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตจนได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองกีฬา

ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดอ่อน (Weakness) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับจุดอ่อน (Weakness) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

2.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกบางแห่งทรุดโทรม และยังไม่ได้มาตรฐาน”

“แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาทิ โบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บางแห่งได้รับการพัฒนาให้มีความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในการเข้าชม แต่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งถูกปล่อยทิ้งร้างไม่มีการเหลียวแล แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้รับการดูแลรักษาโดยกรมศิลปากร แต่ด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด อาจทำให้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ อีกทั้งยังไม่มีการจัดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน เพราะที่เห็นเป็นรูปธรรมน่าจะมีแค่อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งกับปราสาทหินเมืองต่ำ ซึ่งมีการจัดการที่เชื่อมโยงกันโดยการซื้อบัตรเข้าชมใบเดียวสามารถเข้าชมได้ทั้ง 2 แหล่งท่องเที่ยว แต่ปัญหาคือ มีบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวไม่พอ นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มีให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพทรุดโทรมขาดการบำรุงรักษาที่ดีพอ อาจเป็นผลมาจากงบประมาณที่อยู่อย่างจำกัดนั่นเอง”

2.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“การคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรถโดยสารสาธารณะยังไม่มีการเชื่อมโยงไป และเกิดความไม่ต่อเนื่องในการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวแบบบูรณาการได้”

“ในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง นักท่องเที่ยวต้องใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือรถรับจ้างเพื่อเข้าไปให้ถึงแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่มีรถโดยสารสาธารณะที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้เหมือนกับเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ใน

ประเทศไทยอย่างเชียงใหม่ที่เขามีรถโดยสารที่สามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้โดยง่าย และปลอดภัย ถึงแม้ว่าในจังหวัดบุรีรัมย์จะมีบริษัทที่ให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่ค่อยมีการจัดโปรแกรมนำเที่ยวที่สามารถจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการได้ บุรีรัมย์ยังถูกมองเป็นแค่ส่วนหนึ่ง หรือแค่ทางผ่านของเส้นทางท่องเที่ยวอีสานใต้ที่มีจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษเป็นเส้นทางหลัก”

2.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อต่อยอดงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน เพื่อการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ในตลาดการค้า และความไม่ต่อเนื่องจากภาครัฐในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแบบบูรณาการ”

“หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมทั้ง 98 หมู่บ้านที่กระจายอยู่ในทั้ง 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่เล็งในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ต่างมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่โดดเด่นในเชิงศิลปะ หัตถกรรมพื้นบ้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า เมื่อมีการจัดแสดงสินค้าโอทอปเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจ มีการนำเอาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นฝีมือของชาวบ้านมาแสดง ส่วนใหญ่เป็นสินค้าแบบเดียวกัน ไม่ค่อยมีความแตกต่างทั้งรูปลักษณ์ สีสันของผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าที่มาจากชุมชนที่ยังไม่มีคนรู้จักไม่สามารถขายได้ เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงได้รับการโปรโมทจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เหตุผลหลักคือ สินค้าเหมือนกัน ไม่มีความแตกต่าง เนื่องจากชุมชนยังขาดองค์ความรู้ที่เป็นแนวคิดด้านนวัตกรรม การต่อยอดงานศิลปะให้มีความโดดเด่นต่าง ๆ กัน ที่จะทำให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสามารถแข่งขันในตลาดการค้าได้อย่างสมบูรณ์ นอกเหนือจากนี้ ในโครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนา และส่งเสริมจากภาครัฐ หลายชุมชนประสบปัญหาในการบริหารจัดการ บางชุมชนมีผู้นำที่อยากมีชื่อในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แต่ไม่ทำอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเลย ผลักภาระให้สมาชิกคนอื่น ๆ ดันร่นกันเอง บางชุมชนมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชน โดยผลักดันให้ภาครัฐมาช่วยส่งเสริมการจัดการให้มีประสิทธิภาพ”

2.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“บางประเพณีของคนบุรีรัมย์ไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนพอ และขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ดีพอ”

“ถึงแม้ว่าบุรีรัมย์จะเป็นเมืองที่มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันแบบพหุชาติพันธุ์ จะพบว่า วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างอาจเกิดจากการผสมผสานของประเพณีของหลายชาติพันธุ์จนไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นของกลุ่มไหน อาทิ ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอประโคนชัยซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทย-เขมร และกลุ่มไทย-ลาวปน ๆ กัน ไม่ได้มีการแสดงให้เห็นถึงศิลปะ วัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างชัดเจน นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามประเพณีของจังหวัด เช่น ประเพณีการขึ้นเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งคนบุรีรัมย์ทุกคนจะรู้กันว่าเป็นประเพณีแบบไทย-เขมรที่จัดขึ้นเป็นประจำในเดือนเมษายนของทุกปี แต่อ่อนเรื่องการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการมากพอ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวไทยจากจังหวัดอื่น ๆ หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวต่างชาติเอง ก็มักไม่ค่อยทราบกันว่า มีการจัดงานประเพณีแบบนี้อยู่เพราะไม่ได้ติดตามข่าว ถ้ามีการทำการประชาสัมพันธ์แบบที่เข้าถึงตัวและโดนใจนักท่องเที่ยวน่าจะทำให้ประสบความสำเร็จมากกว่า”

สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดอ่อน (Weakness) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกบางแห่งทรุดโทรม และยังไม่ได้มาตรฐาน ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อต่อยอดงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนเพื่อการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ในตลาดการค้า มีความต่อเนื่องของการส่งเสริม

และสนับสนุนจากภาครัฐในเชิงปฏิบัติ บางประเพณีของคนบุรีรัมย์ก็ไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนพอ และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีพอเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้การคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรถโดยสารสาธารณะยังไม่มี การเชื่อมโยงไป และเกิดความไม่ต่อเนื่องในการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวแบบบูรณาการได้หากนักท่องเที่ยวไม่นำรถยนต์ส่วนตัวมา

ตาราง 4 ข้อมูลสรุปความคิดที่เห็นเกี่ยวกับจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่มีผลกระทบต่อในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไรร	1. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดการบริหารจัดการที่ดี	1. การคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรถโดยสารสาธารณะยังไม่มีการเชื่อมโยงไปถึง	1. ขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อต่อยอดงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนเพื่อการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ในตลาดการค้า	1. บางประเพณีของคนบุรีรัมย์ไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนพอ
	2. ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว	2. ไม่มีการจัดโปรแกรม หรือเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการ	2. ความไม่ต่อเนื่องจากภาครัฐในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแบบบูรณาการ	2. ขาดการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างบูรณาการ
	3. สิ่งอำนวยความสะดวกบางแห่งทรวุฒิมหาวิทยาลัยยังไม่ได้มาตรฐาน	3. บุริรัมย์ยังถูกมองว่าเป็นเมืองทางผ่าน	3. ผู้นำท้องถิ่นเป็นบางชุมชนขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา	

ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโอกาส (Opportunities) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับโอกาส (Opportunities) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

3.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงสามารถพัฒนาด้านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

“มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด นครราชสีมา สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และจังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน โดยมีการเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดร่วมกับประเทศกัมพูชา และจังหวัดใกล้เคียงอย่าง นครราชสีมา มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ และศรีสะเกษ ส่งผลให้มีการลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น”

3.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“การเดินทางมายังจังหวัดบุรีรัมย์มีความสะดวก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางเครื่องบิน และมีการสนับสนุนจากภาครัฐด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเพิ่มเติม”

“ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการคมนาคม มีการปรับปรุงเส้นทางในการเดินทางจาก 2 ช่องทางจราจร เป็น 4 ช่องทางจราจรในเส้นทางหลักที่เดินทางเข้ามาในตัวจังหวัดบุรีรัมย์และระหว่างอำเภอใหญ่ ๆ รวมทั้งมีการพัฒนาถนนขนาด 2 ช่องจราจรจากดินลูกรังเดิม ๆ ให้เป็นถนนคอนกรีตลาดยางมะตอยเพื่อให้ความคล่องตัวในการเดินทางในอำเภอที่อยู่ห่างไกล ในการเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางที่วิ่งจากกรุงเทพมหานครมาที่จังหวัดบุรีรัมย์มีนับสิบเที่ยว รวมทั้งการโดยสารรถไฟที่วิ่งผ่านอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์มี

ความสะดวกสบายเป็นอย่างมาก มีการยกระดับสนามบินพาณิชย์ของบุรีรัมย์ให้เป็นสนามบินคู่กลางเพื่อรองรับการขนส่งสินค้า รวมทั้งจำนวนนักท่องเที่ยววันนักเดินทางทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศโดยมีการก่อสร้างเพื่อปรับปรุงอาคารผู้โดยสารให้สามารถนำอากาศยานมาจอดเทียบอาคาร เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถเดินเข้าตัวอาคารได้เลย ไม่จำเป็นต้องลงจากเครื่องบินแล้วเดินทางรุ่มบนลานจอดเครื่องบินเพื่อเข้าสู่อาคารผู้โดยสารเหมือนที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน”

3.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“บุรีรัมย์มีเขยฝรั่งอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นได้ และรัฐบาลออกนโยบายให้บุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว”

“ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าจังหวัดบุรีรัมย์มีหญิงงามอยู่ทั่วทุกหัวระแหง เนื่องจากในปัจจุบันพบว่า มีชาวต่างชาติที่มาแต่งงานอยู่กับสาวบุรีรัมย์อยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดคำที่ทุกคนพูดกันติดปากว่า“เขยฝรั่ง” ชาวต่างชาติเหล่านี้บ้างก็มาทำงานในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเทศไทย บ้างก็เป็นนักฟุตบอลในทีมบุรีรัมย์ยูไนเต็ด บ้างก็พบรักกับสาวไทยตั้งแต่อยู่ที่ต่างประเทศ ความรักที่ไร้พรมแดนนี้ส่งผลดีกับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นอย่างมาก เพราะเจ้าของภาษามาเองมาอยู่ที่บุรีรัมย์นี้เอง พวกเขาจะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยให้บุรีรัมย์ไม่ต้องเสียงบประมาณในการประชาสัมพันธ์มากนัก อีกทั้งเขยฝรั่งเหล่านี้ยังสามารถช่วยสอนภาษาให้กับคนในชุมชนได้ด้วย นอกเหนือจากนี้ รัฐบาลปัจจุบันได้มีการออกนโยบายกำหนดให้มี 55 เมืองรองทั่วประเทศ เพื่อการกระจายรายได้สู่ชุมชนให้ทั่วถึงทุกตำบล โดยจังหวัดบุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองรองดังกล่าวอีกด้วย”

3.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“การสร้างสนามฟุตบอลช้างอารีนา และสนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตช่วยทำให้มีการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม รวมทั้งจังหวัดบุรีรัมย์มีเขตชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย จึงทำให้มีการร่วมมือกันในการบูรณาการการจัดการท่องเที่ยวได้”

“จากที่ทุกคนทราบกันดีว่า คำขวัญของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีอยู่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำเมืองกีฬา” ความเป็นเมืองกีฬาของจังหวัดบุรีรัมย์ เกิดจากการที่บุรีรัมย์มีการก่อสร้างสนามกีฬาฟุตบอลระดับเวิร์ลด์คลาสแห่งเดียวในประเทศไทยจากวิสัยทัศน์อันยาวไกลของอดีตนักการเมืองคนดังของบุรีรัมย์ ซึ่งทำให้มีผู้ที่ชื่นชอบกีฬาฟุตบอลทั้งที่เป็นชาวไทย และชาวต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เดินทางมาแวะเยี่ยมชมสนาม และเข้าชมการแข่งขันฟุตบอลกันเป็นจำนวนมากโดยนอกจากนักกีฬาที่มาทำการแข่งขันแล้ว ยังมีครอบครัวของนักกีฬา และผู้ติดตามที่มาร่วมเชียร์ และให้กำลังใจ นอกจากนี้สนามฟุตบอลก็ยังมีสนามแข่งรถชิงอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตที่รองรับการแข่งขันรถฟอร์มูลาวัน สิ่งนี้ทำให้หมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนโอทอปนวัตกรรมได้รับประโยชน์ เพราะหมู่บ้านเหล่านี้มีโฮมสเตย์ไว้คอยรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในเวลาที่มีการแข่งขันกีฬา โดยนอกเหนือจากการมาเข้าร่วมการแข่งขัน หรือร่วมเชียร์แล้ว ผู้คนเหล่านี้ยังใช้เวลาที่เหลือก่อนกลับภูมิลำเนา โดยการไปเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการไปเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนแบบสลัวไลฟ์ที่น่าประทับใจ นอกจากนี้จังหวัดบุรีรัมย์ตั้งอยู่ในเขตอีสานใต้ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ และมีอาณาเขตด้านทิศใต้ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ทำให้เกิดความร่วมมือด้านการจัดการการท่องเที่ยว และการค้าบริเวณชายแดน อย่างที่ทุกคนน่าจะทราบกันว่า ปราสาทหินเขาพนมรุ้งเป็น 1 ในปราสาทกลุ่มราชมรรคากลุ่มเดียวกับปราสาทหินนครวัดนครธมของกัมพูชา จึงทำให้มีการเชื่อมโยงกันได้ดี”

สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโอกาส (Opportunities) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า รัฐบาลมีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และเขตชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา จึงทำให้มีการร่วมมือกันในการบูรณาการการจัดการท่องเที่ยว โดยบุรีรัมย์เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณในประเทศไทย มีการสนับสนุนจากภาครัฐเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยจัดตั้งโครงการ

หมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีจำนวน 98 หมู่บ้าน นอกจากนี้การสนับสนุนให้บุรีรัมย์เป็นเมืองกีฬา ถือเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนา และฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเพิ่มขึ้น ปัจจัยอีกส่วนหนึ่งคือการทำบุรีรัมย์มีเขยฝรั่งอยู่เป็นจำนวนมากทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวสามารถทำได้โดยง่าย โครงการพัฒนาด้านระบบการคมนาคมของจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีอย่างต่อเนื่องทั้งการขยายช่องทางการจราจรบนถนนเส้นทางหลักที่เข้าสู่ตัวจังหวัด และการพัฒนาท่าอากาศยานบุรีรัมย์เพื่อรองรับเครื่องบินขนาดใหญ่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทางมากขึ้นได้

ตาราง 5 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร	1 มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงสามารถพัฒนาด้านการค้าขายแดนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1 การเดินทางมายังจังหวัดบุรีรัมย์มีความสะดวก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางเครื่องบิน 2 การสนับสนุนจากภาครัฐด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเพิ่มเติม	1 บุรีรัมย์มีเขยฝรั่งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถทำหน้าทีในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวต่างประเทศได้ 2 รัฐบาลออกนโยบายให้บุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว	1 มีการสนับสนุนให้บุรีรัมย์เป็นเมืองกีฬา ซึ่งสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2 จังหวัดบุรีรัมย์มีเขตชายแดนติดต่อกับกลุ่มพหุชาติจึงทำให้มีการร่วมมือกันในการบูรณาการการจัดการท่องเที่ยวได้
	2 มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอภิมหานครในได้			
	3. หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนโอท็อปนวัตกรรม			

ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับอุปสรรค (Threats) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับอุปสรรค (Threats) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

4.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“รูปแบบการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีหลากหลาย ชุมชนท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้ที่ต่อยอดทักษะ”

“รูปแบบในการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังไม่มีหลากหลาย เนื่องจากลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวจะมีความคล้ายคลึงกัน โดยยังเป็นการจัดการแบบชาวบ้าน เช่น พิพิธภัณฑสถานยุคก่อนประวัติศาสตร์ วัดป่าพระสบาย ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่สวนยางพาราของชาวบ้านที่ยกให้วัด การดูแลรักษาพิพิธภัณฑสถาน และโบราณวัตถุที่ถูกขุดค้นพบจะมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของที่ดินทำหน้าที่เป็นยามเฝ้าไม่ให้อาจารย์มาลักขโมยของล้ำค่าเหล่านี้ไปขาย เป็นต้น ยังไม่มีการนำเอานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น นอกจากนี้หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวที่มีความตื่นตัวที่จะพัฒนาชุมชนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว และซื้อผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน แต่ชุมชนส่วนใหญ่มักผลิตสินค้าที่เหมือน ๆ กัน ไม่ค่อยมีชุมชนที่มีความแตกต่างโดดเด่นจากหมู่บ้านอื่น หากมีหน่วยงานของรัฐมาจัดฝึกอบรมเพื่อให้ชุมชนมีองค์ความรู้ในการต่อยอดทักษะฝีมือที่มีอยู่จะทำให้สามารถแข่งขันได้

4.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวรอง และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง”

“ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวรอง โดยไม่ค่อยมีป้ายสื่อความหมายที่บอกเส้นทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ ที่จะสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวรองที่มีกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัดได้ ถ้ามีการทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวรองกับแหล่งท่องเที่ยวรองเอาไว้ด้วยกัน หรืออาจจะทำเป็นแพ็คเกจท่องเที่ยวที่รวมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเอาไว้ด้วยกัน และมีการจัดทำเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ ให้เชื่อมถึงกันได้โดยง่ายน่าจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกมากขึ้น อุปสรรคข้ออย่างหนึ่งที่กำลังสร้างผลกระทบให้การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันคือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่ทำลายของค์รวมทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และเศรษฐกิจโลกตั้งแต่ปลายปี 2562 เป็นต้นมา”

4.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปนวัตกรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“กฎหมายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน มีข้อจำกัดสำหรับการใช้พื้นที่เพื่อการทำธุรกิจ พาณิชยกรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว”

“พื้นที่ในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม หรือสปก. โดยทางรัฐบาลมีนโยบายให้ผู้ที่ไม่มียากินสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยการประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ซึ่งรัฐโดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมจะมอบที่ดินในเขตปฏิรูปให้บุคคลเหล่านี้เพื่อใช้ทำกิน โดยในปัจจุบันเกษตรกรชาวบุรีรัมย์ส่วนใหญ่ทำสวนยางพารา และไร่มันสำปะหลัง ซึ่งราคาค่อนข้างตกต่ำอย่างมาก รายได้จากการทำการเกษตรไม่ครอบคลุมต้นทุนที่สูญเสียไป อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปนั้นสร้างข้อจำกัดให้กับเกษตรกรโดยไม่อนุญาตให้มีการใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หากมีการแก้ไขกฎหมายที่เอื้อให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ความสามารถในด้านการเกษตร เข้ากับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีเกษตรชุมชนได้ นอกเหนือจากเกษตรกรรายอื่น ๆ ที่มีที่ดินเป็นโฉนดซึ่งสามารถทำธุรกิจเชิงพาณิชย์ได้”

4.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“วิกฤติเศรษฐกิจของโลกและสถานการณ์ของแพร่ระบาดของโรคติดต่อ รวมทั้งการที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ”

“วิกฤติเศรษฐกิจของโลกอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 ที่ทำลายระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย และของโลก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการบริการที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะรายได้หลักของประเทศไทยมาจาก อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนี้ ลูกค้านักส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศที่นำเม็ดเงินมูลค่ามหาศาลเข้ามาประเทศไทยของเรา เมื่อมีโรคระบาดแพร่ไปทั่วโลกจนทำให้เกิดการปิดประเทศเพื่อปิดกั้นการแพร่เชื้อจากต่างประเทศ ทำให้ระบบเศรษฐกิจรวมของประเทศเรามีปัญหาอย่างหนัก นอกเหนือจากนี้มีพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ ส่วนใหญ่มาเที่ยวแบบมาแค่แวะผ่านก่อนกลับ ใช้เวลาไม่มากในการเที่ยวชม นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่อยากเปลี่ยนบรรยากาศการใช้ชีวิตในเมืองมาเป็นการใช้ชีวิตแบบสโลว์ไลฟ์ตามวิถีชีวิตของชุมชน”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอุปสรรค (Threats) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมาจากรูปแบบการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีหลากหลาย ชุมชนท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้ที่ต่อยอดทักษะงานฝีมือเพื่อการแข่งขันในตลาด รวมทั้งในปัจจุบันเกิดวิกฤติเศรษฐกิจของโลก และสถานการณ์ของแพร่ระบาดของโรคติดต่อ นักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่สมบูรณ์พอ และกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินทำให้มีข้อจำกัดสำหรับการใช้พื้นที่เชิงพาณิชย์กรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ตาราง 6 ข้อมูลสรุปความคิดค้นเกี่ยวกับอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
จังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร	1 รูปแบบการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังไม่มีความหลากหลาย	1 ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวรอง	1 กฎหมายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน มีข้อจำกัดสำหรับการใช้พื้นที่เชิงพาณิชย์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ข้องกับการท่องเที่ยว	1 วิฤติเศรษฐกิจของโลก และ สถานการณ์ของแพร่ระบาดของโรคติดต่อ
	2 ชุมชนท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้ที่ต่อยอดทักษะ	2 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง		2 นักท่องเที่ยวไม่เคยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ

ผลการศึกษาวิจัยจากคำถามการวิจัยข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structural In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การประเมินองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (6 As) และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Attractions) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Attractions) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

1.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณที่มีประวัติศาสตร์หลายพันปี โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม”

“จังหวัดบุรีรัมย์มีความโดดเด่นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีอัตลักษณ์น่าสนใจหลากหลาย เนื่องจากเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน การมีร่องรอยของอารยธรรมขอมโบราณ มีการสร้างศาสนสถานที่สวยงามและยิ่งใหญ่ รวมทั้งมีการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของพหุชาติพันธุ์ถึง 4 ชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ซึ่งอยู่ร่วมกันจนเกิดวิถีชีวิตต่างสังคม ต่างวัฒนธรรม ต่างประเพณี แต่ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ นอกจากนี้ทางจังหวัดบุรีรัมย์มีนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมุ่งการรักษา และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เชื่อมโยงให้เกิดการเกี่ยวพันกันภายใต้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวหลักจะเน้นไปที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม ด้วยความที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คน

บุรีรัมย์จะนึกถึงอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก และเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ปราสาททั้งสองแห่งนี้เป็นศิลปะขอม มีการก่อสร้างปราสาทโดยใช้เวลายาวนาน ซึ่งปราสาทเขาพนมรุ้งจะมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความมหัศจรรย์ในเชิงสถาปัตยกรรม (ปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ขึ้น-ตกตรงกับ 15 ช่องประตู) โดยใน 1 ปีจะมีปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้น 4 ครั้ง โบราณสถานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ยังอยู่ในการกำกับดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมุ่งงบประมาณในการดูแลรักษาให้มีสภาพดี”

1.2 **ผู้แทนภาคเอกชน** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“จังหวัดบุรีรัมย์มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่จริง โดยเห็นได้ชัดเจนจากทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งเป็นที่รำลึกถึงความอลังการของสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัยเขมรโบราณ”

“เมื่อพูดถึงจังหวัดบุรีรัมย์แล้ว ทุกคนจะรู้ว่าเรามีแหล่งโบราณสถานที่เป็นร่องรอยประวัติศาสตร์ขอมโบราณที่มีอยู่จริง และมีความยิ่งใหญ่อลังการ ไม่ใช่สถาปัตยกรรมที่เพิ่งถูกสร้างเหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ไม่ใช่ว่ามีทุนทรัพย์มากพอก็สามารถสร้างได้เลย สิ่งที่เราจะมีแม้จะมีเงินมากสักแค่ไหนก็ไม่สามารถสร้างได้ทัดเทียม ความเป็นเมืองประวัติศาสตร์แบบที่บุรีรัมย์เป็นนั้นถือเป็นเสน่ห์ของจังหวัดเรา ซึ่งไม่มีที่ไหนเปรียบเทียบกับได้ เพียงแค่ให้พ่อเมืองของบุรีรัมย์ (ผู้ว่าราชการจังหวัด) มีนโยบายในการสร้างความชัดเจนในการพัฒนา และส่งเสริมโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง อย่าให้นโยบายเหล่านี้หายไปเหมือนแค่จุดประทัดแล้วก็ดับไปเพียงแค่นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาและส่งเสริมหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี และการบริหารจัดการโฮมสเตย์ที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้านให้มีสภาพ และระดับการบริการที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจ”

1.3 **ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดบุรีรัมย์หลัก ๆ แล้วจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี”

ซึ่งมีกระจายอยู่ในทั่วทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของ แต่ละหมู่บ้าน งานหัตถศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์”

“บุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทำให้สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลักจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมของอาณาจักรขอมโบราณ อาทิเช่น ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ วัดเขาพระอังคาร ปราสาทบ้านบุ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ อยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไทย-โคราช กลุ่มไทย-ลาว กลุ่มไทย-เขมร และกลุ่มไทย-ส่วย หรือชาวกูยที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับช้าง งานหัตถศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะเป็นงานผ้า เช่น ผ้าชิ้นดินแดงของอำเภอนาโพธิ์ ผ้าไหมภูอัคนีของหมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งได้จดลิขสิทธิ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยผ้าไหมภูอัคนีจะเป็นผ้าที่เกิดจากการหมักย้อมสีของผ้าจากดินภูเขาไฟที่อยู่บริเวณป่าเชิงเขาพระอังคาร ซึ่งเป็นหนึ่งในภูเขาไฟ 6 ลูกที่ดับไปแล้วของบุรีรัมย์ นอกจากนี้งานหัตถศิลป์ที่โดดเด่นคือ ผ้าฝ้ายหมักโคลนบารายพันปีของหมู่บ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้อยู่ในบริเวณที่ตั้งของปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งจะมีบาราย หรือแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมโบราณ ชาวบ้านจึงได้ลองนำเอาดินโคลนจากบารายแห่งนี้มาหมักย้อมสีผ้า เป็นต้น”

1.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของบุรีรัมย์ ประกอบด้วยโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม หรือพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ รวมทั้งวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง นอกจากนี้ก็ยังมีอาหารพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของอีสานใต้ ซึ่งบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้อันประกอบไปด้วยจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ โดยสิ่งดึงดูดใจต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ครบถ้วนให้กับคนบุรีรัมย์เพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้กับจังหวัดได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวสอบถามข้อมูล”

“ถ้ามองถึงสิ่งดึงดูดใจ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น อันแรกก็จะพูดถึงศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ ซึ่งอยู่ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการจัดแสดงโบราณวัตถุทางประวัติศาสตร์ของบุรีรัมย์ แสดงการจำลองวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ใน

จังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ กลุ่มไทย-โคราช (ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอที่ใกล้กับจังหวัดนครราชสีมา) กลุ่มไทย-ลาว (อาศัยอยู่ในทั้ง 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์) กลุ่มไทย-เขมร (อาศัยอยู่ในอำเภอที่ตั้งอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา) และกลุ่มไทย-ส่วย หรือชาวกูย (อาศัยอยู่ในทางทิศเหนือ และทิศตะวันออกของบุรีรัมย์ ซึ่งติดกับจังหวัดสุรินทร์) นอกจากนี้ยังมีศูนย์หัตถกรรมผ้าไหมตีนแดงที่อำเภอนาโพธิ์ พิพิธภัณฑ์อำเภอบ้านกรวด พิพิธภัณฑ์ยุคก่อนประวัติศาสตร์วัดป่าพระสบาย แหล่งเตาเผาโบราณบ้านกรวด ลานหินตัด อาหารพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของบุรีรัมย์ได้แก่ กุ้งจ่อม และลูกชิ้นยี่นกิน ดนตรีพื้นบ้านจะเป็นวงกันตรึม ซึ่งเป็นดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ซึ่งนิยมเล่นกันในพื้นที่อีสานใต้ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ส่วนมหกรรม และประเพณีที่สำคัญประกอบด้วยประเพณีการขึ้นเขาพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอประโคนชัย (แบบไทย-เขมร) มหกรรมว่าวอีสาน อำเภอห้วยราช ประเพณีแข่งเรือยาว กลางลำน้ำมูล อำเภอสตึก และเทศกาลแข่งขันลูกชิ้นยี่นกินนานาชาติ ไม่ใช่ว่าคนบุรีรัมย์จะทราบข้อมูลของสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเหล่านี้ครบทั้งหมด เพราะไม่มีหน่วยงานใดที่เผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ให้คนในพื้นที่รับรู้ หากมีการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ และนำข้อมูลมาเผยแพร่ให้ชุมชนได้รับรู้ และซึมซับไว้ในใจ จะถือเป็นสิ่งที่ดีเพราะชุมชนจะได้ช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลเหล่านี้ให้กับนักท่องเที่ยวได้”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)

เชิงวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณที่มีประวัติศาสตร์หลายพันปี โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และยังมีศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ที่จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ รวมทั้งวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง นอกจากนี้ก็ยังมีอาหารพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของอีสานใต้ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวกว่าร้อยหมู่บ้าน ซึ่งมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้าน งานหัตถศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งดึงดูดใจต่าง ๆ

เหล่านี้่าจะมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ครบถ้วนให้กับคนบุรีรัมย์เพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการ
ประชาสัมพันธ์ให้กับจังหวัดได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวสอบถามข้อมูล

ตาราง 7 ข้อมูลสรุปความคิดที่เห็นเกี่ยวกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตัวธุรกิจเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักท่องเที่ยว
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	บุรีรัมย์มีร่องรอยทาง	แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	โบราณสถานทางประวัติศาสตร์
เชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์	ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะเส้นทาง	ประวัติศาสตร์ที่มีอยู่จริง โดยเห็นได้ชัดชัดเจนจากแหล่ง	หลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักร	ศูนย์วัฒนธรรม หรือพิพิธภัณฑ์
1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	โบราณซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานนับพันปี โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง	ขอไปราณ มีวิถีชีวิตของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวกว่าร้อยหมู่บ้าน รวมทั้งศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้าน	รวมทั้งวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ยังมีอาหารพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน
2 การคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)	ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งมี	ความอลังการยิ่งใหญ่	
3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	กรมศิลปากร			
4 บริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries)				
5 ที่พักแรม (Accommodations)				
6 กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)				

ส่วนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Accessibility) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม(Accessibility) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

2.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตรงกันว่า

“เส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักทางวัฒนธรรมเช่น ปราสาทพนมรุ้ง เป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก ในทางตรงกันข้าม เส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองบางแห่งยังเป็นดินลูกรัง และในบางช่วงเกิดการชำรุด ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทาง”

“เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงจังหวัดบุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยรถยนต์ (ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครประมาณ 4 – 5 ชั่วโมง) รถทัวร์โดยสาร (ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครประมาณ 6 ชั่วโมง) ทางรถไฟ (ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครประมาณ 8 ชั่วโมง) และทางเครื่องบิน (ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพมหานครประมาณ 45 นาที) ถนนที่เข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์เป็นถนนลาดยางขนาด 4 และ 6 ช่องจราจร โดยมีกล้องตรวจจับความเร็วอยู่ในหลายจุดเพื่อป้องกันการขับเร็ว ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ และการเสียชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งถนนที่เป็นเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลัก เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้งที่มีการก่อสร้างถนนลาดยางขึ้นบริเวณใกล้กับตัวปราสาท เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้นักท่องเที่ยวสูงอายุสามารถเข้าชมตัวปราสาทได้โดยไม่ต้องเดินขึ้นจากทางขึ้นบันไดนาคที่มีความสูงชัน แต่ก็มีบางแหล่งท่องเที่ยวหลักที่ถนนที่เป็นเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวยังเป็นดินลูกรัง และมีฝุ่นตลบอบอวล เช่น ทางขึ้นวัดเขาพระอังคาร ซึ่งบริเวณทางขึ้นจะเป็นโรงไม้หิน ในทางตรงกันข้าม ถนนที่เป็นเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวรองหลายแห่งยังไม่ค่อยสะดวก เนื่องจากยังเป็นถนนเดิม เป็นดินลูกรัง หินคลุก และถนนลาดยางที่เกิดการชำรุดเป็นหลุม เป็นบ่อ ขาดการดูแลรักษาที่ดีเท่าที่ควร”

2.2 **ผู้แทนภาคเอกชน** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตรงกันว่า

“การเดินทางมาจังหวัดบุรีรัมย์มีความสะดวกอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางบก และทางอากาศ ส่วนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีเส้นทางที่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจรที่มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวหลัก และถนนสภาพไม่ดีที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวรอง”

“การคมนาคมที่เข้าถึงจังหวัดบุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางบกโดยรถยนต์ รถทัวร์โดยสาร และรถไฟ และทางอากาศโดยเครื่องบิน รถโดยสารภายในจังหวัดมีให้บริการเฉพาะในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ และบริเวณที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลัก และยังมีรถรับจ้างทางเลือกเช่น บริการของแกร็บ (Grab) ซึ่งเริ่มมีให้บริการในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์เป็นต้น ในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวหลัก นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการรถสองแถวหรือรถตู้โดยสารสำหรับเส้นทางที่มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวหลัก ซึ่งเป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจร รวมทั้งมีการสร้างถนนเพื่อเดินทางขึ้นไปใกล้ ๆ กับตัวแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่ไม่ต้องเดินขึ้นทางบันไดนาคซึ่งมีความสูงชัน และอันตราย ในทางตรงกันข้าม เส้นทางที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวรองบางแห่ง ยังมีสภาพเป็นดินลูกรัง หรือมีฝุ่นตลบอบอวล มีการชำรุด เป็นหลุม เป็นบ่อ ทำให้ไม่มีความสะดวกในการเดินทางเป็นอย่างยิ่ง”

2.3 **ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตรงกันว่า

“เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจร และสามารถเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปสู่แหล่งท่องเที่ยวรองได้โดยง่าย แต่ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองส่วนใหญ่ขาดการดูแลรักษาที่ดีพอ จึงเกิดการชำรุด เสียหาย ไม่มีความสะดวกในการเดินทาง”

“ถนนหนทางในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางขนาด 2 – 4 ช่องจราจร พร้อมทั้งมีการติดตั้งกล้องตรวจจับความเร็วของยานที่สัญจรจากตัวอำเภอเมืองบุรีรัมย์ไปอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัด เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถนนที่เป็นการเข้าถึง

แหล่งท่องเที่ยวหลักมีสภาพดี มีความปลอดภัย สิ่งแวดล้อมบริเวณรอบ ๆ อยู่ในสภาพดี นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการรถโดยสารระหว่างจังหวัด หรือรถรับจ้างเพื่อเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวหลักได้โดยง่าย หากแต่การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวรองจำนวนมาก นักท่องเที่ยวอาจพบกับปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ เนื่องจากสภาพถนนที่มีการชำรุดเสียหายเป็นหลุม เป็นบ่อ ในบางจุดเป็นถนนดินลูกรัง ซึ่งเป็นถนนเดิม ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทางเป็นอย่างมาก

2.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตรงกันว่า

“นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์ได้ทั้งทางบก และทางอากาศ ในการเดินทางในจังหวัดบุรีรัมย์มีรถโดยสาร และรถตู้โดยสารที่ให้บริการผู้โดยสารจากอำเภอเมืองไปสู่อำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวหลัก นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวรองที่อาจยังเป็นถนนเดิม ๆ ที่ยังเป็นดินลูกรัง”

“ในการเดินทางมาท่องเที่ยวที่บุรีรัมย์ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว หรือโดยสารรถทัวร์ รถไฟ และ/หรือทางเครื่องบิน ซึ่งถือว่าไม่ลำบากมากนัก เนื่องจากทางจังหวัดบุรีรัมย์ได้มีการปรับปรุงถนนสายหลักให้มีขนาด 4 ช่องจราจร รวมทั้งมีการติดตั้งกล้องตรวจจับความเร็วของรถที่สัญจร เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนี้มีการปรับปรุงอาคารผู้โดยสารภายในท่าอากาศยานบุรีรัมย์ รวมทั้งการขยายทางวิ่ง และการเพิ่มหลุมจอดสำหรับเครื่องบินขนาดใหญ่ เพื่อรองรับจำนวนผู้โดยสาร และนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี สำหรับเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลักนั้น จะมีรถตู้โดยสารประจำทางที่รับส่งผู้โดยสารจากอำเภอเมืองบุรีรัมย์ไปยังอำเภอรอบนอก ซึ่งจะผ่านแหล่งท่องเที่ยวหลักด้วย นอกเหนือจากนี้ยังมีรถรับจ้างให้บริการอยู่จำนวนมากด้วย ในแหล่งท่องเที่ยวหลักบางแห่งเช่น ปราสาทหินพนมรุ้งมีการสร้างถนนลาดยางขนาด 2 ช่องจราจรขึ้นไปจนถึงด้านหลังของตัวปราสาท เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเข้าชมปราสาทโดยไม่ต้องเดินขึ้นทางบันไดนาคเหมือนที่เคยทำมาก่อนหน้านี้ สามารถช่วยลดระยะเวลาในการเดินทางเข้าชมได้ ในทางตรงกันข้ามสำหรับแหล่งท่องเที่ยวรอง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งก็จะเป็นแบบดั้งเดิม กล่าวคือ บางเป็นถนนดินลูกรัง บางเป็นหินคลุก บางแห่งตั้งอยู่ใกล้กับโรงโม่หิน ซึ่งจะมีละอองฝุ่น หรือพื้นถนนอาจเป็นหลุม

เป็นบ่อ ซึ่งขาดการดูแลรักษา ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้เกิดความไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว และมีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมน้อย”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการคมนาคม (Accessibility) ที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์ได้ทั้งทางรถยนต์ส่วนตัวและรถทัวร์โดยสาร ทางรถไฟ และทางอากาศ ในการเดินทางในจังหวัดบุรีรัมย์มีรถบัสโดยสาร และรถตู้โดยสารที่ให้บริการรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอเมืองไปสู่อำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวหลัก เส้นทางเข้าถึงส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจร และสามารถเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปสู่แหล่งท่องเที่ยวรองได้โดยง่ายนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวรองที่ เพราะเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองส่วนใหญ่ยังเป็นดินลูกรัง และในบางช่วงเกิดการชำรุด เป็นหลุมเป็นบ่อ ขาดการดูแลรักษาที่ดีพอ จึงไม่มีความสะดวกในการเดินทาง

ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (Amenities) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (Amenities) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

3.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังต้องมีการปรับปรุง และพัฒนาต่อไป เพราะยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี”

“สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกทาง สัญญาณอินเตอร์เน็ต ร้านอาหาร ห้องน้ำ ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ยังต้องมีการปรับปรุง และพัฒนา เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะพบสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ตามแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียงเท่านั้น จะมีการจัดการที่เป็นระบบ ซึ่งควบคุมดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองที่อยู่ตามหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวอาจไม่เจอสิ่งอำนวยความสะดวกเลย เมื่อมีไม่เพียงพอจึงเป็นเหตุให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวหลักมาก ในบางจุดมีห้องน้ำไม่พอ บางที่ไม่มีการแบ่งแยกห้องน้ำชาย ห้องน้ำหญิง คือต้องใช้ร่วมกันทั้งชายหญิง ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ ที่มีการชำรุด ชี้อาจผิดก็มี หรือบางป้ายสื่อข้อมูลที่ไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวสับสน และหลงทาง”

3.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยรวมยังมีไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น”

“เมื่อพูดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปี ในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอ บ้ายบอกทางจะมีให้เฉพาะเส้นทางที่มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดหลัก ๆ เท่านั้นเช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ เป็นต้น รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวอำเภอต่าง ๆ บ้ายสื่อความหมายก็เช่นเดียวกัน บางป้ายข้อมูลยังเป็นข้อมูลเก่า สัญญาณอินเตอร์เน็ตมีให้บริการเฉพาะในจุดใหญ่ ๆ ส่วนในแหล่งท่องเที่ยวรองมักจะไม่ค่อยพบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกเลยจริง ๆ แล้วน่าจะมีการบริหารจัดการให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ เพื่อจะได้มีการกระจายรายได้ไปอย่างทั่วถึงทุกชุมชน ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน”

3.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปวิถีชีวิต ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเช่น จุดชมวิว บ้ายแนะนำสถานที่ บ้ายบอกทาง ร้านอาหาร สุขา ร้านขายของที่ระลึก ยังมีไม่เพียงพอควรจะมีการปรับปรุง และพัฒนารูปแบบให้ทันสมัย เราสามารถพบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลักเท่านั้น ”

“สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น บ้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายบางแห่งมีการชำรุด ลูกศรชี้บอกทางบิดเบี้ยว นักท่องเที่ยวที่ไม่ชินทางอาจหลงทางได้ เราสามารถพบจุดชมวิวได้เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง อุทยานเขากระโดง เป็นต้น สัญญาณอินเตอร์เน็ตไร้สายจะมีให้บริการเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลักเช่นเดียวกัน ส่วนที่ต้องปรับปรุง และพัฒนามาตรฐานอย่างเร่งด่วนคือ ห้องน้ำ และสุขาที่มีให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งขาดการดูแลรักษาความสะอาดที่ดูสุขลักษณะ ในยามที่มีการแข่งขันกีฬาฟุตบอล หรือการแข่งขันจักรยานยนต์ทางเรียบรายการใหญ่ ๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวบางส่วนจำนวนมากใช้เวลาระหว่างพักการแข่งขัน เดินทางมาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดความแออัดในการใช้ห้องสุขา ถึงแม้ว่าในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวตัวอย่าง อย่างหมู่บ้านโคกเมือง และหมู่บ้านเจริญสุข จะมีห้องน้ำให้บริการบริเวณศูนย์พัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอยู่หลายห้องก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอ น่าจะมีการสนับสนุนจากภาครัฐในการสร้างมาตรฐานในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ให้ทัดเทียมกันในทุกแหล่งท่องเที่ยว”

3.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“ป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกเส้นทาง และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ีมากพอ จุดชมวิวจะมีที่แหล่งท่องเที่ยวหลัก ร้านอาหารใหญ่ที่รองรับรูปทั่วใหญ่ ๆ มีน้อยมาก ห้องน้ำมีพอสมควรแต่ก็ยังไม่พอ ที่จอดรถมีเพียงพอ สัญญาณอินเตอร์เน็ตยังพอมืออยู่บ้าง ร้านขายของที่ระลึกมีอยู่พอสมควร จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาเป็นเมืองรองด้านท่องเที่ยว”

“ป้ายสื่อความหมาย และป้ายบอกเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีอยู่น้อยมาก นักท่องเที่ยวจะสามารถเห็นป้ายเหล่านี้แค่ในบริเวณที่ใกล้จะถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้วเท่านั้น ส่วนจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพของเมือง และหมู่บ้านมีเฉพาะที่เขากระโดงกับอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และวัดเขาพระอังคาร ป้ายที่บอกข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวหลักที่บอกถึงแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ จะมีอยู่บ้าง แต่มีสภาพที่ไม่น่ามอง และข้อมูลบางอย่างไม่มีการอัปเดต สัญญาณอินเตอร์เน็ตก็มีหน่วยงานของรัฐที่ดูแลอยู่ เพราะในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมีการใช้เฟซบุคแพนเพจเพื่อใช้สื่อสารข้อมูลท่องเที่ยวของชุมชน ร้านอาหารส่วนใหญ่ที่รองรับรูปได้จะไม่ค่อยมีมาก ร้านอาหารที่มีอยู่ก็จะเป็นเล็กตามหมู่บ้านในชุมชนมากกว่า ส่วนร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จะมีในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีที่นำเอาผลิตภัณฑ์สินค้าโอทอปของชุมชนมาขายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น เสื้อผ้าฝ้ายหมักย้อมโคลนบารายพันปีของหมู่บ้านโคกเมือง ผ้าไหมที่หมักย้อมสีจากดินภูเขาไฟของหมู่บ้านเจริญสุข เป็นต้น ที่จอดรถในบางแหล่งท่องเที่ยวมีพื้นที่มากพอ บางที่ก็ไม่พอถ้าในเวลาที่เป็นเทศกาลท่องเที่ยว ตู้เอทีเอ็มมีเรื่อย ๆ กระจายตามอำเภอใหญ่ ๆ เท่านั้น”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังต้องการปรับปรุง และพัฒนาต่อไป เพราะยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกเส้นทาง และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวยัง

ไม่มีมากพอ ควรจะมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้ทันสมัย จุดชมวิวจะมีที่แหล่งท่องเที่ยวหลัก ร้านอาหารใหญ่ที่รองรับกรุ๊ปทัวร์ใหญ่ ๆ มีน้อยมาก ห้องน้ำมีพอสมควรแต่ก็ยังไม่พอ ที่จอดรถมีเพียงพอ สัญญาณอินเตอร์เน็ตยังพอมืออยู่บ้าง ร้านขายของที่ระลึกมีอยู่พอสมควรนักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้น เพื่อรองรับการพัฒนาให้เป็นเมืองรองด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตาราง 9 ข้อมูลสรุปความคิดที่เห็นเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรอง
เป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาควิชาการ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเป็นอย่างไร	สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังคงมี การปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพราะยังไม่เพียงพอต่อการรองรับ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี	สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังคงมี การปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพราะยังไม่เพียงพอต่อการรองรับ และความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น	สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังคงมี การปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพราะยังไม่เพียงพอต่อการรองรับ และความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น	ปัจจัยต่าง ๆ ยังไม่มีนักทอ ศึกษาค้นคว้าวิจัยมากนัก แหล่งท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลัก ร้านอาหารใหญ่ที่รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังมีน้อย อยู่ห้องนำมีพอสมควรแต่ไม่พอ ที่จอดรถมีเพียงพอ ลัญญาณ อิมเตอร์เน็ตยังพอลืมอยู่บ้าง ร้านขายของที่ระลึกมีอยู่พอสมควร
1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)		เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น	การปรับปรุง และพัฒนารูปแบบ ให้ทันสมัย เราสามารถพบเห็นสิ่ง อำนาจความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลักเท่านั้น	
2 การคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)		ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น		
3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)				
4 บริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries)				
5 ที่พักแรม (Accommodations)				
6 กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)				

ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยว (Ancillaries)
ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยว (Ancillaries) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวินิจฉัยพบว่า

4.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังไม่พอ ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เท่านั้น โดยมีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด”

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น ตู้บริการเงินด่วน (เอทีเอ็ม) เคาน์เตอร์แลกเปลี่ยนเงินตรา ยังมีไม่มากพอ หน่วยงานบาลกัซิป โรงพยาบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพสต.) มีเพิ่มมากขึ้น ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ และในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม นักท่องเที่ยวจะพบศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยวโดยจะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือยุวมัคคุเทศก์ หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ คอยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ทางจังหวัดบุรีรัมย์ยังมีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ทำหน้าที่ให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีการช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกรณีที่ได้รับเหตุตามหลักเกณฑ์สากลในการให้ความช่วยเหลือเยียวยา”

4.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการทางการแพทย์เพียงพอ ซึ่งจะประสานงานกับศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่อยู่ในตัวจังหวัด”

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ตู้บริการเงินด่วน (เอทีเอ็ม) นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในเขตอำเภอ หรือตามตลาด และในแหล่งท่องเที่ยวหลัก อาทิ ปราสาทพนมรุ้ง และหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวที่อยู่ในตำบล หากนักท่องเที่ยวได้รับอุบัติเหตุ หรือเกิดเหตุไม่คาดฝันระหว่างที่มาเที่ยว จะมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลคอยให้ความช่วยเหลืออยู่ โดยจะมีการประสานงานกับศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ในการช่วยเหลือเยียวยาในขั้นตอนต่อไป”

4.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมีเฉพาะบริการที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น บริการทางสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเพียงไม่กี่คน เป็นต้น กรณีที่เกิดอุบัติเหตุ นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ตัวจังหวัดได้”

“ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวใหญ่ ๆ จะมีคนที่ดูแลเรื่องการให้บริการข้อมูลต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว แต่จะมีแค่ไม่กี่คนที่ทำหน้าที่ รวมทั้งในแหล่งท่องเที่ยวหลักบางแห่งนักท่องเที่ยวอาจไม่เจอศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวแต่จะมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลแทน ตู้เอทีเอ็มจะมีเฉพาะในตัวอำเภอ นักท่องเที่ยวต้องเตรียมเบิกเงินสดมาใช้จ่าย แต่ในบางครั้งสามารถทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปในมือถือได้ หากนักท่องเที่ยวประสบความลำบากในการมาท่องเที่ยว หรือประสบอุบัติเหตุ ในหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคนอื่น ๆ ที่ได้รับการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้การช่วยเหลือ โดยจะประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลในการให้ความช่วยเหลือต่อไป ในตัวจังหวัดจะมีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการช่วยเหลืออีกต่อหนึ่ง”

4.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีอยู่บ้างแต่ไม่พอตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก ในช่วงเทศกาล หลัก ๆ แล้วจะมีศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวหลัก และใน

ทุกตำบลจะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจะเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน”

“ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เป็นแบบ Information Centre จะมีไม่ครบทุกแหล่งท่องเที่ยว ตู้เอทีเอ็มต่าง ๆ จะมีเฉพาะในตำบล หรือตามตลาด หรือตามแหล่งท่องเที่ยวหลัก ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวสามารถชำระเงินต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือได้ ศูนย์ให้บริการทางการแพทย์ต่าง ๆ และศูนย์รับแจ้งเหตุจะมีในหมู่บ้านท่องเที่ยวเนื่องจากในแต่ละหมู่บ้านจะมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) และคนในชุมชนที่เข้ารับการอบรมการปฐมพยาบาลเบื้องต้นเพื่อรองรับการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ประสบเหตุรวมทั้งบริเวณทางแยกหลักที่มีป้ายจราจรทางหลวงประจำการอยู่จะมีเจ้าหน้าที่หน่วยกู้ภัยฉุกเฉินให้บริการอยู่ นอกเหนือจากนี้บุรีรัมย์ยังมีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ที่คอยให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวเมื่อเกิดอุบัติเหตุ หรือเสียชีวิต”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries) สำหรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังไม่พอ ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เท่านั้น การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนมีคนที่รู้เรื่องเพียงไม่กี่คน และในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมีเฉพาะบริการที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวจะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน กรณีที่ประสบอุบัติเหตุนักท่องเที่ยวและต้องการความช่วยเหลือและการเยียวยาสามารถติดต่อศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ได้ ตู้บริการเงินด่วน หรือตู้เอทีเอ็มจะมีเฉพาะในตัวอำเภอ หรือตำบลใหญ่ ๆ แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการธุรกรรมออนไลน์ได้

ตาราง 10 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรอง
เป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเป็นอย่างไร	บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้น ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมี เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เท่านั้น โดยมีศูนย์ช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด	บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ส่วนใหญ่ จะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก มี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นหน่วยงานหลัก ในการให้บริการทางการแพทย์ เพียงพอ ซึ่งจะประสานงานกับ ศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่อยู่ในตัวจังหวัด	บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมี เฉพาะบริการที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวโดยคน เป็นต้น กรณีที่เกิดอุบัติเหตุสามารถติดต่อศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ได้	บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีอยู่บ้างแต่ไม่พอตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากในช่วงเทศกาลโดยเฉพาะศูนย์บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวในบางแห่ง มีศูนย์รับแจ้งเหตุในทุหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว
1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)				
2 การคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)				
3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)				
4 บริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries)				
5 ที่พักแรม (Accommodations)				
6 กิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Activities)				

ส่วนที่ 5 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับที่พักแรม (Accommodations) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับที่พักแรม (Accommodations) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

5.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“ที่พักระดับสากลยังมีไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวจังหวัด แต่บริเวณใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีโฮมสเตย์ของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีซึ่งมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอทั่วทั้งจังหวัด”

“ที่พักแรมในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะเป็นของคนในพื้นที่ โดยจะกระจุกตัวอยู่ในตัวเมืองบุรีรัมย์ มีโรงแรมระดับมาตรฐานสากลอยู่แต่ไม่กี่แห่ง เช่น โรงแรมโมเดิร์นบายเพรเซอร์บุรีรัมย์ (ระดับ 4 ดาว) และโรงแรมอมารีบุรีรัมย์ยูไนเต็ด (ระดับ 4 ดาว) ซึ่งที่พักทั้งสองแห่งตั้งอยู่ในบริเวณสนามช้างอารีนา ซึ่งเป็นสนามฟุตบอล และสนามแข่งรถระดับเวิลด์คลาสในประเทศไทย นอกจากนั้นก็จะเป็นที่พักแบบเกสต์เฮาส์ที่ดัดแปลงมาจากอพาร์ทเมนท์ที่ให้เช่ารายเดือน โดยแบ่งห้องเช่าบางส่วนสำหรับให้เช่าเป็นรายวัน รวมทั้งโรงแรมและรีสอร์ทขนาดเล็กที่เกิดขึ้นมาใหม่ไม่ได้มีมาตรฐานที่ตรงกับโรงแรมที่มีเครือข่ายอื่น ๆ หากนักท่องเที่ยวอยากจะเปลี่ยนบรรยากาศจากการพักในเขตเมือง มาสัมผัสบรรยากาศวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจ มีโฮมสเตย์ที่อยู่ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมวิถีจำนวน 98 แห่งกระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ประมาณ 3,000 คน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่เล็งในการส่งเสริมการทำโฮมสเตย์ และยังมีการตรวจประเมิน และรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว”

5.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“ที่พักริมในจังหวัดบุรีรัมย์ ถ้าจะแบบหรูหรา อลังการเหมือนกับในเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยมีโรงแรมที่มาตรฐานการบริการไม่เกิน 4 ดาว และมีที่พักแบบเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ เกสต์เฮาส์ ห้องเช่ารายวัน โฮสเทล โมเต็ล และบูติกรีสอร์ต นอกจากนี้ยังมีห้องพักแบบโฮมสเตย์ที่อยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี”

“ถ้าจะหาที่พักแบบหรูหราฟูล่าในจังหวัดบุรีรัมย์ ไม่มีแน่นอน เพราะที่นี่จะมีโรงแรมขนาดเล็ก ๆ เป็นส่วนใหญ่ และมีเป็นจำนวนมาก ในเขตตัวเมืองบุรีรัมย์มีโรงแรมขนาดใหญ่อยู่บ้างแต่ไม่เกิน 200 ห้องพักต่อคืน มีโรงแรม 4 ดาวอยู่เพียง 2 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่ของสนามช้างอารีนา นอกนั้นเป็นห้องพักแบบรายวันในอพาร์ทเมนท์ โฮสเทล เกสต์เฮาส์ โมเต็ล รีสอร์ตเล็ก ๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายตามอำเภอต่าง ๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวไม่น่าจะคาดหวังการบริการที่มีมาตรฐานสากลได้ แต่สิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสัมผัสได้คือการต้อนรับอย่างอบอุ่นและมีไมตรีจิตแน่นอน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักในที่พักริมโฮมสเตย์ที่มีอยู่ใน 98 หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยที่พักริมเหล่านี้ได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานของที่พักริมโดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา”

5.3 ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักริมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“หมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีมีโฮมสเตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยมีกรมการท่องเที่ยวเป็นผู้ประเมินมาตรฐาน และตามพื้นที่บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีที่พักแบบรีสอร์ตเล็ก ๆ ให้บริการอยู่เป็นระยะ ๆ”

“ในจังหวัดบุรีรัมย์มีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีที่ให้คนในชุมชนปรับปรุงห้องว่างในบ้านที่ไม่ได้มีการใช้งาน เพื่อใช้เป็นห้องพักในลักษณะโฮมสเตย์ขนาดต่าง ๆ มีการกำหนดมาตรฐานของโฮมสเตย์โดยกรมการท่องเที่ยวได้ส่งเจ้าหน้าที่มาคอยตรวจสอบ และประเมินคุณภาพของโฮมสเตย์ในแต่ละหมู่บ้าน โดยทำการประสานงานกับคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เท่าที่ทราบมีหมู่บ้านท่องเที่ยวอยู่ประมาณ 98 หมู่บ้านทั่วทั้งจังหวัด ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเข้าพักได้เต็มที่ไม่เกิน 3,000 คน นอกจากนี้โฮมสเตย์ของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวแล้ว ยังมีที่พักแบบโรงแรม และรีสอร์ตเล็ก ๆ กระจายอยู่

บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านอีกด้วย นักท่องเที่ยวจะไม่สามารถคาดหวังการบริการแบบมาตรฐานได้”

5.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวตรงกันว่า

“ในส่วนของที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กระดับมาตรฐานการบริการไม่เกิน 3 ดาว ไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ โดยในตัวเมืองบุรีรัมย์บริเวณสนามช้างอารีนา มีโรงแรมระดับ 4 ดาวอยู่เพียง 2 แห่ง บริเวณสนามช้างอารีนา นอกจากนี้มีโฮมสเตย์ของ 98 หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว”

“ในส่วนของที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะมีระดับมาตรฐานไม่เกิน 3 ดาว จะมีโรงแรมขนาดเล็กกะทัดรัดแบบบูติกน่ารัก ๆ เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากในช่วงเทศกาล และการแข่งขันกีฬารายการใหญ่ได้ และในตัวเมืองบุรีรัมย์มีโรงแรมมาตรฐานการบริการระดับ 4 ดาวอยู่เพียง 2 แห่ง บริเวณสนามช้างอารีนา ซึ่งรองรับนักท่องเที่ยวไม่มากนัก บางครั้งนักท่องเที่ยวบางส่วนต้องไปพักตามจังหวัดต่าง ๆ รอบเมืองบุรีรัมย์ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักในโฮมสเตย์ที่อยู่ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมทั้ง 98 หมู่บ้าน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากที่สุดไม่เกิน 3,000 คน นอกนั้นจะเป็นห้องพักแบบเกสต์เฮาส์ และโฮสเทลต่าง ๆ ที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวโน้มของพฤติกรรมการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากการเข้าพักแล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรมมาเป็นการแค่เข้าพักใช้ห้องพัก หรือที่พักเป็นแค่ที่เก็บสัมภาระและหลับนอนเพียงเท่านั้น”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับที่พักแรม (Accommodations) สำหรับนักท่องเที่ยว ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า ในส่วนของที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่พักระดับสากลยังมีไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวจังหวัด ถ้าจะหาแบบหรูหราอลังการเหมือนกับในเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ นี้คือไม่มี แต่จะมีโรงแรมระดับ 4 ดาวอยู่เพียง 2 แห่ง บริเวณสนามช้างอารีนา นอกนั้นจะเป็นโรงแรมขนาดเล็กระดับมาตรฐานการบริการไม่เกิน 3 ดาว ไม่สามารถรองรับ

จำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีที่พักแบบเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ เกสต์เฮาส์ ห้องเช่ารายวัน โฮสเทล โมเต็ล และบูติก รีสอร์ท กระจายตัวในเขตอำเภอเมือง และใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลัก นอกจากนี้ยังมีโฮมสเตย์ของ 98 หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้รวมกันสูงสุดไม่เกิน 3,000 คน โดยที่กรมการท่องเที่ยวจะเป็นผู้ทำการประเมินมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ และตามพื้นที่บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีที่พักแบบรีสอร์ทเล็ก ๆ ให้บริการอยู่เป็นระยะ ๆ

ตาราง 11 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักแรมเพื่อออการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรอง
เป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว	ที่พักระดับสากลยังมีไม่ มาก โดยส่วนใหญ่จะอยู่ ในตัวจังหวัด และบริเวณ ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว	ที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ มี โรงแรมที่มาตรฐานการ บริการไม่เกิน 4 ดาว โดยมี ที่พักแบบอพาร์ทเมนท์ เกสต์เฮาส์ ห้องเช่ารายวัน	หมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป วิถีวิถีมีโฮมสเตย์ที่สภากา รองรับนักท่องเที่ยว และ ตามพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะ มีที่พักแบบรีสอร์ทเล็ก ๆ ให้บริการอยู่เป็นระยะ ๆ	ที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วน ใหญ่จะมีขนาดเล็กระดับ มาตรฐานการบริการไม่ เกิน 3 ดาว ไม่สามารถ รองรับจำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนมากได้ และมีโฮมส เตย์ของ 98 หมู่บ้านชุมชน ท่องเที่ยวที่สามารถรองรับ นักท่องเที่ยว
1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	ทางวัฒนธรรมจะมีโฮมส เตย์ของหมู่บ้านชุมชน ท่องเที่ยวโอท็อปในวิถี ซึ่งมีการกระจายอยู่ในทุก อำเภอทั้งจังหวัด	โฮมสเตย์และบูติกริ สอร์ท และมีห้องพักแบบ โฮมสเตย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน ท่องเที่ยวโอท็อปวิถี		
2 การคมนาคมที่เข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว (Accessibility)				
3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)				
4 บริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries)				
5 ที่พักแรม (Accommodations)				
6 กิจกรรมท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม (Activities)				

ส่วนที่ 6 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น (Activities) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น (Activities) ของจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเตรียมความพร้อมการพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

6.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตรงกันว่า

“การมี 4 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม งานฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบุรีรัมย์เอง”

“จังหวัดบุรีรัมย์มี 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมคือ กลุ่มไทย-โคราช กลุ่มไทยอีสาน หรือไทย-ลาว กลุ่มไทย-เขมร และกลุ่มไทย-กวย หรือส่วย นอกจากภาษาจะเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นแล้ว วิถีชีวิตส่วนรวมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังมีเอกลักษณ์ของตนเองที่สามารถบอกได้ว่าเป็นชาติพันธุ์นั้น ๆ อีกด้วย ซึ่งวิถีชีวิตที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมที่น่าสนใจมีมากมาย เช่น การทอผ้าไหม โดยมีผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์คือ ผ้าซิ่นตีนแดง ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือเครื่องหมาย GI (Geographic Indicator) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการยกระดับ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีจำนวน 98 หมู่บ้าน ที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีชุมชนที่มีความโดดเด่น การหีบยกอัตลักษณ์ทางการกินของคนบุรีรัมย์ เช่น เทศกาลชาหุมบุรีรัมย์ (อำเภอนางรอง) เทศกาลลูกชิ้นยืนกิน (หน้าสถานีรถไฟเมืองบุรีรัมย์) ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์จะต้องมาลิ้มลองรสชาติของอาหาร ซึ่งแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์จะมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนโอทอปนวัตวิถี ซึ่งจะมีกิจกรรมฐานที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่น่าประทับใจตลอดทั้งปี”

6.2 **ผู้แทนภาคเอกชน** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตรงกันว่า

“กิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในบุรีรัมย์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารของคนบุรีรัมย์ และกิจกรรมที่เป็นมหรหรรรม และประเพณีทางศาสนา”

“ในจังหวัดบุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กิจกรรมในงานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งซึ่งเป็นประเพณีของกลุ่มไทย-เขมร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการคล้องช้างของชาวไทย-กวย (ส่วย) เป็นต้น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารของคนบุรีรัมย์ ได้แก่ กิจกรรมการแข่งขันกินลูกชิ้นยืนกินบริเวณหน้าสถานีรถไฟจังหวัดบุรีรัมย์ที่มีการเชิญนักกินจุทั้งหลายชาวไทย และชาวต่างชาติมาร่วมแข่งขันกัน เป็นกิจกรรมที่จัดแบบนานาชาติ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก กิจกรรมทางศาสนาที่เด่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวจะได้ชมจะเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จัดอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปีที่อำเภอประโคนชัย มีการแห่ขบวนรถที่มีการแกะสลักเทียนที่มีความงดงามตระการตา นอกจากนี้มีมหรหรรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทานในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บริเวณลำน้ำมูล อำเภอสตึก จะมีเรือจากทั่วประเทศมาร่วมแข่งขัน”

6.3 **ผู้แทนหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม** ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตรงกันว่า

“กิจกรรมที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ส่วนใหญ่จะเน้นการฝึกให้นักท่องเที่ยวทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งการเยี่ยมชมวิถีชุมชนด้านการทำเกษตรกรรม การปลูกข้าวตามแบบเกษตรอินทรีย์”

“กิจกรรมท่องเที่ยวหลักในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะแบ่งเป็นฐานกิจกรรมงานฝีมือที่เป็นอัตลักษณ์แขนงต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ฐานกิจกรรมการทอผ้าไหม ฐานกิจกรรมการทำผ้าตามแนวคิดของชุมชน เช่น การทำผ้าหมักโคลนบารายพันปี และการทอผ้าไหมลายซุ่มประตูปราสาทเมืองต่ำของหมู่บ้านโคกเมือง หรือการทำผ้าหมักดินภูเขาไฟ (ผ้าภูอัคนี) ของหมู่บ้านเจริญสุข ฐานกิจกรรมการทอเสื่อกก ฐานกิจกรรมการทำอาหารพื้นเมือง ฐานกิจกรรมการอบ

สมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังจะได้รับประสบการณ์ในการเยี่ยมชมการทำนาข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ที่ไม่มีการใช้สารเคมีในการทำเกษตร”

4.6.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตรงกันว่า

“บุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมชม และรับประสบการณ์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และพิธีกรรมทางศาสนาของคนบุรีรัมย์ และการสัมผัสวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมชุมชน”

“กิจกรรม และมหกรรมท่องเที่ยวของบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมหรือเป็นส่วนหนึ่งกิจกรรมที่ถือเป็นอัตลักษณ์ แลศาสนาที่คนบุรีรัมย์ได้มีการจัดสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน เช่น มหกรรมว่าวอีสานนานาชาติที่อำเภอห้วยราช มหกรรมการแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน และกิจกรรมที่เป็นไฮไลต์ของบุรีรัมย์อีกอย่างที่ต้องมาชมคืองานขึ้นเขาพนมรุ้งเพื่อชมปรากฏการณ์แสงอาทิตย์ลอดผ่าน 15 ช่องประตู เป็นงานที่เป็นประเพณีของชาวไทย-เขมร มีการจัดขบวนแห่ที่มีความวิจิตรตระการตา มีพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิ่งสถิตอยู่ที่ยอดปราสาทพนมรุ้งอีกด้วย รวมทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในการสัมผัสวิถีวัฒนธรรมชุมชนในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีซึ่งมีอยู่กว่าร้อยแห่งกระจายอยู่ใน 23 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยในบางแห่งนักท่องเที่ยวจะได้พักในโฮมสเตย์ของหมู่บ้าน เยี่ยมชมหรือฝึกทำงานฝีมือศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ชีวิตของชุมชนในแบบวิถีเกษตร การทำการเกษตรแบบที่ไม่พึ่งพาสารเคมีซึ่งเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ”

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) ทางวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า บุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมชม และรับประสบการณ์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และพิธีกรรมทางศาสนาของคนบุรีรัมย์ อาทิ งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งตามแบบเขมร งานประเพณีแห่เทียนพรรษาแบบลาวผสมเขมร และการสัมผัสวิถีชีวิตแบบ

วัฒนธรรมชุมชน การเยี่ยมชมวิถีชุมชนด้านการทำการเกษตรกรรม การปลูกข้าวตามแบบเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการส่งนกระเรียนพันธุ์ไทย การมี 4 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม งานฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบุรีรัมย์เอง โดยจะเน้นการฝึกให้นักท่องเที่ยวทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การทอผ้าไหมตีนแดง การหมักย้อมผ้าฝ้ายด้วยดินโคลนบารายพันปี การหมักย้อมผ้าด้วยสีของดินโคลนภูเขาไฟ เป็นต้น

ตาราง 12 ข้อมูลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของถิ่นเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นเมืองรองเป้าหมายความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเป็นอย่างไร	การมี 4 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันทำให้นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในพื้นที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม	กิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในบุรีรัมย์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารของคนบุรีรัมย์ และประเพณีทางศาสนา	กิจกรรมที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ส่วนใหญ่จะเน้นการฝึกให้นักท่องเที่ยวจัดทำผลิตภัณฑ์เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งการเยี่ยมชมวิถีชุมชนด้านการเกษตรกรรม การปลูกข้าวตามแบบเกษตรอินทรีย์	บุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมชม และรับประสบการณ์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และพิธีกรรมทางศาสนาของคนบุรีรัมย์ และการสัมผัสวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมชุมชน
1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)	หัตถกรรม งานฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบุรีรัมย์เอง			
2 การคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)				
3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)				
4 บริการบัดเดิลด์ (Ancillaries)				
5 ที่พักแรม (Accommodations)				
6 กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)				

ส่วนที่ 7 ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) ในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) ในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า

7.1 ผู้แทนภาครัฐ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“ในการวางแผนทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ควรมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนจะมีบทบาทตามที่ตนเองมีความถนัด”

“การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ควรได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐอันประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดที่จะต้องให้การสนับสนุนด้านนโยบาย และงบประมาณที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ภาคเอกชนได้แก่ สมาคมด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัด หอการค้าจังหวัด และชมรมมัคคุเทศก์จังหวัดควรจะต้องช่วยผลักดันด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนภาคชุมชนซึ่งได้แก่ คนทุกคนในชุมชนจะต้องพัฒนาศักยภาพ และสร้างมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ และนวัตกรรมในการพัฒนาฝีมือด้านหัตถศิลป์เพื่อสร้างความโดดเด่นให้ชุมชนให้ได้ โดยมีนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและการตลาดที่จะพัฒนาและผลิตบุคลากรด้านท่องเที่ยวที่มีกระบวนการในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้ประสบผลสำเร็จ”

7.2 ผู้แทนภาคเอกชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และ นักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

“การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐที่ต้องมี นโยบาย และงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการในภาครัฐ ส่วนภาคเอกชนต้องทำหน้าที่ เชิงการตลาดและประชาสัมพันธ์เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ให้ มากขึ้น ภาคชุมชนเองจะต้องมีความตื่นตัวในการที่พัฒนาศักยภาพชุมชนของตนเองเพื่อการ รองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามา และนักวิชาการที่จะต้องทำหน้าที่ผลิตบุคลากรทางการ ท่องเที่ยวที่มีความสามารถ และทำหน้าที่ในการฝึกอบรมภาคชุมชนในเรื่ององค์ความรู้ด้าน ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม”

7.3 ผู้แทนภาคชุมชน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน ทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกัน ว่า

“การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ จะปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพัง ไม่ได้ ต้องมีการร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งผู้บริหารส่วนราชการของรัฐที่สนับสนุน และ ออกนโยบายส่งเสริมการจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ภาคเอกชนที่จะช่วยทำการตลาดเพื่อเพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยว และนักวิชาการที่จะเข้ามาช่วยฝึกอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้าน วัฒนธรรมโดยภาพรวมของจังหวัดบุรีรัมย์”

“เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ จะปล่อยให้ชุมชนตื่นตัวในการ จัดการเพียงลำพังไม่ได้ทำให้ประสบความสำเร็จ ถ้ามีผู้นำชุมชน หรือผู้บริหารส่วนราชการของ รัฐคอยให้การสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการออกนโยบายที่ส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวอย่าง เป็นระบบ การจัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนภาคชุมชน เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่ จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนในการที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยือนด้วยความยินดี และ มีไมตรีจิต ไม่ใช่ทำเพียงเริ่มต้นโครงการให้ แล้วก็หายไปไม่มีการสานงานต่อ ส่งผลให้หลาย หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวต้องประสบกับปัญหาในการบริหารจัดการ และการสร้างนวัตกรรมเพื่อ

ต่อ ยอดทักษะฝีมือเชิงหัตถศิลป์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน นอกเหนือจากนี้ภาคเอกชนที่ความสามารถโดดเด่นเชิงการทำตลาดและประชาสัมพันธ์เพื่อการหาแหล่งท่องเที่ยวมาใช้บริการในหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวมาจำนวนน้อยบ้าง ไม่ใช่ทำแค่เพียงไม่กี่หมู่บ้านที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเชิงวิชาการควรจะเข้ามาช่วยฝึกอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมโดยภาพรวมของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อจะได้มีความรู้เพิ่มเติม และสามารถบอกนักท่องเที่ยวได้ว่าแหล่งท่องเที่ยว หรือข้อมูลวัฒนธรรมใดบ้างที่บุรีรัมย์มีเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ไปศึกษาเรียนรู้”

7.4 ผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและการตลาด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมาย ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตรงกันว่า

“ในการพัฒนาเมืองบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น สิ่งสำคัญคือ ความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน ทั้งองค์การภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว และนักวิชาการ ซึ่งจะมีบทบาท และหน้าที่ในการบริหารจัดการให้ สำเร็จ และมีประสิทธิผลได้”

“สิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมคือ ความร่วมมือร่วมใจของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการเข้าช่วยกัน บริหารจัดการให้สำเร็จ และมีประสิทธิผลได้ ทั้งองค์การภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำหน้าที่ หาตลาดการท่องเที่ยว และส่งเสริมบริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับนักท่องเที่ยว หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวกว่าร้อยหมู่บ้านที่จะต้องทำหน้าที่เหมือนเป็น พนักงานที่ให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวโดยตรง และมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของ ชุมชนเพื่อการแข่งขันในตลาดได้อย่างดี และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาดที่ จะต้องผลิตบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถด้านการท่องเที่ยวแบบรอบด้าน สามารถพัฒนา ตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สำเร็จได้”

**สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation) ในการวางแผน
แนวทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม ผู้ศึกษาวิจัยพบว่า**

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เห็นว่า การวางแผนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ควรบูรณาการความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนทั้ง
ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนจะมีบทบาทตามที่ตนเองมี
ความถนัดเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ เราจะปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพังไม่ได้ ต้องมีการ
ร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งผู้บริหารส่วนราชการของรัฐที่สนับสนุน และออกนโยบาย
ส่งเสริมการจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ
สำหรับนักท่องเที่ยว ภาคเอกชนที่จะช่วยทำการตลาดเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และ
นักวิชาการที่จะเข้ามาช่วยฝึกอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมโดยภาพรวม
ของจังหวัดบุรีรัมย์

ตาราง 13 ข้อมูลสรุปความความคิดเห็นเกี่ยวกับการณ์มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาคชุมชน	ภาคนักวิชาการ
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเป็นอย่างไร	ควรมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ แต่ละภาคส่วนจะมีบทบาท	การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาท	การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ จะปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพังไม่ได้ ต้องมีการร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ	ความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน ทั้งองค์การภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ หมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น เยว และนักวิชาการ ซึ่งจะมิบทบาท และหน้าที่ในการบริหาร
ใครควรมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแนวทางการพัฒนาการ	ตามที่ตนเองมีความถนัด	เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ภาคเอกชน และนักวิชาการ	จัดการให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ
ข้อเสนอแนะของและบทบาทของแต่ละภาคส่วนควรเป็นเช่นไร				ประสิทธิภาพสูงสุดได้

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ ในฐานะเมืองรอง โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย 3 ข้อดังนี้ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาวิจัยได้จัดทำกรเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สืบค้นจากเอกสาร ตำรา วิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลบนเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structural In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) รวม 32 ท่านดังนี้

1. ผู้แทนจากภาครัฐจำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ปลัดจังหวัดบุรีรัมย์ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ วัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ และพัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์

2. ผู้แทนภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการจำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้แทนหอการค้าจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนธุรกิจโรงแรมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้แทนร้านขายของที่ระลึกบริเวณวนอุทยานเขากระโดง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ผู้แทนธุรกิจให้บริการรถรับจ้างในเขตอำเภอนางรอง เฉลิมพระเกียรติ และประโคนชัย ผู้แทนธุรกิจร้านอาหารริมทางในเขตอำเภอประโคนชัย บ้านกรวด และละหานทราย

3. ผู้แทนหมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 11 ท่าน และ 1 รูป ได้แก่ ผู้แทนหมู่บ้านโคกใหญ่-เขากระโดง และหมู่บ้านสวายสอ อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ผู้แทนหมู่บ้านโคกเมือง และหมู่บ้านแสงทอง อำเภอประโคนชัย ผู้แทนหมู่บ้านหนองตาเข้ม และหมู่บ้านหนองตาไก่ อำเภอนางรอง ผู้แทนหมู่บ้านหนองจอก และหมู่บ้านเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ผู้แทนหมู่บ้านสายตรีพัฒนา 3 และหมู่บ้านสายโท 6 ใต้ อำเภอบ้านกรวด ผู้แทน

หมู่บ้านหนองตาแอก อำเภอละหานทราย และท่านเจ้าอาวาสวัดป่าละหานทราย รองเจ้าคณะอำเภอละหานทราย

4. ผู้แทนนักวิชาการจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม และอาจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สรุปผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการลงพื้นที่เพื่อทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ผู้ศึกษาวิจัยพบประเด็นที่สำคัญที่สามารถนำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนที่ 1 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นศักยภาพ (Potential) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

จังหวัดบุรีรัมย์มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางแห่งเป็นที่รู้จักของคนไทย และชาวต่างประเทศ นอกเหนือจากนี้ บุรีรัมย์ยังมีผู้นำที่มีความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

ภาคเอกชน

บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่จริง จับต้องได้ มีประวัติศาสตร์ เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนที่น่าประทับใจ

ภาคชุมชน

เมืองบุรีรัมย์เป็นเมืองที่มีศักยภาพมาก เนื่องจากบุรีรัมย์ตั้งอยู่ในเขตอีสานใต้ จึงทำให้มีการอาศัยอยู่ร่วมกันของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ซึ่งทำให้มีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลาย น่าชื่นชม

ภาคนักวิชาการ

จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม เพื่อศึกษาเรียนรู้บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น (Outstanding Cultural Tourism Resources) ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า บุรีรัมย์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่เป็นแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อารยธรรมขอมโบราณอายุนับพันปี เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ มีโบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ และแหล่งเตาเผาโบราณที่ถูกขุดค้นพบที่อำเภอบ้านกรวด ซึ่งแสดงถึงการตั้งรกรากของมนุษย์ในบริเวณเมืองนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ทั้งกลุ่มไทย-โคราช ไทย-ลาว ไทยเขมร และไทย-กวย หรือกวย ที่อาศัยอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ภาษา ศิลปะ ความเป็นอยู่ ตลอดจนอาหารการกินที่เป็นอัตลักษณ์หลากหลาย มีงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่า ที่มีการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ส่วนที่ 1 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นจุดแข็ง (Strengths) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ที่เฝ้าต่อการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

1. บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณ
2. แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานมีศักยภาพสูง

ภาคเอกชน

1. ชุมชนมีความเข้มแข็งและให้ความสำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นอีสานใต้
2. บุรีรัมย์มีนักการเมืองท้องถิ่นที่เข้าอกเข้าใจคนบุรีรัมย์ มีความพร้อมในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงทุกตำบล

ภาคชุมชน

1. วิถีชีวิตของคนบุรีรัมย์ที่มีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น
2. บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ อลังการ
3. บุรีรัมย์มีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยววิถีชุมชนต้นแบบ

ภาคนักวิชาการ

1. บุรีรัมย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง
2. บุรีรัมย์มีการรักษาอัตลักษณ์ของพหุชาติพันธุ์ 4 กลุ่มใหญ่ที่มีความชัดเจนในเรื่องของวัฒนธรรม การแต่งกาย และภาษาที่เป็นอัตลักษณ์ชัดเจน
3. บุรีรัมย์มีการสร้างสนามกีฬาฟุตบอลช้างอารีนา และสนามแข่งรถช้างอินเตอร์เนชันแนลเซอร์กิตจนได้รับการส่งเสริมให้เป็นเมืองกีฬา

ส่วนที่ 2 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นจุดอ่อน (Weakness) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ที่กระทบต่อการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางแห่งขาดการบริหารจัดการที่ดีพอ
2. สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีสำหรับนักท่องเที่ยวมีความทรุดโทรมขาดการดูแลรักษา

ภาคเอกชน

1. การคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไม่มีรถโดยสารสาธารณะให้บริการ

2. บุรีรัมย์ไม่มีการจัดโปรแกรม หรือเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการ
3. บุรีรัมย์ยังถูกมองว่าเป็นเมืองทางผ่าน

ภาคชุมชน

1. ชุมชนขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อการต่อยอดงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อการแข่งขันในตลาดอย่างสมบูรณ์
2. ผู้นำชุมชนในบางท้องถิ่นขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา

ภาคนักวิชาการ

1. บางประเพณีของคนบุรีรัมย์ไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของตัวแทนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน
2. บุรีรัมย์ขาดการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

ส่วนที่ 3 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นโอกาส (Opportunities) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

1. มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
2. มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน (กัมพูชา) สามารถพัฒนาด้านการค้าชายแดน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนโอทอปนวัตกรรม

ภาคเอกชน

1. การเดินทางมายังจังหวัดบุรีรัมย์มีความสะดวก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางเครื่องบิน
2. การสนับสนุนจากภาครัฐด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเพิ่มเติม

ภาคชุมชน

1. การมีเขยฝรั่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถช่วยในการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงเอานักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นได้
2. รัฐบาลมีนโยบายประกาศให้บุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว

ภาคนักวิชาการ

1. มีการสนับสนุนให้บุรีรัมย์เป็นเมืองกีฬา ซึ่งสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. จังหวัดบุรีรัมย์มีชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการด้านการค้าชายแดน และการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นอุปสรรค (Threats) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ที่กระทบต่อการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

1. รูปแบบการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังไม่มีความหลากหลาย
2. การขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อการต่อยอดทักษะการผลิตสินค้าโอท็อปของชุมชนเพื่อสร้างความแตกต่างจากสินค้าของชุมชนอื่น ๆ

ภาคเอกชน

1. ไม่มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรอง
2. เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง

ภาคชุมชน

1. กฎหมายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม มีข้อจำกัดสำหรับการใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์ และการจัดการท่องเที่ยว

ภาคนักวิชาการ

1. วิฤทธิเศรษฐกิจของโลก และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง
2. นักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (6 As) และประเด็นการมีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ดังนี้

ภาครัฐ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยาวนานนับพันปี โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร

ภาคเอกชน

บุรีรัมย์มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่จริงโดยเห็นได้ชัดเจนจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ซึ่งมีความอลังการยิ่งใหญ่

ภาคชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลักเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรขอมโบราณ มีวิถีชีวิตของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวกว่าร้อยหมู่บ้าน รวมทั้งศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้าน

ภาคนักวิชาการ

โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม หรือพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ นอกจากนี้ก็ยังมีอาหารพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้าน

ส่วนที่ 2 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

เส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักทางวัฒนธรรมเช่น ปราสาทพนมรุ้ง เป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางเข้าถึงมีความสะดวก ในทางตรงกันข้าม เส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองบางแห่งยังเป็นดินลูกรัง และในบางช่วงเกิดการชำรุด ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทาง

ภาคเอกชน

การเดินทางมาจังหวัดบุรีรัมย์มีความสะดวกอย่างมาก โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ทั้งทางบก และทางอากาศ ส่วนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีเส้นทางที่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจรที่มุ่งสู่แหล่งท่องเที่ยวหลัก และถนนสภาพไม่ดีที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวรอง

ภาคชุมชน

เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจร และสามารถเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปสู่แหล่งท่องเที่ยวรองได้โดยง่าย แต่ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองส่วนใหญ่ขาดการดูแลรักษาที่ดีพอ จึงเกิดการชำรุด เสียหาย ไม่มีความสะดวกในการเดินทาง

ภาคนักวิชาการ

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์ได้ทั้งทางบก และทางอากาศ ในการเดินทางในจังหวัดบุรีรัมย์มีรถโดยสาร และรถตู้โดยสารที่ให้บริการผู้โดยสารจากอำเภอเมืองไปสู่อำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวหลัก

ส่วนที่ 3 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (Amenities) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังต้องมีการปรับปรุง และพัฒนาต่อไป เพราะยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

ภาคเอกชน

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยรวมยังมีไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น

ภาคชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเช่น จุดชมวิว ป้ายแนะนำสถานที่ ป้ายบอกทาง ร้านอาหาร สุขา ร้านขายของที่ระลึก ยังมีไม่เพียงพอควรจะมีการปรับปรุง และพัฒนารูปแบบให้ทันสมัย เราสามารถพบเห็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้เฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลักเท่านั้น

ภาคนักวิชาการ

ป้ายต่าง ๆ ยังไม่มีมากพอ จุดชมวิวจะมีที่แหล่งท่องเที่ยวหลัก ร้านอาหารใหญ่ที่รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังมีน้อยอยู่ ห้องน้ำมีพอสมควรแต่ไม่พอ ที่จอดรถมีเพียงพอ สัญญาณอินเตอร์เน็ตยังพอมืออยู่บ้าง ร้านขายของที่ระลึกมีอยู่พอสมควร

ส่วนที่ 4 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นบริการเบ็ดเตล็ดสำหรับนักท่องเที่ยว (Ancillaries) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้น ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เท่านั้น โดยมีศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

ภาคเอกชน

บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการทางการแพทย์เพียงพอ ซึ่งจะประสานงานกับศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่อยู่ในตัวจังหวัด

ภาคชุมชน

บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมีเฉพาะบริการที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

โดยคนในชุมชนเพียงไม่กี่คน เป็นต้น กรณีที่เกิดอุบัติเหตุสามารถติดต่อศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ได้

ภาคนักวิชาการ

บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีอยู่บ้างแต่ไม่พอสอดตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากในช่วงเทศกาลโดยจะศูนย์บริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวในบางแห่ง มีศูนย์รับแจ้งเหตุในทุกหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว

ส่วนที่ 5 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นที่พักแรม (Accommodations) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

ที่พักระดับสากลยังมีไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวจังหวัด และบริเวณใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีโฮมสเตย์ของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมซึ่งมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอทั่วทั้งจังหวัด

ภาคเอกชน

ที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ มีโรงแรมที่มาตรฐานการบริการไม่เกิน 4 ดาว โดยมีที่พักแบบอพาร์ทเมนต์ เกสต์เฮาส์ ห้องเช่ารายวัน โฮสเทล โมเต็ล และบูติกรีสอร์ท และมีห้องพักแบบโฮมสเตย์ที่อยู่ในหมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรม

ภาคชุมชน

หมู่บ้านท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมมีโฮมสเตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว และตามพื้นที่บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีที่พักแบบรีสอร์ทเล็ก ๆ ให้บริการอยู่เป็นระยะ

ภาคนักวิชาการ

ที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กระดับมาตรฐานการบริการไม่เกิน 3 ดาว ไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ และมีโฮมสเตย์ของ 98 หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 6 ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Activities) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อการ

เตรียมความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

การมี 4 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม งานฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบุรีรัมย์เอง

ภาคเอกชน

กิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในบุรีรัมย์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารของคนบุรีรัมย์ รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นมหกรรม และประเพณีทางศาสนา

ภาคชุมชน

กิจกรรมที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ส่วนใหญ่จะเน้นการฝึกให้นักท่องเที่ยวทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งการเยี่ยมชมวิถีชุมชนด้านการทำ การเกษตรกรรม การปลูกข้าวตามแบบเกษตรอินทรีย์

ภาคนักวิชาการ

บุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมชม และรับประสบการณ์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และพิธีกรรมทางศาสนาของคนบุรีรัมย์ และการสัมผัสวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมชุมชน

ส่วนที่ 7 ประเด็นการมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปประเด็นการมีส่วนร่วม (Participation) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการในการวางแผนทางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

ภาครัฐ

ควรมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนจะมีบทบาทตามที่ตนเองมีความถนัด

ภาคเอกชน

การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และ นักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาคชุมชน

การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ จะปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพัง ไม่ได้ ต้องมีการร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการตาบท บทบาทหน้าที่ และกระจายความช่วยเหลือให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

ภาคนักวิชาการ

ความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน ทั้งองค์การภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจ หมู่บ้าน ชุมชนท่องเที่ยว และนักวิชาการ ซึ่งจะมีบทบาท และหน้าที่ในการบริหารจัดการให้สำเร็จ และมีประสิทธิผลได้

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด บุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ผู้ศึกษาวิจัยพบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ที่ได้ศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ด้านศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์ในการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และ ภาคนักวิชาการ พบว่า บุรีรัมย์มีศักยภาพมากพอที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองรองเป้าหมายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะบุรีรัมย์ได้ถูกกำหนดให้อยู่เขตการพัฒนากการท่องเที่ยว อารยธรรมอีสานใต้ และมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลักที่เป็น สถาปัตยกรรมแบบปราสาทหินของอาณาจักรขอมโบราณ แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมของเมืองบุรีรัมย์มีอยู่จริงจับต้องได้ มีประวัติศาสตร์ เรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนเพื่อการศึกษาเรียนรู้บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมโดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว บุรีรัมย์ มีการอาศัยอยู่ร่วมกันของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ซึ่งทำให้มีวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลาย น่าสนใจ นอกจากนี้บุรีรัมย์ยังมีผู้นำที่มีความพร้อมในการพัฒนาจังหวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อการ

รองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนาระบบคมนาคมของจังหวัดเพื่อความสะดวกให้ผู้เดินทางมาท่องเที่ยว

ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัฒนจักรชัย เวชชินินนาท (2558) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุดรธานี โดยผลการศึกษาพบว่า จังหวัดอุดรธานีมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยแหล่งท่องเที่ยวหลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดโพธิ์ศรีในมีศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด

2. ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์

จากการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น พบว่าบุรีรัมย์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่เป็นแหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อารยธรรมขอมโบราณอายุนับพันปี โบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ถูกขุดค้นพบ ซึ่งแสดงถึงการตั้งรกรากของมนุษย์ในบริเวณเมืองนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันจนเกิดเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ภาษา ศิลปะ ความเป็นอยู่ ตลอดจนอาหารการกินที่เป็นอัตลักษณ์หลากหลาย มีงานหัตถศิลป์ที่ทรงคุณค่า ที่มีการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหากวินท์ ยสินุทวิไล (2561) ซึ่งได้ทำการศึกษารายการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด (2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และอนุสาวรีย์ (3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทพระราชวัง (4) แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์ และ (5) แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ 2) การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยา และแนวทางการพัฒนาตลาดน้ำ หรือตลาดชุมชน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองที่มีผลกระทบต่อทางการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1 ด้านการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า บุริรัมย์มีจุดแข็งเกี่ยวกับการที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณที่มีความยิ่งใหญ่ อลังการ และมีความงดงาม โดดเด่น แหล่งโบราณสถาน มีศักยภาพสูง และมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่เข้มแข็งยังรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 กลุ่มที่ชัดเจนในเรื่องของภาษา การแต่งกาย และประเพณี วิถีชีวิตของคนบุริรัมย์ที่มีความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดตั้งโครงการหมู่บ้านชุมชนโอทอปนวัตกรรม รวมทั้งการมีนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความรักและความเข้าใจต่อคนบุริรัมย์ และมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงทุกตำบล

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน สถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ ภาษาและวรรณกรรม วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ และลักษณะงานและเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2.2 ด้านการวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการพบว่า แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกบางแห่งทรุดโทรม และยังไม่ได้มาตรฐาน ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อต่อยอดงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนเพื่อการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ในตลาดการค้า มีความต่อเนื่องของการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐในเชิงปฏิบัติทำให้ชุมชนหลายแห่งไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน บางประเพณีของคนบุริรัมย์ก็ไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ชัดเจนพอ และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีพอเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นรู้เรื่องกันน้อยมาก นอกจากนี้การคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรถโดยสารสาธารณะยังไม่มีการเชื่อมโยงไป และเกิดความไม่

ต่อเนื่องในการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวแบบบูรณาการได้หากนักท่องเที่ยวไม่ได้นำรถยนต์ส่วนตัวมา

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนนา สาราญู (2562) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน โดยผลการวิจัยพบว่า ข้อจำกัดในการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามันคือ ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่ไม่เพียงพอต่อการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว และความร่วมมือของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า บุริรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยว UNSEEN เช่น ภูเขาไฟที่ดับแล้วจำนวน 6 ลูก ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้ และมีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และเขตชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา จึงทำให้มีการร่วมมือกันในการบูรณาการการจัดการท่องเที่ยว โดยบุริรัมย์เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณในประเทศไทย นอกจากนี้การเป็นเมืองกีฬาโดยมีการสร้างสนามฟุตบอล และสนามแข่งรถระดับนานาชาติ ถือเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาและฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเพิ่มขึ้น ปัจจัยอีกส่วนหนึ่งคือการที่บุริรัมย์มีเขยฝรั่งอยู่เป็นจำนวนมากทำให้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางการท่องเที่ยวสามารถทำได้โดยง่าย โครงการพัฒนาด้านระบบการคมนาคมของจังหวัดบุริรัมย์ที่มีอย่างต่อเนื่องทั้งการขยายช่องจราจรบนถนนเส้นทางหลักที่เข้าสู่ตัวจังหวัด และการพัฒนาท่าอากาศยานบุริรัมย์เพื่อรองรับเครื่องบินขนาดใหญ่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทางมากขึ้นได้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมลักษณ์ เฟ็งนพรัตน์ (2560) ซึ่งได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ โดยผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้ 1) ผลักดันจังหวัดศรีสะเกษเป็นศูนย์กลางความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขตอีสานใต้ 2) ยกกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ชุมชน 3) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ 4) สร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ

2.4 การวิเคราะห์ด้านอุปสรรค (Threats)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า อุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้จังหวัดบุรีรัมย์กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมาจากรูปแบบการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีความหลากหลาย ชุมชนท้องถิ่นยังขาดองค์ความรู้ที่ต่อยอดทักษะงานฝีมือเพื่อการแข่งขันในตลาด รวมทั้งในปัจจุบันเกิดวิกฤติเศรษฐกิจของโลก และสถานการณ์ของแพร่ระบาดของโรคติดต่อ นักท่องเที่ยวไม่ค่อยให้ความสนใจกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากพอ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปยังแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่สมบูรณ์พอ และกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินทำให้มีข้อจำกัดสำหรับการใช้พื้นที่เชิงพาณิชย์กรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2545) ซึ่งได้ทำการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับมากด้านสวัสดิภาพ และความปลอดภัย และชุมชนจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ความปลอดภัย รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

3.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการพบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณที่มีประวัติศาสตร์หลายพันปี โดยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และยังมีศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ที่จัดแสดงโบราณวัตถุต่าง ๆ รวมทั้งวิถีชีวิตของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง นอกจากนี้ก็ยังมีอาหารพื้นบ้าน และดนตรีพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของอีสานใต้ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวกว่าร้อยหมู่บ้าน ซึ่งมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งศิลปะ วัฒนธรรมที่เป็นอัต

ลักษณะของแต่ละหมู่บ้าน งานหัตถศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งดึงดูดใจต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ครบถ้วนให้กับคนบุรีรัมย์เพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ให้กับจังหวัดได้ เมื่อมีนักท่องเที่ยวสอบถามข้อมูล

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสุวิชช์ โพธิ์สัตย์ (2560) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ โดยได้กล่าวไว้ว่า บึงกาฬมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ดังนั้นจะต้องมีการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว (Resource Audit) เพื่อกำหนดสิ่งที่เป็นบึงกาฬสามารถนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวได้ และเมื่อมีการกำหนดสิ่งที่จะเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวแล้วจะต้องมีการประชาสัมพันธ์การสืบทอดของวัฒนธรรมโดยคนของบึงกาฬเอง และต้องถือว่าคุณในพื้นที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด เพราะจะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์บึงกาฬให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก

3.2 ด้านการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่จังหวัดบุรีรัมย์ได้ทั้งทางรถยนต์ส่วนตัวและรถทัวร์โดยสาร ทางรถไฟ และทางอากาศ ในการเดินทางในจังหวัดบุรีรัมย์มีรถโดยสารโดยสาร และรถตู้โดยสารที่ให้บริการรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอเมืองไปสู่อำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวหลัก เส้นทางเข้าถึงส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางสภาพดีขนาด 2 ช่องจราจร และสามารถเดินทางจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปสู่แหล่งท่องเที่ยวรองได้โดยง่าย นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวรองที่ เพราะเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวรองส่วนใหญ่ยังเป็นดินลูกรัง และในบางช่วงเกิดการชำรุด เป็นหลุมเป็นบ่อขาดการดูแลรักษาที่ดีพอ จึงไม่มีความสะดวกในการเดินทาง

ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ แอนนา สาราญ (2562) ได้ทำการศึกษากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามัน โดยผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งอันดามันได้แก่ การสร้างกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานของทุนทางสังคมวัฒนธรรม และการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดฝั่งอันดามันให้สามารถรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม

3.3 ด้านที่พักแรม (Accommodations)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า ในส่วนของที่พักในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่พักระดับสากลยังมีไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวจังหวัด ถ้าจะหาแบบหรูหรอลงการเหมือนกับในเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ นี้คือไม่มี แต่จะมีโรงแรมระดับ 4 ดาวอยู่เพียง 2 แห่งบริเวณสนามช้างอารีนา นอกนั้นจะเป็นโรงแรมขนาดเล็กระดับมาตรฐานการบริการไม่เกิน 3 ดาว ไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมาก มีที่พักแบบเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ เกสต์เฮาส์ ห้องเช่ารายวัน โฮสเทล โมเต็ล และบูติกรี스토랑กระจายตัวในเขตอำเภอเมือง และใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลัก นอกจากนี้ยังมีโฮมสเตย์ของ 98 หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้รวมกันสูงสุดไม่เกิน 3,000 คน โดยที่กรมการท่องเที่ยวจะเป็นผู้ทำการประเมินมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ และตามพื้นที่บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะมีที่พักแบบรีสอร์ตเล็ก ๆ ให้บริการอยู่เป็นระยะ ๆ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมลักษณ์ เพ็ญพรัตน์ (2560) ซึ่งได้ทำการศึกษา ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ โดยผลการวิจัยพบว่า 1 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ คือ การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ และสร้างปัจจัยทางการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการแข่งขันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ

3.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว (Amenities)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวยังต้องมีการปรับปรุง และพัฒนาต่อไป เพราะยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกเส้นทาง และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ีมากพอ ควรจะมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้ทันสมัย จุดชมวิวจะมีที่แหล่งท่องเที่ยวหลัก ร้านอาหารใหญ่ที่รองรับกรุ๊ปทัวร์ใหญ่ ๆ มีน้อยมาก ห้องน้ำมีพอสมควรแต่ก็ยังไม่พอ ที่จอดรถมีเพียงพอ สัญญาณอินเทอร์เน็ตยังพอมีอยู่บ้าง ร้านขายของที่ระลึกมีอยู่พอสมควร นักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับความสะดวกเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญเท่านั้น เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาให้เป็นเมืองรองด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2545) ได้ทำการศึกษาศักยภาพ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนมีศักยภาพในการ จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านการเข้าถึงและแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุง และ พัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้นักท่องเที่ยว 2) นักท่องเที่ยวมีความต้องการในระดับ มากด้านสวัสดิภาพ และความปลอดภัย 3) ชุมชนจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนา ธุรกิจท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ความปลอดภัยรวมถึงกิจกรรม ท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

3.5 ด้านบริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และ ภาคนักวิชาการ พบว่า บริการเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังไม่พอ ศูนย์บริการข้อมูล นักท่องเที่ยวจะมีเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ เท่านั้น การให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนมีคนที่รู้เรื่องเพียงไม่กี่คน และในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวจะมีเฉพาะบริการที่ จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวจะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นหน่วยงานหลักใน การให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน กรณีที่ประสบอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยวและต้องการความ ช่วยเหลือและการเยียวยาสามารถติดต่อศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ได้ ตู้บริการเงินด่วน หรือตู้เอทีเอ็มจะมีเฉพาะในตัว อำเภอ หรือตำบลใหญ่ ๆ แต่นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการธุรกรรมออนไลน์ได้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวภัทร ศรีจงแสง (2562) ซึ่งได้ทำการศึกษา การ พัฒนาศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยผลการศึกษาพบว่า พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้อนรับนักท่องเที่ยว และสร้าง เครือข่ายทางการท่องเที่ยว และ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก และการตระหนักรู้ของคนในชุมชน และเยาวชน และควรมีการจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความชัดเจน

3.6 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Activities)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และ ภาคนักวิชาการ พบว่า บุรีรัมย์มีกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้า ร่วมชม และรับประสบการณ์ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ และ

พิธีกรรมทางศาสนาของคนบุรีรัมย์ อาทิ งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งตามแบบเขมร งานประเพณีแห่เทียนพรรษาแบบลาวผสมเขมร และการสัมผัสวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมชุมชน การเยี่ยมชมวิถีชุมชนด้านการทำการเกษตรกรรม การปลูกข้าวตามแบบเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการส่งนกระเรียนพันธุ์ไทย การมี 4 กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม งานฝีมือที่เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของคนบุรีรัมย์เอง โดยจะเน้นการฝึกให้นักท่องเที่ยวทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การทอผ้าไหมตีนแดง การหมักย้อมผ้าฝ้ายด้วยดินโคลนบารายพันปี การหมักย้อมผ้าด้วยสีของดินโคลนภูเขาไฟ เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากวินท์ ยสินทวิโส (2561) ซึ่งได้ทำการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผลการวิจัยพบว่าการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และควรมีแนวทางการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาอันได้แก่ (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (2) ราคาที่สมเหตุสมผล (3) ความสะอาดสบายของสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวก (4) การส่งเสริมการตลาด (5) ฝึกอบรมบุคลากรทางการท่องเที่ยว (6) กระบวนการดำเนินงาน (7) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (8) การจัดชุดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ (9) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

3.7 ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคนักวิชาการ พบว่า การวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ควรมีบูรณาการความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ โดยแต่ละภาคส่วนจะมีบทบาทตามที่ตนเองมีความถนัดเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ เราจะปล่อยให้ชุมชนจัดการเพียงลำพังไม่ได้ ต้องมีการร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ทั้งผู้บริหารส่วนราชการของรัฐที่สนับสนุน และออกนโยบายส่งเสริมการจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ภาคเอกชนที่จะช่วยทำการตลาดเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และนักวิชาการที่จะเข้ามาช่วยฝึกอบรมคนในชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมโดยภาพรวมของจังหวัดบุรีรัมย์

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสุวิรัช โปธิสัตย์ (2560) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางในการจัดวางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของบึงกาฬ อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้แก่ 1) จัดตั้งคณะทำงาน (Task force) เพื่อทำแผนแม่บทในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวบึงกาฬที่ประกอบด้วยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 2) ทำงานร่วมกันแบบบูรณาการคือ รวมพลัง (Synergy) อย่างสอดคล้องประสาน (Coherence) กลมกลืน (Harmony) และปราศจากความขัดแย้ง (Frictionless Co-Operation) และ 3) วางแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของบึงกาฬบนพื้นฐานปรัชญาความยั่งยืน

จากการประเมินศักยภาพและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ตลอดจนองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการศึกษา SWOT Analysis จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง ทำให้ทราบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายใน และสิ่งแวดล้อมภายนอกของจังหวัดบุรีรัมย์ จนนำมาประยุกต์เป็น TOWS Matrix เพื่อวางแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตาราง 14 TOWS Matrix สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

<p style="text-align: center;">ปัจจัยภายใน</p> <p style="text-align: center;">ปัจจัยภายนอก</p>	<p style="text-align: center;">จุดแข็ง (Strengths)</p> <ol style="list-style-type: none"> บุรีรัมย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอมโบราณ โบราณสถานทางประวัติศาสตร์มีศักยภาพสูง ชุมชนรักษาสถิติลักษณ์ของอีสานใต้ การสร้างสนามกีฬาระดับนานาชาติในบุรีรัมย์จนได้เป็นเมืองกีฬา บุรีรัมย์มีหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตกรรมที่ได้รับรางวัลและเป็นต้นแบบ 	<p style="text-align: center;">จุดอ่อน (Weaknesses)</p> <ol style="list-style-type: none"> ขาดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการ สิ่งอำนวยความสะดวกขาดการดูแลและบำรุงรักษา การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่มีรถโดยสารให้บริการ บุรีรัมย์ถูกมองว่าเป็นเมืองทางผ่าน ขาดนวัตกรรมที่ช่วยให้ชุมชนพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์โอทอป บางประเพณีไม่ได้ถูกส่งเสริมให้เป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน
<p style="text-align: center;">โอกาส (Opportunities)</p> <ol style="list-style-type: none"> รัฐบาลได้กำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ 5 จังหวัด พื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบคมนาคม เช่น รถไฟความเร็วสูง เป็นต้น รัฐบาลประกาศให้บุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองท่องเที่ยวเมืองรอง การสนับสนุนให้บุรีรัมย์เป็นเมืองกีฬา การมีชาวต่างชาติที่แต่งงานกับคนบุรีรัมย์จำนวนมาก 	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์เชิงรุก (SO)</p> <ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO)</p> <ol style="list-style-type: none"> พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีมาช่วย การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และพัฒนาจิตใจ
<p style="text-align: center;">อุปสรรค (Threats)</p> <ol style="list-style-type: none"> วิกฤติเศรษฐกิจโลก และสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ข้อจำกัดในการใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์ และการจัดการการท่องเที่ยวในเขตปฏิรูปที่ดิน นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมน้อยเกินไป การขาดแนวคิดการต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อสร้างความแตกต่าง และแข่งขันในตลาดอย่างสมบูรณ์ ไม่มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรอง 	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)</p> <ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์เชิงรับ (WT)</p> <ol style="list-style-type: none"> การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ให้สำเร็จ

6 ชาติความหลากหลายของรูปแบบการสร้าง นวัตกรรมกรรมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว		
---	--	--

จากตารางดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยได้แนวคิดในการวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และกลยุทธ์ในการพัฒนาดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision)

จังหวัดบุรีรัมย์จะต้องเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณ โดยการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยว “ท่องเที่ยวบุรีรัมย์ตามรอยอารยธรรมขอมโบราณบนเส้นทางราชมรรคา ชมแหล่งโบราณสถานที่มีความยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน 4 กลุ่มชาติพันธุ์ และตื่นใจกับแหล่งท่องเที่ยว UNSEEN บนภูเขาไฟที่ดับแล้ว” เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พัฒนาจิตใจ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

เป้าหมายของการพัฒนา (Mission)

1. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ และตัดสินใจมาเยือนจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรองให้มากขึ้น
2. เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์โดยไม่มองบุรีรัมย์เป็นเพียงแค่เมืองทางผ่านเท่านั้น

แนวทางการพัฒนา (Approaches)

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาจิตใจ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

กลยุทธ์ในการพัฒนา (Strategies)

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โครงการที่ 1 การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีเพียงพอ และข้อมูลที่สื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ควรมีการอัปเดตอยู่เสมอ

โครงการที่ 2 การพัฒนา ปรับปรุง และบำรุงรักษาเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งหลักและรองให้มีมาตรฐานเดียวกัน

โครงการที่ 3 การปรับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เป็นแบบคลัสเตอร์ โดยให้แหล่งท่องเที่ยวหลักเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยว

โครงการที่ 4 การพัฒนา และติดตั้งป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มให้มากขึ้น

โครงการที่ 5 การสร้างความต่อเนื่องในด้านนโยบาย งบประมาณ และการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี เพื่อเป็นการปลูกให้ชุมชนมีการตื่นตัว และตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการ

โครงการที่ 6 การจัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ที่มีองค์ความรู้รอบด้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก และแหล่งท่องเที่ยวรองบริเวณโดยรอบ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 2 การปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และพัฒนาจิตใจ

โครงการที่ 1 การฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ชุมชน เพื่อเป็นการช่วยปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมตั้งแต่วัยเด็ก

โครงการที่ 2 การเชิญบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือผู้ทรงอิทธิพลระดับโลก ซึ่งมีภูมิลำเนาเป็นคนบุรีรัมย์มาทำหน้าที่เป็นทูตวัฒนธรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างภาพลักษณ์ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวของจังหวัด

โครงการที่ 3 การฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะข้อมูลของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทุกแขนงที่โดดเด่น เพื่อร่วมด้วยช่วยกันในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โครงการที่ 1 การส่งเสริมการตลาด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอารยธรรม
ขอมโบราณแบบบูรณาการ โดยมีจังหวัดบุรีรัมย์เป็นศูนย์กลาง

โครงการที่ 2 การสร้างแบรนด์ท่องเที่ยว “ท่องเที่ยวบุรีรัมย์ตามรอยอารยธรรมขอมโบราณ
บนเส้นทางราชมรรคา ชมแหล่งโบราณสถานที่มีความยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน 4 กลุ่มชาติพันธุ์ และตื่นใจกับแหล่งท่องเที่ยว UNSEEN”

โครงการที่ 3 การจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวแบบผสมผสานกิจกรรมชมการแข่งขันกีฬา
ผนวกด้วยการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชุมชน

โครงการที่ 4 การจัดทำปฏิทินกิจกรรมท่องเที่ยวบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์
การท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเที่ยวได้ทั้งปี

โครงการที่ 5 การจัดกิจกรรมการแสดงแสง สี เสียง และสื่อผสมเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์ของบุรีรัมย์ “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม เลิศล้ำ
เมืองกีฬา”

กลยุทธ์ที่ 4 การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค
ชุมชน และนักวิชาการ เพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สำเร็จ

โครงการที่ 1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็น
ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมโบราณแบบบูรณาการ (Buriram: Hub of Ancient
Khmer Civilization Tourism)

โครงการที่ 2 การจัดตั้งเครือข่าย และคณะอนุกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
อีสานใต้ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

โครงการที่ 3 การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขต
พัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอีสานใต้

โครงการที่ 4 การจัดการอบรมด้านการจัดการการท่องเที่ยวพัฒนาวิถีชุมชนแบบ
บูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้

ในการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ให้กลายเป็นเมืองรองเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดย

1. จังหวัดบุรีรัมย์ควรมีการจัดตั้ง Task Force เพื่อนำบุคลากรจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันทำงานโดยมีรูปแบบอย่างบูรณาการ และไร้ซึ่งความขัดแย้งใด ๆ

2. ภาครัฐ และภาคเอกชนควรร่วมมือกันในการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุรีรัมย์ นอกเหนือจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยใช้การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการทั้งออฟไลน์ และออนไลน์

3. แนวทางการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มีการประกาศให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็น 1 ใน 55 เมืองท่องเที่ยวเมืองรอง

4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนควรร่วมกันสำรวจตรวจสอบองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (6 As หรือ 11 As) ของจังหวัดบุรีรัมย์ ว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่มีความบกพร่อง ซึ่งเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน และการร่วมมือกันของภาครัฐ และภาคเอกชน

5. ชุมชนจะต้องมีความตื่นตัวที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะฝีมือทางศิลปะ ทัศนกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตน ถ้ารู้สึกว่าคุณชนชาติอะไร ก็ให้แจ้งไปทางหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ช่วยเหลือเพิ่มเติมในสิ่งที่ขาด

6. นักวิชาการควรมีบทบาทในการผลิตบุคลากรทางการท่องเที่ยวและบริการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการบริหารจัดการทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการจัดการการท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลลึกทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลมาจัดเป็นองค์ความรู้สำหรับเผยแพร่ให้คนบุรีรัมย์เพื่อเตรียมพร้อมประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ควรมีการศึกษารพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง เพื่อหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนได้นำผลไปวางแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ได้

3. ควรมีการศึกษาปัจจัยหลักที่ส่งเสริมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยางวัฒนธรรม เพื่อให้ภาคชุมชนที่มีหน้าที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนนำไปใช้วิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัย

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

สำหรับผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้แทนภาคชุมชน

และผู้แทนนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาด

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท ซึ่งอยู่ในกระบวนการควบคุมดูแลของคณาจารย์ที่ปรึกษา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาค้นคว้า และทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ท่านได้กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ และขอขอบคุณในพระกรุณาของท่านอย่างสูง ณ ที่นี้

นายสิริวิวิญา คำชมภู

นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม

วิทยาลัยการจัดการกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยพะเยา

ภาพ 27 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของจังหวัดบุรีรัมย์ในฐานะเมืองรอง

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ .....

ตำแหน่ง .....

หน่วยงาน .....

หมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ .....

สถานที่ที่ให้สัมภาษณ์ .....

วันที่ให้สัมภาษณ์ .....

เวลาที่ให้สัมภาษณ์ .....

คำถาม

1. ทวีพยากรการท่องเที่ยวยางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของจังหวัดบุรีรัมย์มีอะไรบ้าง (โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนาและความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรม วิถีชีวิต อาหาร ที่นํ้ามัน ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน ประเพณี เทศกาล มหกรรมทางวัฒนธรรม)

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า อะไรเป็นจุดแข็ง (Strengths) ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า อะไรเป็นจุดอ่อน (Weakness) ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์

.....

.....

.....

4. ปัจจัยด้านโอกาส (Opportunities) ที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์มีความโดดเด่นมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่า ปัญหาหรืออุปสรรค (Threats) ที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ มีอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

6. องค์ประกอบสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ (6A's)

6.1 แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างไร มีอะไรที่น่าสนใจ และมีการดูแลรักษาให้คงอยู่ในสภาพดีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6.2 เส้นทางคมนาคมเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

6.3 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร มีเพียงพอหรือไม่ เช่น จุดชมวิว ป้ายแนะนำสถานที่ ป้ายสื่อความหมาย อินเทอร์เน็ต ป้ายบอกทาง ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ห้องน้ำ ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์รับแจ้งเหตุ ฯลฯ

.....

.....

.....

6.4 บริการเบ็ดเตล็ด (Ancillaries) ของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร มีเพียงพอหรือไม่ เช่น ตู้เอทีเอ็ม โรงพยาบาล ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

6.5 ที่พัก (Accommodations) บริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร มีเพียงพอเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ เป็นต้น และมีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนหรือไม่อย่างไร และมีหน่วยงานไหนกำกับดูแล

.....

.....

.....

6.6 กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) ทางวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์ กิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีอะไรบ้าง และมีแนวโน้มในอนาคตเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ภาพ 30 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (ต่อ)

7. ท่านคิดว่า ใครควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดบุรีรัมย์
ในฐานะเมืองรอง และบทบาทของแต่ละภาคส่วนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

8. จังหวัดบุรีรัมย์ มีศักยภาพที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป้าหมาย (เมืองรอง) ได้มากเพียงใด
เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

9. ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่สละเวลาให้การสัมภาษณ์
นายสิริวิชญา คำชมพู

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	สิริวิชญา คำชมภู
วัน เดือน ปี เกิด	30 ธันวาคม 2519
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2553 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง โครงการพิเศษจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2540 การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระดับ 2 (ภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตกลางประสานมิตร (วิทยาการปฐมวัน) พ.ศ. 2536 มัธยมศึกษาตอนปลาย (ศิลป์-ภาษาฝรั่งเศส) โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2533 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตรีจุลนาค กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2530 ประถมศึกษา โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร (ประถม) กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	116 หมู่ 7 ตำบลหนองไผ่งาม อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ 31180
ผลงานตีพิมพ์	อยู่ระหว่างการตีพิมพ์